Programmabegroting 2016

en

meerjarenraming 2017-2021

Colofon

Delft, november 2015

Programmabegroting 2016 en meerjarenraming 2017-2021

Samenstelling
Hoogheemraadschap van Delfland

Hoogheemraadschap van Delfland
Phoenixstraat 32
Postbus 3061
2601 DB DELFT
tel: 015-2608108
www.hhdelfland.nl

Delfland in kengetallen

Omschrijving	*Aantal/eenheid 2014*	*Aantal/eenheid 2015*	*Aantal/eenheid 2016*
Oppervlakte van het gebied van Delfland	406 km2	406 km2	406 km2
Aantal inwoners	1,2 miljoen	1,2 miljoen	1,2 miljoen
Aantal gemeenten (gedeeltelijk) binnen Delfland	14	14	14
Aantal huishoudens	482.900	485.100	492.000
Ha Wegen	4.800	4.800	4.800

Omschrijving	*Oorspronkelijke Begroting 2014*	*Begroting 2015*	*Begroting 2016*
Exploitatiekosten	€ 233.644.000	€ 233.170.000	€ 227.354.000
Exploitatie opbrengsten	€ 237.689.000	€ 240.412.000	€ 244.144.000
Exploitatieresultaat	€ 4.046.000	€ 7.242.000	€ 16.790.000
Investeringsvolume	€ 53.100.000	€ 58.300.000	€ 47.921.000
Kortlopende leningen o.a. rek. courant	€ 125.000.000	€ 127.000.000	€ 124.000.000
Leningenportefeuille (langlopend)	€ 470.000.000	€ 470.000.000	€ 470.000.000
PPS leningen (langlopend)	€ 266.290.000	€ 258.244.000	€ 252.059.000
Watergangen in beheer	4.293 kilometer	4.293 kilometer	4.293 kilometer
Primaire watergangen	1.190 kilometer	1.190 kilometer	1.190 kilometer
Secundaire watergangen	3.103 kilometer	3.103 kilometer	3.103 kilometer
Polderwater	3.676 kilometer	3.676 kilometer	3.676 kilometer
Boezemwater	617 kilometer	617 kilometer	617 kilometer
Oppervlakte boezem	778 ha	778 ha	779 ha
Aantal vispassages	16	18	18
Aantal zwemwateren	16	15	15
Areaal natte ecologische zones	36 ha	45 ha	45 ha
Aantal boezemgemalen	6	6	6
Aantal inlaatgemalen	2	2	2
Aantal circulatiegemalen	2	2	2
Aantal poldergemalen	195	192	194
Aantal mobiele pompen permanent geplaatst	6	6	6
Aantal sluizen	9	9	9
Aantal automatische stuwen			151
Aantal stuwen	1.944	1.977	1834
Aantal windmolens	5	5	5
Aantal polders	81	81	81
Aantal peilvakken	502	699	695
Lengte primaire waterkering	54 kilometer	55 kilometer	55 kilometer
Lengte regionale waterkering	400 kilometer	397 kilometer	397 kilometer
Lengte overige keringen	273 kilometer	272 kilometer	272 kilometer
Aantal afvalwaterzuiveringsinstallaties	4	4	4
Aantal rioolpersgemalen	34	34	34
Aantal riooloverstorten	719	719	719
Geproduceerd biogas in miljoen m3	9,5	10,5	10,5
Aantal slibvergistingsinstallaties	4	4	4
Lengte rioolpersleidingen	165 kilometer	165 kilometer	165 kilometer

Inhoud

1 Samenvatting 7
1.1 Inleiding 7
1.2 Trends en ontwikkelingen 7
1.3 Financiële analyse op hoofdlijnen 14
2 Programma's 19
2.1 Programma Stedelijk waterbeheer, klimaatadaptatie en veiligheid 19
2.2 Programma Gezond, schoon en zoet water 25
2.3 Programma Watersysteem 31
2.4 Programma Afvalwaterketen en zuiveren 37
2.5 Programma Financiën, duurzaamheid en innovatie 43
2.6 Programma Bestuur, organisatie en instrumenten 47
2.7 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien 55
3 Paragrafen 57
3.1 Ontwikkelingen 57
3.2 Uitgangspunten en normen 57
3.3 Financiering 59
3.4 Bestemmingsreserves en voorzieningen 62
3.5 Weerstandsvermogen 64
3.6 Waterschapsbelastingen 66
3.7 Verbonden partijen 70
3.8 EMU-saldo 80
4 Financiële overzichten 81
4.1 Tabel kosten en opbrengsten 81
4.2 Voorgenomen investeringen 82
4.3 Overzicht programma's naar taken 86
4.4 Meerjarige balans 86
5 Lijst van begrippen en afkortingen 89

Bijlage uitvoeringsprogramma 2016-2021

1 Samenvatting

1.1 Inleiding

Deze programmabegroting 2016 is de eerste begroting van het in april 2015 aangetreden college. Met het coalitieakkoord 'Iedereen bewust van water' zet dit college in op waterbewustzijn bij alle inwoners, bedrijven en instellingen in het gebied, op het toekomstbestendig uitvoeren van het water- en zuiveringsbeleid en een financiële situatie die toekomstgericht is. Dit betekent onder meer dat er een beheerste stijging is van de tarieven en dat de schuldenlast zal worden afgebouwd.
Het motto van het coalitieakkoord is "Iedereen bewust van water". Hiermee onderstreept de coalitie dat het belangrijk is om te investeren in waterbewustzijn. Zij gaat actieve betrokkenheid bevorderen bij het werk van het waterschap. Met als doel dat inwoners, bedrijven, instellingen en overheden zich realiseren dat ze in een kwetsbaar gebied wonen en werken. En zodat ze weten hoe ze zelf kunnen bijdragen aan veiligheid en leefbaarheid.
De in het coalitieakkoord beschreven ambities zijn vertaald naar doelen. De ambities vanuit het coalitieakkoord zullen hiermee binnen de planperiode worden gerealiseerd. Zo wordt in 2016 bijvoorbeeld een start gemaakt met de integrale strategische aanpak van diverse doelen op het gebied van zelfvoorzienendheid, klimaatadaptief handelen, bodemdaling, grondwater en de zoetwaterfabriek. Hiervoor wordt binnen de personele begroting € 450.000 vrijgemaakt.

1.2 Trends en ontwikkelingen

Onderstaand worden per programma de ontwikkelingen en activiteiten per programmalijn voor 2016 toegelicht.

Programma Stedelijk waterbeheer, klimaatadaptatie en veiligheid

Algemeen
Delfland gaat de nieuwe normen uit het Deltaprogramma toepassen zodat duidelijk wordt of de primaire keringen nog steeds aan de norm voldoen. Deze nieuwe normen zijn gebaseerd op een overstromingsrisicobenadering. De regionale keringen worden periodiek getoetst, jaarlijks geïnspecteerd en onderhouden. Het programma draagt zorg voor het waar nodig ophogen en verstevigen van de waterkeringen voor regionale keringen die (nog) niet aan de norm voldoen. Om ook in de toekomst de waterveiligheid te garanderen, gaat Delfland in een vroeg stadium meedenken in ruimtelijke ontwikkelingen. Daarbij zoeken we naar toekomstbestendige oplossingen. In de binnensteden gaat we op zoek naar oplossingen, om het ophogen en zo nodig verbeteren van kades in te passen is in de dichtbebouwde omgeving. De overige keringen worden genormeerd, zodat ook deze de komende jaren getoetst en indien nodig verbeterd kunnen worden.

Programmalijn Klimaatadaptatie
Delfland is een van de initiatiefnemers van een Community of Practice waarin partijen in de Zuidelijke Randstad vrijwillig samenwerken aan klimaatadaptatie. De Community of Practice is een flexibele netwerkorganisatie, die zich 'werkendeweg' ontwikkelt, zowel waar het gaat om de deelnemers als om de specifieke inhoudelijke vraagstukken waarop wordt samengewerkt. In deze community bundelen de partners kennis, wisselen ze informatie en ervaringen uit en zoeken ze naar kansen om klimaatvraagstukken samen op te pakken als het schaalniveau of de complexiteit van het vraagstuk zich daarvoor leent. Deze vorm van samenwerking sluit aan bij de nieuwe manier van werken van de overheid, als partner en regievoerder in het maatschappelijke krachtenveld. Daarnaast worden diverse projecten van derden om de stad klimaatbestendig te maken ondersteund.

Programmalijn Veiligheid
De nieuwe normen voor toetsing van primaire waterkeringen zijn geïmplementeerd. De normeringssystematiek voor polderkaden (overige keringen) is gereed. De zorgplicht voor de primaire keringen is geïmplementeerd. Het Functioneel Ontwerpproces Boezemkades is op basis van de uitgevoerde evaluatie geactualiseerd.

Programmalijn Stedelijk waterbeheer
Gezamenlijk met de partners onderzoekt Delfland op transparante wijze de opgaven in het gebied. Voor Delfland staan watervraagstukken centraal. De inhoudelijk doelstellingen ten aanzien van aanpak onder andere wateroverlast, veiligheid en verbeteren van de waterkwaliteit zijn hierbij leidend. Waar mogelijk bieden wij in de planvorming particuliere en private partijen de ruimte om met oplossingen te komen. Bij complexere plannen van derden (zoals A4, A13-A16 en Blankenburgverbinding) zoekt Delfland in een zo'n vroeg mogelijk stadium de samenwerking om de belangen van Delfland te borgen.
In het WBP 5 is integraal werken als een van de richtinggevende uitgangspunten gedefinieerd. Integraal werken is gedefinieerd als het koppelen van inhoudelijke taken van Delfland, dit samen doen met partners in het gebied en bij uitvoering kijken naar trends, nieuwe technieken en innovaties.
Middels planvorming en gebiedsprocessen worden de taken van Delfland gekoppeld aaneen steeds veranderende omgeving. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een goed doordachte methode, die op een reproduceerbare wijze het boeken van resultaten combineert met het bouwen aan een duurzame, op vertrouwen gebaseerde relatie. De afgelopen jaren heeft Delfland, met goed resultaat, ervaring opgedaan met deze manier van denken en werken. De komende jaren zal dit verder wordt verbreed en versterkt. We zien SOM als een onderdeel van het vakmanschap van een waterbeheerorganisatie in de 21ste eeuw.

Programma Gezond, schoon en zoet water

Programmalijn Zelfvoorzienendheid en kringloopsluiting
In 2016 wordt begonnen met het opstellen voor een strategie voor het streven naar meer zelfvoorzienendheid waarbij de aanpak voor een emissieloze glastuinbouw, de toekomstbestendige kringloopsluiting van energie en grondstoffen en de aanpak voor een kosteneffectieve zoetwatervoorziening nu en in de toekomst integraal en in samenhang worden meegenomen. Hierbij zullen omgevingspartijen zullen gebiedspartijen worden betrokken. Vooruitlopend op de vaststelling van de strategie (in 2017) wordt in 2016 al een stap gezet door te starten met de uitwerking van extra zuiveringsmaatregelen op De Groote Lucht en de waterharmonica in de Rietputten, waarmee op termijn het hergebruik van het effluent in het regionale watersysteem kan worden vergroot en de waterkwaliteit kan worden verbeterd.

Ondertussen blijft Delfland zich in 2016 inzetten om een (kosten)effectieve zoetwatervoorziening te behouden door andere:

- Beoordeling en beïnvloeding van plannen van derden zoals de Rijksstructuurvisie Grevelingen en Volkerak-Zoommeer, de verdieping van de Nieuwe Waterweg en het Deltaprogramma, welke van invloed kunnen zijn op de zoetwatervoorziening van Delfland. De inzet daarbij is in ieder geval behoud van het – nog zeker een aantal decennia klimaatbestendige - inlaatpunt Bernisse-Brielse Meer.
- Kennis en instrumenten worden ontwikkeld en de afspraken uit Deltaprogramma worden geïmplementeerd. In 2016 maakt Delfland een start met de uitwerking van het zgn. voorzieningenniveau voor het beheergebied. Dit is een hulpmiddel om de gebruiker van zoetwater(waaronder de glastuinbouw) duidelijkheid te geven over de beschikbaarheid van zoetwater en over zijn handelingsperspectief om ook op bedrijfsniveau zo doelmatig mogelijk met zoetwater om te gaan. De eigen verantwoordelijkheid van de land- en tuinbouwsector is een belangrijk aspect, zoals verwoord in het Deltaprogramma en het Bestuursakkoord Zoet Water. Om op termijn zoveel mogelijk zelfvoorzienend te worden wordt ingezet op innovatieve maatregelen zoals hergebruik van effluent en het bij droogte slimmer doorspoelen en sturen met water.
- De bestaande waterakkoorden met de omliggende waterschappen worden uitgevoerd en actueel gehouden door deze cyclisch te evalueren en indien nodig te herzien.

Programmalijn Chemische waterkwaliteit
Delfland zet zich volledig in binnen de mogelijkheden die het als waterschap heeft om de waterkwaliteitsdoelen te halen en werkt samen met anderen toe naar een emissieloos beheergebied. Om dit te bereiken wordt er nu reeds maximaal ingezet op het terugdringen van verontreinigingen naar oppervlaktewater. Delfland doet dit in 2016 door:

- Blijvende prioriteit voor handhaving van (tuinbouw)bedrijven die illegaal lozen.
- het versterken van de samenwerking met partners (gemeenten, glastuinbouw,burgerpanels en melkveehouderij) om emissies te beperken. Deze samenwerking wordt in 2016 vormgegeven in de volgende projecten:

    - het regionaal uitvoeringsprogramma emissieloze kas, gericht op verminderen van emissies, bewustwording en beter naleefgedrag, afstemming van beleid, vergunningsverlening en handhaving, o.a. om vorm te geven aan het uitvoeren van nieuwe regelgeving (verwacht in 2017) rond de verplichte zuivering van bestrijdingsmiddelen. Het gaat hier met name om wettelijke maatregelen.
    - Deltaplan Agrarisch Waterbeheer. In dit project van de LTO worden bovenwettelijke maatregelen genomen om de waterkwaliteit te verbeteren en aanscherping van mestbeleid te voorkomen. In 2016 wordt met (melk)veehouders in Oostland en Midden-Delfland een subsidieregeling uitgevoerd om de gevolgen van erfafspoeling te beperken en worden andere kansrijke maatregelen (zoals de baggerpomp) met de melkveehouders en manegehouders vormgegeven.
- zelf maatregelen te nemen waar mogelijk en kosteneffectief. In 2016 vindt op basis van de evaluatie van twee jaar doorspoelen met Brielse Meerwater voor waterkwaliteitsverbetering besluitvorming plaats over het opnemen van het doorspoelen in het reguliere peilbeheer. Daarnaast monitort Delfland in 2016 en 2017 de effecten van de wijze van baggeren waarbij niet alleen rekening wordt gehouden met de waterdiepte, maar ook met de waterkwaliteit.
- Borgen van belangen bij regionale en landelijke en Europese wet- en regelgeving.

Belangrijk ondersteunend onderdeel van deze aanpak is het realiseren van bewustwording (en daarmee gedragsverandering) bij de verschillende betrokken partijen. De bijeenkomsten voor glastuinbouwbedrijven ter ondersteuning van het gebiedsgericht meten (positief handhaven) zullen worden voortgezet en uitgebreid.

Programmalijn Lokale knelpunten en kansen
In 2016 zullen de maatregelen lokale knelpunten welke in 2015 zijn vastgesteld, worden gerealiseerd. Ook zullen er in 2016 nieuwe maatregelen worden geformuleerd op basis van de inventarisatie die in 2015 bij de gebiedspartners is begonnen. Deze lijn biedt kansen voor het vergroten van waterbewustzijn en participatie. Dit zal dan ook nadrukkelijk worden meegenomen.
Ook zullen aanbevelingen en aandachtspunten richting regulier beleid worden meegegeven om nieuwe waterkwaliteitsknelpunten in de toekomst te voorkomen.

Programmalijn Zwemwater
Delfland continueert het ingezette beleid en zet alleen in op zwemwateren als ook de beheerder van het desbetreffende water inzet pleegt. Prioriteit wordt gegeven aan locaties met horeca die afhankelijk is van het zwemwater en/of hoge bezoekersaantallen.

Op basis van deze criteria zijn in de periode 2010 – 2015 prioritaire zwemwateren aangewezen en zijn er maatregelen genomen in deze zwemwateren. In de periode 2016 – 2021 worden de knelpunten in de overige zwemwaterlocaties aangepakt.

De in voorbereiding zijnde maatregelen voor het Wilhelminapark worden in 2016 uitgevoerd. Voor de zwemplas Wollebrand wordt gestart met het onderzoek naar maatregelen ter verbetering van de zwemwaterkwaliteit.

Naast de planmatige verbetering van bovengenoemde zwemwaterlocaties is er blijvende aandacht voor de ondersteuning van de beheerders van alle zwemwaterlocaties en vragen incidenten met blauwalgen en bacteriële verontreinigingen om adequate inzet. Betrokken gebiedspartners zullen meer dan voorheen gewezen worden op hun eigen verantwoordelijkheden.

Vergezicht: Overal kan je zwemmen
Door in te zetten op de hiervoor beschreven programmalijnen wordt gewerkt aan het vergezicht: Overal kan je zwemmen. Schoon, gezond en zoet water draagt bij aan de kwaliteit van de leefomgeving en zorgt ervoor dat mensen kunnen genieten van water, daar waar dat gewenst is en daar waar dat mogelijk is, waarbij eigen verantwoordelijk een belangrijk aspect is. Bewustwording speelt ook hier dus een belangrijke rol: wat er niet in komt, hoeft er ook niet uitgehaald te worden, en levert ook geen overlast.

Programmalijn coördinatie beheer
In 2015 is deze nieuwe programmalijn begonnen met het inventariseren - en oplossen - van gesignaleerde beheerissues. Dit wordt verder in 2016 doorgezet waarbij de lessen vanuit 2015

verder worden ontwikkeld en uitgewerkt, waarbij nadrukkelijk wordt gekeken naar het vormgeven van assetmanagement, met als resultaat een plan van aanpak voor de implementatie.

Programma Watersysteem

Programmalijn Integraal watersysteem
Doel in deze programmalijn is het op orde brengen van watersysteem zodat zowel aan de waterhuishoudkundige als aan de ecologische eisen zoals verwoord in het WBP5, zal worden voldaan. Uitgangspunt hierbij is om de maatregelen zoveel mogelijk integraal te realiseren.

Wateroverlast
Tot en met 2017 worden de meest urgente wateroverlast knelpunten via investeringen effectgericht aangepakt. Tegelijk is er actueel beleid en instrumenten om het verder terugdringen van de wateroverlast nog beter te faciliteren. Aan de hand van het actuele beleid worden de beleidsregels geactualiseerd waarmee de plannen van derden worden getoetst ter behoud van het watersysteem. Naar aanleiding van de opgave en ter voorbereiding op de realisatie wordt samen met gemeenten en andere externen planvorming gedaan en worden kansen om de opgaven van Delfland te combineren met die van externen gesignaleerd. Last but not least wordt het totale watersysteem met de inliggende kunstwerken beheerd en onderhouden, en worden indien noodzakelijk gerenoveerd en vervangen.

Peilbesluiten:
Conform de planning worden peilbesluiten opgesteld zodat er gebiedsdekkend actuele peilbesluiten zijn vastgesteld. In 2016 wordt verder de beleidsnota Peilbeheer vastgesteld, waarmee integratie van de verschillende thema's bij de peilbesluiten wordt geborgd.

Watersysteemanalyses:
In 2016 wordt voor minimaal 10 polders een watersysteemanalyse uitgevoerd. Daarnaast wordt een werkwijze opgesteld om de integrale aanpak van de watersysteemanalyses vorm te geven.

Ecologie
Voor ecologie is 2016 vooral het jaar waarin de kansen voor ecologische maatregelen worden verkend. Voor de KRW-opgave betekent dit samen met de gebiedspartners de locaties verkennen waar natte ecologische zones kunnen worden aangelegd. Daarnaast wordt een pilot uitgevoerd om de mogelijkheden na te gaan om bestaande drijfbladzones te beschermen en/of te verbeteren zodat deze eveneens een bijdrage kunnen leveren aan het verbeteren van de ecologische waterkwaliteit. Buiten de KRW-wateren zal in 2016 worden verkend welke ambitie Delfland hiervoor zal formuleren samen, of beter gezegd, bovenop de ambities die gemeenten hiervoor al hebben. Concreet worden in 2016 alleen de natte ecologische zones van de Groene Schakel gerealiseerd.

Programmalijn Grondwater en bodemdaling
Delfland zet zich in de planperiode in om het grondwaterbeheer verder te integreren in het regionale waterbeheer. In 2016 wordt de beleidsnota grondwater herzien en wordt een start gemaakt met de implementatie. Externe ontwikkelingen zoals Structuurvisie Ondergrond (STRONG) en de evaluatie van de Waterwet worden gevolgd om in de toekomst de rol als grondwaterbeheerder adequaat in te vullen.

In 2016 wordt een start gemaakt met het verdiepen van de kennis over bodemdaling in het beheergebied en worden diverse onderzoeken uitgevoerd. Tevens wordt een plan opgesteld over hoe de nieuwe ambitie en visievorming op het vlak van bodemdaling de komende jaren zal worden vormgegeven.

Programmalijn Vaarwegbeheer
In 2016 zal in samenwerking met de gemeenten een bebordingsplan worden geïmplementeerd. Daarnaast wordt het toezicht op professionele wijze in samenwerking met onze gebiedspartners uitgevoerd.

Programma Afvalwaterketen en zuiveren

Programmalijn Transporteren en zuiveren
Delfland zet zich ook in 2016 in voor een duurzame samenwerking met de gebiedspartners. Het asset management binnen de sector zal gestart worden aan de hand van een pilot op een van de rioolgemalen. Hiermee wil Delfland bereiken dat het transport- en zuiveringssysteem doelmatig ingericht is en er voldaan wordt aan de afnameverplichting en wettelijke eisen voor het transporteren en zuiveren van afvalwater en voor de slibverwerking.

Programmalijn Hergebruik grondstoffen
De voorbereidende maatregelen en het actualiseren van beleid om op een toekomstige wijze de kringlopen in de waterketen te sluiten, zoals het opstellen van een integrale hemelwaterstrategie, worden gestart. Daarnaast zal worden gestart met de pilot zoetwaterfabriek op zuivering De Groote Lucht. De pilot zal in 2016 operationeel zijn en tevens informatie leveren ter ondersteuning van hergebruik van afvalwater (effluent) op de overige Delflandse zuiveringen. Hiernaast wil Delfland in 2016 de eigen energie opwekking binnen zuiveringsbeheer verhogen. Ook worden afspraken gemaakt met de glastuinbouw sector met betrekking tot (de)centrale verwijdering van bestrijdingsmiddelen.

Programmalijn PPS-contract
Als onderdeel en voorbereiding op de uit te werken business cases voor het terugwinnen van grondstoffen, wordt onderzocht of de korreslibtechnologie (zoals Nereda) toepasbaar gemaakt kan worden op de zuivering Harnaschpolder. Verder wordt met het onderzoek naar de haalbaarheid om afvalwater vanuit de zuiveringskring Houtrust naar zuivering Harnaschpolder te transporteren bekeken of hiermee een bijdrage geleverd wordt aan een verbetering van de doelmatigheid op zowel het transporteren als het zuiveren. Deze activiteiten zijn belegd in de toekomstagenda tussen Delfland en Delfluent. Overige activiteiten benoemd voor 2016 in de toekomstagenda worden conform uitgevoerd.

Programmalijn Samenwerken in de afvalwaterketen
De samenwerking met de gemeente wordt in 2016 voortgezet in zowel RoSa als NAD op basis van de herijking en vervolgstrategie die in 2015 wordt opgesteld en begin 2016 wordt vastgesteld. Er wordt gezamenlijk met de betrokken gemeenten een business case opgesteld voor het onderhoud van het transportsysteem. Tevens zullen de voorbereidingen getroffen worden voor het opstellen van een investeringsplan voor Real Time Control (RTC). Ook worden overeenkomsten gesloten voor het beheer en onderhoud van gemalen voor de gemeenten door Delfland.
Conform de bepalingen in de wet milieubeheer en Waterwet levert Delfland integraal advies in de totstandkoming van rioleringsplannen van gemeenten. Eind 2016 is hiervoor samen met gemeenten het afvalwaterketenbeleid geactualiseerd.
In het kader van het project "gegevens op orde", wordt in 2016 verder gegaan met het verifiëren en complementeren van de basisgegevens (zogenaamde minimale set) voor de transportstelsels en zuiveringen teneinde eind 2016 te beschikken over betrouwbare en beheerde gegevens.

Programma Financiën, duurzaamheid en innovatie

Programmalijn Coördinatie duurzaamheid en innovatie
We stellen een plan van aanpak op voor het vormgeven van duurzaam waterbeheer in onze primaire taakuitvoering. Tegelijkertijd beproeven we de ontwerptechniek van duurzame grond-, weg- en waterbouw in een pilot bij één van onze projecten. In onze afvalwaterzuivering en in het onderhoud van onze installaties en systemen voeren we de MJA-3 afspraken voor 2016 uit. In onze bedrijfsvoering streven we naar duurzaam inkopen voor 100% van de daarvoor in aanmerking komende aanbestedingen en verduurzamen we ons wagenpark binnen het bestaande vervangingsschema. In de verbouwfase van het Gemeenlandshuis nemen we als doelstelling mee dat 25% energiebesparing wordt bereikt en voorbereidingen worden getroffen voor een warmte-koude-opslag in combinatie met Smart Polders.
Op de innovatiekalender plaatsen we kansrijke projecten, die we samen met onze omgevingspartners vormgeven en die we (mede) financieren uit het innovatiefonds. Tegelijkertijd nemen we de resultaten van succesvol uitgevoerde projecten in beheer en borgen we opgedane kennis in onze organisatie en onze werkprocessen.
Om richting en focus te geven aan de vernieuwingen in het innovatiefonds heeft Delfland vijf stippen op de horizon gezet, die schetsen waar het volgens het waterschap naar toe kan gaan

op de lange termijn. Deze vergezichten worden dichterbij gebracht door innovaties op te starten en verder te brengen. De bruikbare vernieuwingen die daaruit ontstaan, zullen in de toekomst de basis vormen voor nieuw te vormen beleid. De vijf vergezichten zijn: "De beste dijk is een multifunctionele dijk", "Doe meer met waterbeheer", "Overal kun je zwemmen", "Duurzaam hergebruik van water" en "Delfland energie neutraal".
Ook wordt in de verbouwfase van het Gemeenlandshuis de Delflandse Manier van Werken verder uitgewerkt, waarbij innovatie wordt toegepast met het oog op een plezierige en inspirerende werkomgeving voor de medewerkers.
Via de Delfland Academie zorgen we er met een module Innovatiemanagement voor dat we innovatie structureel in het opleidings- en ontwikkelbeleid incorporeren.

Programmalijn Coördinatie financiële producten
De financiële planning wordt met hulp van de planning en controlcyclus uitgevoerd binnen de kaders en doelstellingen van het coalitieakkoord. Financiële beleidsregels worden daarmee in overeenstemming gebracht. Ook met de start van een nieuwe contractperiode voor de accountant wordt het streven naar een tijdige verklaring van rechtmatigheid gehandhaafd. De personele planning wordt met behulp van de flexibele schil binnen de begroting gehouden. Vastgoedbeleid blijft gericht op afstoot waar dat kan.

Programma Bestuur, organisatie en instrumenten

Programmalijn Organisatieontwikkeling, sturing en informatievoorziening
Deze programmalijn heeft de focus op de organisatie van het waterschap; het bestuur, de medewerkers, de informatievoorziening en de sturing ervan. De uitdaging in deze programmalijn zit hem in het feit dat aan de ene kant de organisatie permanent in ontwikkeling is en zich aanpast op de omgeving en aan de andere kant er behoefte is aan het beheersen en consolideren van werkzaamheden zodat efficiency ontstaat. Door tijdig over adequate informatie voor bestuur en ambtelijke organisatie te beschikken is het mogelijk om hieraan sturing te geven.

Jaarlijks worden nieuwe ontwikkelingen (technisch, maatschappelijk, bestuurlijk) ten aanzien van de taken van Delfland in beeld gebracht. Relevante nieuwe ontwikkelingen kunnen vervolgens input zijn voor beleid, innovatie of een kennisagenda – afhankelijk van concreetheid en scope van de ontwikkeling. Omdat de omgeving permanent verandert en de omloopsnelheid van informatie groter en groter wordt, moet de ambtelijke organisatie hierop inspelen door de flexibiliteit te vergroten en blijven investeren in de kwaliteit en vaardigheden van de medewerkers.

Om de flexibiliteit te verbeteren en efficiency te bevorderen worden werkwijzen en werkprocessen van Delfland tegen het licht gehouden en aangepast daar waar nodig. Dit geldt op ambtelijk en bestuurlijk niveau. Hiermee speelt Delfland bij de uitvoering van de taken in op nieuwe ontwikkelingen en doet dat op zo'n manier dat de doelmatigheid bevorderd wordt. Via opleiding en training worden medewerkers en bestuur nog meer dan voorheen vaardig ten aanzien van werken in een transparante en samenwerkingsgericht organisatie.

Vanaf 2018 zal Delfland het proces starten voor het nieuwe waterbeheerplan dat moet gaan gelden vanaf 2022. Door eerst te kijken naar de stand van zaken van de organisatie en het sturingsmodel om vervolgens via een strategische analyse een nieuw WBP op te stellen.

Adequate en tijdige informatie speelt een cruciale rol ten aanzien van ambtelijke en bestuurlijke sturing van de organisatie. Informatie is een belangrijke productiefactor voor het realiseren van de doelen en de verzameling van informatie in de primaire processen en het beschikbaar stellen van informatie zijn voor Delfland kerntaken geworden. Daarom wordt de verantwoordelijkheid voor het gegevensbeheer en de kwaliteit van de gegevens belegd in de primaire processen. De (digitale) dienstverlening van Delfland wordt blijvend aangepast en doorontwikkeld op autonome technologische veranderingen en er wordt een proces op gang gebracht waarmee Delfland gebruik maakt van nieuwe mogelijkheden om informatie als productiefactor breder in te zetten. Het gebruik maken van informatie die is verrijkt met data van derden, en ook het beschikbaar stellen van eigen informatie voor derden ("open data") zal daarom in onze werkprocessen worden geïncorporeerd. Dit verbetert de besluitvorming en realisatie van de doelen van Delfland.

Het strategisch personeels- en organisatiebeleid wordt door middel van een uitvoeringsagenda concreet ingevuld en steeds geactualiseerd, waardoor mobiliteit en duurzame inzetbaarheid verbeteren. De flexibele schil in de personeelsbegroting wordt actief benut voor het opvangen van piekbelasting en aanstellingen van korte duur.
Het inkoopbeleid wordt gestroomlijnd en voor aanbestedingen gaan we inkooppakketstrategie benutten. De gezamenlijke aanbestedingskalender met de buurwaterschappen wordt hiervoor zo mogelijk ingezet.
Voor de vereenvoudiging van de informatiearchitectuur en het applicatielandschap wordt de route bepaald. De ICT-infrastructuur wordt verder geoptimaliseerd, zodat de betrouwbaarheid en de veiligheid toenemen. Voor uitbesteding van ICT-diensten wordt het beleid vastgesteld en voor het 'in the cloud' plaatsen van de kantoorautomatisering wordt de migratie gestart. Voor de financiële en personele informatiesystemen wordt de eventuele vervanging verkend.
Tijdens de verbouwfase van het Gemeenlandshuis wordt het verblijf in de tijdelijke huisvesting zo goed mogelijk ondersteund op het gebied van facilitaire en ICT-voorzieningen. De digitalisering van onze processen, werkwijzen en documentstromen wordt in deze periode intensief voortgezet. De terugkeer naar het verbouwde Gemeenlandshuis wordt voorbereid en voor de periode na de terugkeer worden de contracten voor het beheer en onderhoud in orde gemaakt.

Programmalijn Coördinatie regulering en toezicht
Delfland zal de komende jaren zijn eigen instrumentarium en werkprocessen aanpassen op de nieuwe Omgevingswet, naar verwachting juli 2018 van kracht. De Omgevingswet integreert vele wetten en AMvB's in het domein van de omgeving tot een wet, de gehele Waterwet gaat op in de Omgevingswet. Oude juridische instrumenten verdwijnen en nieuwe juridische instrumenten en planfiguren komen hiervoor in de plaats. De exacte impact van de Omgevingswet voor Delfland is nog onduidelijk maar er zullen veranderingen optreden in de verhoudingen en samenwerking tussen medeoverheden. Delfland zal een pro-actieve houding moeten hebben in het ruimtelijke domein. De kosten-baten verhouding van de nieuwe Omgevingswet wordt op Rijksniveau nog nader onderzocht. Hoewel nog niet in te schatten zal de implementatie van de Omgevingswet extra kosten met zich meebrengen. Tegelijkertijd biedt het kansen om samen met gemeenten en andere overheden waterbelangen goed te borgen in de nieuwe planfiguren. Delfland richt zich bij de implementatie van de wet dan ook op de kansen om onze belangen te borgen de nieuwe planfiguren en nieuwe juridische instrumenten. Onze eigen instrumenten (watertoets, legger, verordening, projectplan, watervergunning en regelgeving) oud en nieuw, zijn tijdig aangepast op de vereisten van de Omgevingswet waardoor Delfland bij de inwerkingtreding direct conform de nieuwe wet kan werken. Zo worden de actuele legger Wateren en legger Keringen actueel gehouden en in 2016 en 2017 ontwikkeld tot één integrale legger voor alle waterstaatswerken. Op deze manier voldoet de legger aan nieuwe eisen van de Omgevingswet.

Gedurende de implementatie van de Omgevingswet zal de dienstverlening richting burgers, bedrijven en medeoverheden op een gelijkblijvend niveau zijn. Dit betekent dat de watertoets, de vergunningverlening en de regulering en het toezicht onverminderd in uitvoering is met een hoog kwaliteitsniveau en conform vastgelegde werkprocessen, termijnen en procedurevoorschriften.

Het instrumentarium van toezicht en handhaving is effectief ingezet om door middel van beïnvloeding van naleefgedrag de afgesproken bijdrage te leveren aan het realiseren van de doelen uit de primaire programmalijnen. We doen dit op een professionele wijze met oog voor de omgeving. Kansen voor samenwerking en nieuwe technieken en werkwijzen worden omarmd. Het instrumentarium wordt naar de buitenwereld integraal ingezet om het sectorale doel te kunnen realiseren. De inzet van dit instrumentarium variërend van beïnvloeding, communicatie, toezicht en repressief optreden wordt jaarlijks geprogrammeerd. De voortgang wordt bepaald aan de realisatie van dit programma en de realisatie van de (handhavings-) resultaten uit de inhoudelijke programmalijnen.

Programmalijn Waterbewust en communicatie

Waterbewustzijn
Het bevorderen van het waterbewustzijn is het hoofdpunt van het coalitieakkoord en vormt daarmee een hoge ambitie voor het bestuur. Dit wil zij actief uitdragen. Zorgen dat mensen weten welke klimaatverandering er op komst zijn, welke gevolgen dit heeft en welke belangrijke rol het waterschap heeft in het behouden van droge voeten en schoon water. Zodat

mensen zich realiseren dat er tijden van droogte zijn, dat verzilting een groot aandachtspunt wordt en welke rol ze zelf in het watersysteem spelen. Hun eigen verantwoordelijkheid daarin kunnen nemen.
Het bevorderen van waterbewustzijn wordt ingebed in het werk van het waterschap.
De ambitie van het bestuur wordt in november 2015 in de collegeretraite vastgesteld. Daarbij wordt dan ook besproken welke financiële middelen nodig zijn om deze ambitie vorm te geven.

Delfland gaat over dit onderwerp op verschillende manieren in dialoog met de omgeving. Dit gebeurt door ontmoetingen: digitaal via sociale media en fysiek via bijeenkomsten en door bestaande evenementen te benutten. Delfland luistert en is open en betrokken – de deuren van het waterschap gaan open. Onderdeel hiervan is het opzetten van een actief participatiebeleid met inwoners op diverse thema's. De fysieke zichtbaarheid van Delfland bij projecten en beheer wordt beter benut op verschillende manieren.

De passie voor water delen we door verhalen en interviews te plaatsen in kranten, op regionale TV en op sociale media. We maken daarbij veel gebruik van foto's en bewegende beelden, omdat beelden een hoge attentiewaarde en impact hebben. Ook politici doen een duit in het zakje. Zij kunnen voordat een besluit genomen wordt de discussie publieker, actiever en scherper voeren, o.a. door een slimme inzet van sociale media. Hiermee dragen zij bij aan het bewustzijn van kiezers, die zien wat er dan te kiezen valt. Delfland communiceert de uiteindelijke genomen besluiten.

Communicatie
Ten behoeve van een goede communicatie en Delflandse reputatie bouwt Delfland duurzame relaties op met onze netwerkpartners. Zowel bestuurders als medewerkers van Delfland zijn zichtbaar en aanspreekbaar. Dat betekent dat zij ook communicatiever zijn ingesteld. Dit wordt actief bevorderd met onder andere trainingen en een intranet waarop we kennis meer met elkaar delen. Het is hiervoor nodig dat Delfland nog scherper formuleert wat de gewenste positie is in de netwerksamenleving, zodat iedereen weet wat het doel is en wat ieders bijdrage hieraan is.

Dit vraagt om een herkenbaar bestuur en betekent dat de bestuurlijke communicatie en profilering beter wordt vormgeven. Monitoring is een belangrijk instrument. Met behulp van deze dagelijkse monitoring wordt de positie van Delfland en de issues waarop we ons willen en soms ook moeten profileren helder. Niet alleen tijdens kantoortijden, maar ook daarbuiten. De dienstverlening aan klanten staat voorop, dus dit ondersteunen we met een vraaggestuurde en interactieve website.

Programmalijn Crisisorganisatie
Met betrekking tot het bestrijden van calamiteiten en de inrichting van de crisisorganisatie volgt Delfland de landelijke ontwikkelingen en doelstellingen die tot 2020 zijn vastgesteld in een convenant. Hieronder vallen zaken als het verbeteren van informatiemanagement, een betere borging van resultaten uit evaluaties, het up-to-date houden van de calamiteitenplannen en het blijven opleiden en trainen. Nieuwe (technologische) ontwikkelingen en inzichten die helpen een calamiteit effectiever te bestrijden worden doorvoeren.

1.3 Financiële analyse op hoofdlijnen

Exploitatie
Uitgangspunt voor de begroting 2016 en de meerjarenraming 2017-2021 is het coalitieakkoord 'Iedereen bewust van water' en de hierin opgenomen afspraken over afbouw van de schuldenlast, structurele bezuinigingen, beheerste tariefontwikkeling en gefaseerde afbouw van de kwijtscheldingsregeling zuiveringsheffing.

Er wordt een structurele bezuiniging doorgevoerd van € 7,5 miljoen in 2016 oplopend tot structureel € 10 miljoen in 2017 (2015: € 5,5 miljoen). Daarmee ontstaat ruimte in de begroting die aangewend wordt om de schulden af te bouwen. De schuldenlast neemt gedurende de coalitieperiode af met € 33 miljoen[1].

[1] De schuldenlast bedraagt € 598 miljoen eind 2015 en per eind 2019 € 565 miljoen; zie pagina 57 'tabel verloop schuldpositie' voor de samenstelling van de schuldpositie

Financiële meevallers, volgend uit onder andere lagere kapitaallasten en hogere belastingopbrengsten als gevolg van de kwaliteitsslag in bestandsbeheer, worden eveneens ingezet om de schuldenlast te verlagen.

De tarieven voor systeemheffing en zuiveringsheffing volgen de inflatie (+ 1,5%). In voorgaande meerjarenramingen werd nog rekening gehouden met tariefstijgingen voor de watersysteem- en zuiveringstaak van respectievelijk 3% en 4%.
De kwijtscheldingsregeling zuiveringsheffing wordt in 2016 met 50% afgebouwd. Alle opbrengsten die het afbouwen van de kwijtschelding opleveren worden verdisconteerd in de hoogte van de zuiveringsheffing. Het tarief voor de zuiveringsheffing 2016 zou met een stijging van 1,5% uitkomen op € 95,80 per vervuilingseenheid. Het nieuwe kwijtscheldingsbeleid leidt echter tot een tarief voor 2016 van € 94,46 (2015: € 94,38).

Bovenstaande maatregelen resulteren in het volgende geconsolideerde exploitatieoverzicht en afbouw van de schuldpositie.

Programma (bedragen * € 1 miljoen)	**Meerjarenraming 2016-2021**					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Stedelijk waterbeheer, klimaatadaptatie en veiligheid	15,2	16,0	17,1	17,7	18,4	19,2
Gezond, schoon en zoet water	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3
Watersysteem	32,5	31,5	30,3	29,7	29,2	28,3
Afvalwaterketen en zuiveren	102,8	100,6	98,6	98,6	99,7	99,9
Financiën, duurzaamheid en innovatie	8,6	8,5	8,5	8,4	8,3	8,3
Bestuur, organisatie en instrumenten	26,4	27,3	26,2	27,5	25,7	25,7
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	-204,5	-202,8	-202,2	-203,5	-204,9	-206,4
Exploitatieresultaat	**16,8**	**16,5**	**19,4**	**19,3**	**21,4**	**22,6**
afschrijvingen	33,9	35,2	34,3	36	37,8	39,7
investeringen	-47,9	-43,8	-44,1	-43	-41,3	-36,2
Afbouw schuldpositie	***-2,8***	***-7,9***	***-9,6***	***-12,3***	***-17,9***	***-26,1***
Saldo	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

In de Kaderbrief 2016 is op basis van het coalitieakkoord het doelen en resultatenoverzicht uitgewerkt dat uitmondt in de hernieuwde programma-indeling. De indeling van de begroting en meerjarenraming 2016-2021 is hierop gebaseerd.
Samenvattend wordt onderstaand grafisch het verloop van de exploitatiesaldi, de jaarlijkse afbouw van de schuldenlast en het verloop van de schuldpositie over de periode 2016-2023 weergegeven.

Grafiek 1 Verloop exploitatiesaldi en afbouw schulden

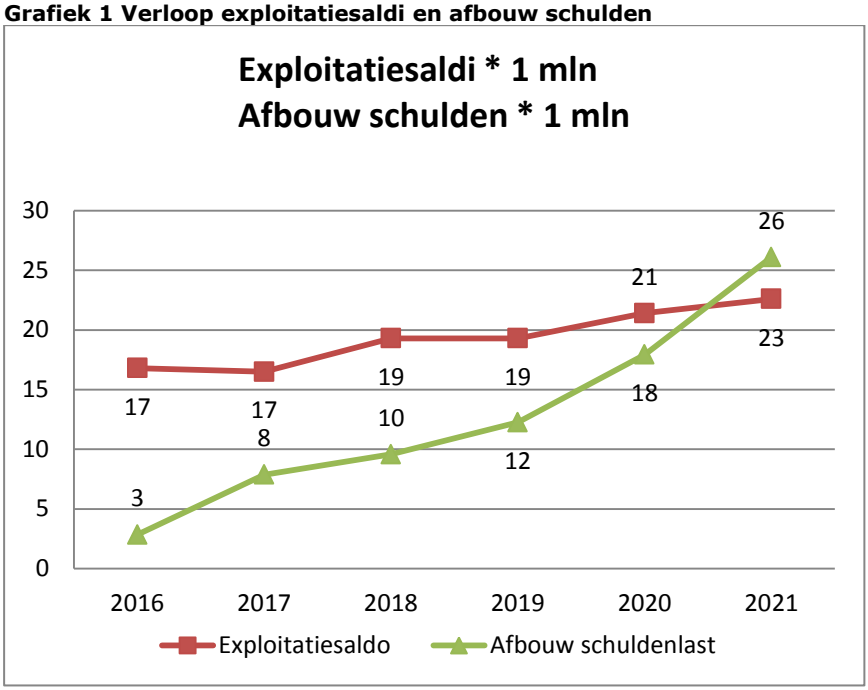

Grafiek 2 Verloop totaal schuldenlast

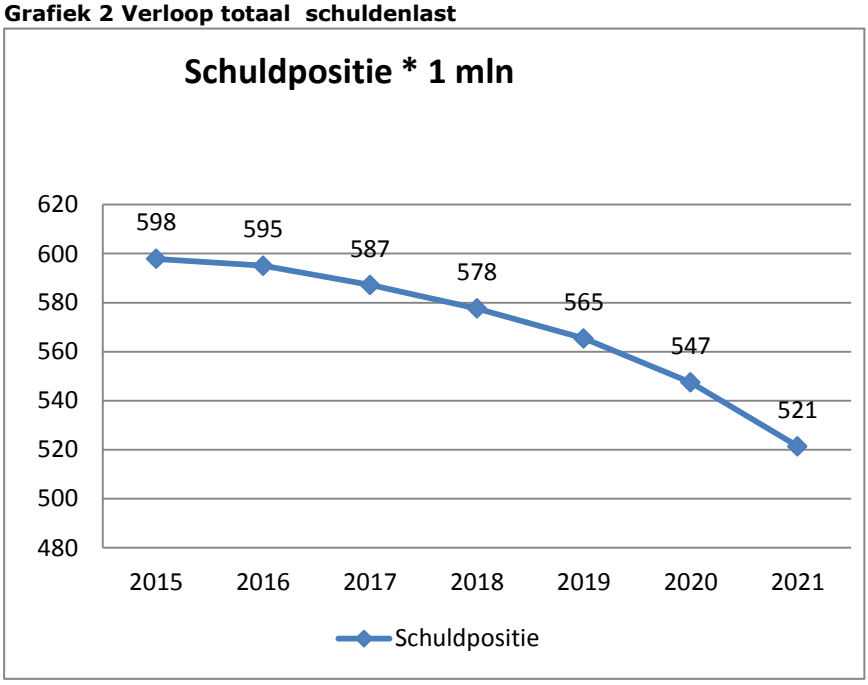

Investeringen
Ten behoeve van de Programmabegroting 2016 zijn de investeringsramingen van de programma's geactualiseerd. De bijgestelde prognoses voor 2015 en verder zijn hierin meegenomen.

Tabel Investeringsraming 2016-2021

Programma (* € 1 miljoen)	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie	23,0	21,7	24,6	23,6	21,7	23,6
Gezond, schoon en zoet water	1,0	0,9	1,8	5,8	2,3	0,4
Watersysteem	9,1	13,3	14,6	12,5	14,1	11,6
Afvalwaterketen en zuiveren	0,7	0,6	1,9	1,2	3,2	0,6
Financiën, duurzaamheid en innovatie	0,5	3,2	1,2	0,0	0,0	0,0
Bestuur, organisatie en instrumenten	13,6	4,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal	**47,9**	**43,8**	**44,1**	**43,0**	**41,3**	**36,2**

Het hogere investeringsvolume voor 2016 betreft met name de investeringen voor de huisvesting.
In Hoofdstuk 4 Financiële overzichten is in onderdeel 4.2 Voorgenomen investeringen een investeringsplanning op projectniveau voor de jaarschijf 2016 opgenomen.

2 Programma's

2.1 Programma Stedelijk waterbeheer, klimaatadaptatie en veiligheid

Binnen het programma Stedelijk waterbeheer, klimaatadaptatie en veiligheid is een onderscheid gemaakt in de volgende drie programmalijnen:
- Klimaatadaptatie;
- Veiligheid;
- stedelijk waterbeheer .

De onderstaande tabellen geven per programmalijn de doelen, resultaten, prestatie-indicatoren en beschikbare middelen weer.

Programmalijn Klimaatadaptatie

Doel	**Resultaat**
Delfland gaat in nauwe samenwerking met gemeenten en andere belanghebbenden de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie nader uitwerken en uitdragen, waardoor de sponswerking in ons sterk verharde gebied toeneemt en er bij ruimtelijke ontwikkelingen klimaatadaptief wordt gehandeld.	Delfland werkt in 2016 actief mee aan initiatieven van en met derden om het klimaatadaptief handelen in het sterk verharde gebied te versterken waaronder het vergroten van de sponswerking.

Prestatie indicator

Deze wordt in 2016 ontwikkeld.

Prestatie-indicator op doelniveau:

	2016	*2017*	*2018*	*2019*	*2020*	*2021*
Streefwaarde	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*

Financiën (bedragen * € 1.000)

	Begroting 2016	*Begroting 2017*	*Begroting 2018*	*Begroting 2019*	*Begroting 2020*	*Begroting 2021*
Exploitatie	172	148	174	174	174	174
Investeringen	0	0	0	0	0	0

Programmalijn Veiligheid

Doel	**Resultaat**
De waterkeringen zijn veilig. Ze worden goed onderhouden en periodiek beoordeeld op stabiliteit en hoogte. Als ze niet voldoen aan de norm worden passende maatregelen genomen, afgestemd met de omgeving en risico gestuurd.	De werkwijze voor bestaande niet waterkerende objecten (NWO) is vastgesteld en wordt geïmplementeerd. Het Delflands Algemeen Waterkeringenbeleid is geactualiseerd. Binnenstedelijke aanpak waterkeringen is geïmplementeerd en de toepassing in een pilotproject is geëvalueerd. De structuur voor modulair beleid is vastgesteld. De omgeving wordt geadviseerd over

	mogelijkheden voor medegebruik binnen de veiligheidseisen.
	De nieuwe normen voor toetsing van primaire waterkeringen zijn geïmplementeerd. De normeringssystematiek voor polderkaden (overige keringen) is gereed. De zorgplicht voor de primaire keringen is geïmplementeerd. Het Functioneel Ontwerpproces Boezemkades is op basis van de uitgevoerde evaluatie geactualiseerd.
	De belangen van Delfland voor uitvoerbare veiligheidsnormen worden behartigd in gremia.
	Het onderzoek naar verdroogde kades is uitgevoerd. Er worden praktijkproeven en monitoringsprogramma's (Natura 2000) uitgevoerd.
	35 planvormingstrajecten buitengewoon onderhoud (BGO).
	Toetsing plannen van derden ter behoud veiligheid waterkeringen. Signalering van kansen om opgaven Delfland te combineren met werken van derden.
	Verbeteropgave minder risicovolle keringen (4,2 km totaal) – voorbereiding.
	Buitengewoon onderhoud afgekeurde regionale keringen (toetsresultaat 2015) netto realisatie 5000 meter.Overig buitengewoon onderhoud ca. 5,5 km keringen (ophogen en beschoeiing).
	Verbeteropgave polderkade DSM 4530 meter uitgevoerd.
	Beleidsregels medegebruik waterkeringen zijn op orde.
	Toezichtsplan Keringen opgesteld conform risicoanalyse en saneringsbeleid. Status Quo vastgesteld.
	Toezicht op "opgeknapte" dijkvakken middels schouw en signaaltoezicht.
	Bij ongewenste NWO's (niet waterkerende objecten) op opgeknapte dijkvakken vindt handhaving plaats.
	De verantwoording voor Europese Richtlijn Overstromingsrisico's is gereed.
	De overige keringen zijn getoetst aan het leggerprofiel.
	Middels tactisch en gegevensbeheer is er ten allen tijde een actueel overzicht van de beheersituatie en veiligheidsrisico's beschikbaar. Over de zorgplicht voor de veiligheid van de regionale waterkeringen is jaarlijks gerapporteerd aan de provincie Zuid-Holland.
	Circa 725 km waterkeringen is geïnspecteerd.
	Maaionderhoud aan circa 20 ha groene kade is uitgevoerd.
	De 6 sluizen en andere kunstwerken in de keringen zijn onderhouden.

Prestatie-indicator
1. Percentage keringen op orde op basis van toetsresultaat 2015 (primair)/toetsing 2012 (regionaal)

Prestatie-indicator op doelniveau:

	2016	*2017*	*2018*	*2019*	*2020*	*2021*
Primaire keringen	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Regionale keringen	89%	90%	93%	95%	97%	98%
Overige keringen	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.

Financiën (bedragen * € 1.000)

	Begroting 2016	*Begroting 2017*	*Begroting 2018*	*Begroting 2019*	*Begroting 2020*	*Begroting 2021*
Exploitatie	12.548	13.401	14.401	15.067	15.720	16.576
Investeringen	22.955	21.702	24.565	23.560	21.690	23.613

Programmalijn Stedelijk waterbeheer

Doel	**Resultaat**
Delfland voert de zorgplichten integraal uit en koppelt de werkzaamheden aan de steeds sneller veranderende omgeving.	Per portefeuille inventariseren en analyseren relevante maatschappelijke, bestuurlijke en technische ontwikkelingen.
	Inventariseren van kansen en initiëren van thema's voor integrale uitvoering zorgplichten op basis van assetmanagement en beleidsanalyses.
Op basis van de principes van strategisch omgevingsmanagement zal Delfland samen met relevante stakeholders planvorming en gebiedsprocessen inrichten.	Het relatiebeheer en de contacten op bestuurlijk en ambtelijk niveau (werkvloer en management) zijn georganiseerd via structurele ambtelijke en bestuurlijke overleggen.
	'Een keer per jaar wordt een ambtelijke watertafel georganiseerd en twee keer per jaar een bestuurlijke watertafel.
Bij ruimtelijke ontwikkelingen worden kansen benut. Waar mogelijk combineert Delfland de belangen met die van gebiedspartners en worden maatregelen genomen om de bijdrage van het watersysteem aan de ruimtelijke kwaliteit en belevings- en gebruikswaarde voor en door burgers en bedrijven te vergroten.	Actieve inbreng in de ruimtelijke plannen van én met derden met als resultaat kansen te benutten om de doelen van Delfland te realiseren. De ambitie van de inbreng wordt bepaald vanuit de inhoudelijke doelen.
	Eénduidige inbreng in complexe plannen van derden om het belang van Delfland te borgen.
	Delfland werkt samen met gemeenten aan gemeentelijke waterplannen. De nadruk ligt hierbij op de uitvoeringsprogramma's. Delfland streeft naar actuele uitvoeringsprogramma's van de gemeentelijke waterplannen.
Het pro-actief uitvoeren van de watertoets op binnengekomen ruimtelijke plannen.	Het voeren van structureel vooroverleg met de gemeenten in het kader van de watertoets.
	Het afhandelen van de watertoets op ruimtelijke plannen binnen de gestelde termijnen.

Prestatie indicator

1. Deze wordt in 2016 ontwikkeld
2. Deze wordt in 2016 ontwikkeld
3. Dit doel heeft geen eigen prestatie-indicator. De ruimtelijke maatregelen die worden getroffen bij de programma’s A tot en met D komen mede dankzij dit doel tot stand.
4. Afhandelen wateradviezen binnen gestelde termijnen

Prestatie indicator op doelniveau:						
	2016	*2017*	*2018*	*2019*	*2020*	*2021*
1	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*
2	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*
3	*n.v.t.*	*n.v.t*	*n.v.t.*	*n.v.t.*	*n.v.t.*	*n.v.t.*
4	*100%*	*100%*	*100%*	*100%*	*100%*	*100%*

Financiën (bedragen * € 1.000)						
	Begroting 2016	*Begroting 2017*	*Begroting 2018*	*Begroting 2019*	*Begroting 2020*	*Begroting 2021*
Exploitatie	2.432	2.466	2.483	2.461	2.463	2.480
Investeringen	0	0	0	0	0	0

Wat mag het kosten?

Exploitatie:
Onderstaande tabellen geven de totale kosten per programmalijn en de totale kosten van het programma weer.

Kosten per programmalijn

Programma Stedelijk waterbeheer, klimaatadaptatie en veiligheid per programmalijn (bedragen * € 1.000)	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Programmalijn						
Klimaatadaptatie	172	148	174	174	174	174
Veiligheid	12.548	13.401	14.401	15.067	15.720	16.576
Stedelijk waterbeheer	2.432	2.466	2.483	2.461	2.463	2.480
Saldo programma	**15.153**	**16.015**	**17.058**	**17.702**	**18.356**	**19.231**

Totale kosten programma

Programma Stedelijk waterbeheer, klimaatadaptatie en veiligheid totaal (bedragen * € 1.000)	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Lasten						
Directe kosten	4.813	4.827	4.884	4.763	4.763	4.763
Toegerekende salarissen	4.073	4.126	4.221	4.233	4.247	4.285
Rente en afschrijving	6.417	7.196	8.083	8.780	9.421	10.257
Totaal lasten	*15.303*	*16.148*	*17.188*	*17.777*	*18.431*	*19.306*
Baten						
Directe opbrengsten	-150	-134	-130	-75	-75	-75
Totaal baten	*-150*	*-134*	*-130*	*-75*	*-75*	*-75*
Saldo programma	**15.153**	**16.015**	**17.058**	**17.702**	**18.356**	**19.231**

Investeringen:
Tabel geraamde investeringen Stedelijk waterbeheer, klimaatadaptatie en veiligheid (bedrag * € 1 miljoen)

Programmalijn	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Klimaatadaptatie	0	0	0	0	0	0
Veiligheid	23,0	21,7	24,6	23,6	21,7	23,6
Stedelijk waterbeheer	0	0	0	0	0	0
Totaal	**23,0**	**21,7**	**24,6**	**23,6**	**21,7**	**23,6**

Risicomanagement

Verwevenheid met de omgeving
De mate waarin Delfland zijn doelen kan realiseren hangt in toenemende mate samen met ontwikkelingen in de omgeving. Enkele belangrijke ontwikkelingen die van invloed kunnen zijn op de het bereiken van de doelen en resultaten van Delfland zijn:
- Delfland sluit vaak aan bij plannen en (complexe) projecten waarin andere partijen een belangrijke rol spelen of die door hun getrokken worden (gemeenten, provincie, private partijen). Als door ontwikkelingen aan de kant van partners projecten vertragen, versnellen of van scope wijzigen, kan dit gevolgen hebben voor de doelstellingen van Delfland en/of de inzet van middelen.
- Door veranderingen in de ruimtelijke planprocessen neemt de doorlooptijd van planvormingsprocessen de komende jaren toe. Dit kan gevolgen hebben voor de doelrealisatie van Delfland.
- Delfland wordt in meer, kleinere planvormingsprocessen betrokken om (vroegtijdig) zijn belangen te borgen (coalitieplanologie). Dit vraagt zowel continuïteit als flexibiliteit in capaciteit en organisatie. Zodra de economie aantrekt en de planvorming bij partners wordt versneld, kan dit tot knelpunten leiden en tot druk op die onderdelen van de organisatie die daar bij betrokken zijn.
- Het behalen van de resultaten bij de doelen voor de aanpak van wateroverlast, ecologie en het onderhoud van kades met wegen is voor een belangrijk deel afhankelijk van kansen die extern ontstaan. Delfland zoekt deze kansen actief op, verkent ze en indien kansrijk, worden ze gereed gemaakt voor programmering en realisatie. Of deze zich daadwerkelijk voor doen is afhankelijk van derden en ontwikkelingen in bijvoorbeeld de woningmarkt.
- Door bezuinigingen, decentralisatie van rijkstaken en verschuivingen van middelen binnen gemeenten, kost het gemeenten steeds meer moeite om afspraken (in bijvoorbeeld waterplannen) na te komen. Dit kan effect hebben op het bereiken van de doelstellingen van Delfland.

<u>Beheersmaatregel</u>
Door de diversiteit in actoren en factoren is er geen sprake van een totale alle risico afdekkende beheersmaatregel. In ieder geval wordt regelmatig overlegd met betrokken externen. De nadruk ligt op vroegtijdig in gesprek gaan, meedenken en adviseren. Afwijkingen (in bijvoorbeeld in de doorlooptijd van planvormingsprocessen, planningen, inhoud of randvoorwaarden) worden gesignaleerd en gerapporteerd via de P&C-cyclus. Knelpunten worden inzichtelijk gemaakt en indien nodig worden voorstellen gedaan om de knelpunten op te lossen.

Buitengewoon onderhoud
De uitvoering van het buitengewoon onderhoud is afhankelijk van de weersomstandigheden. Bijzondere weersomstandigheden kunnen de (geplande) uitvoering van het werk vertragen.

Buitengewoon Onderhoud bij kades met wegen
Als het gaat om het buitengewoon onderhoud bij kades met wegen wordt er afgestemd met de wegbeheerders (werk met werk maken). Dit vraagt capaciteit binnen de organisatie (zowel kwalitatief als kwantitatief). Als gevolg van onzekerheden over de beschikbare capaciteit op de lange termijn en vanwege de benodigde afstemming met de wegbeheerders zijn er risico's voor het halen van de planning en daarmee de uitgave.
Met de gemeenten wordt scherp onderhandeld over kosten de voor het buitengewoon onderhoud in de situaties dat de gemeente het werk uitvoert.

2.2 Programma Gezond, schoon en zoet water

Binnen het programma Gezond, schoon en zoet water is een onderscheid gemaakt in de volgende vier programmalijnen:
- Zelfvoorzienend en kringloopsluiting
- Chemische waterkwaliteit
- Lokale knelpunten en kansen
- Zwemwater

  - Hierop aansluitend wordt Coördinatie beheer beschreven.

De onderstaande tabellen geven per programmalijn de doelen, resultaten, prestatie-indicatoren en beschikbare middelen weer.

Programmalijn Zelfvoorzienendheid en kringloopsluiting

Doel	**Resultaat**
Delfland heeft in 2017 een strategie vastgesteld om op een toekomstbestendige wijze kringlopen te sluiten en (nagenoeg) zelfvoorzienend te kunnen zijn in de waterbehoefte.	Interne startnotitie is 1e halfjaar 2016 opgesteld; in het 2e halfjaar 2016 worden hierbij de externe partners betrokken.
Delfland zet zich in voor een (kosten)effectieve zoetwatervoorziening, nu en in de toekomst samen met de partners	De belangen van Delfland ten aanzien van zoetwatervoorziening zijn geborgd in planvorming van derden.
	Kennis en instrumenten zijn ontwikkeld en toegepast om voor de lange termijn de zoetwatervoorziening te borgen.
	De waterakkoorden zijn actueel.

Prestatie-indicator

1. Niet van toepassing
2. Het Chloride gehalte van 200mg/l wordt in de boezem in reguliere situaties niet voor langer dan 48 uur per gebeurtenis overschreden. De prestatie-indicator is in ontwikkeling.

Prestatie-indicator op doelniveau:

	2016	*2017*	*2018*	*2019*	*2020*	*2021*
1	*n.v.t.*	*n.v.t.*	*n.v.t.*	*n.v.t.*	*n.v.t.*	*n.v.t.*
2	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*

Financiën (bedragen * € 1.000)

	Begroting 2016	*Begroting 2017*	*Begroting 2018*	*Begroting 2019*	*Begroting 2020*	*Begroting 2021*
Exploitatie	306	308	310	310	310	311
Investeringen	125	125	1.000	5.000	1.900	0

Programmalijn Chemische waterkwaliteit

Doel	**Resultaat**
In 2021 is de chemische waterkwaliteit zodanig dat met een voortgaande ontwikkeling van de ecologische en	Communicatieplan voor emissieloos Delfland met aandacht voor bewustwording en eigenaarschap.

chemische kwaliteit de KRW-doelen in 2027 zijn gehaald	Toegenomen bewustzijn bij burgers en bedrijven over chemische waterkwaliteit conform opzet van het communicatieplan.
	Sectoren en gemeenten leven afspraken emissieloos Delfland na.
	Eind 2021 is 100% van alle glastuinbouwgebieden doorgelicht en/of in nazorg. Plan ten behoeve van nazorg is geïmplementeerd.
	95% van de glastuinbouwbedrijven rapporteert tijdig (UP-rapportage) en representatief deel is op kwaliteit gecontroleerd.
	Deelnemende bedrijven aan project Erfscans gecontroleerd en jaarlijks 17 % (40 a 50 bedrijven) van overige agrarische bedrijven gecontroleerd op ongewenste emissies en naleving van wet- en regelgeving.
	Toezichtsplan overige directe lozingen opgesteld op basis van risicoanalyse.
	Jaarlijks 15 % van het glastuinbouwbestand gecontroleerd op ongewenste emissies en naleving van wet- en regelgeving.
	Doorspoelregime ter verbetering van de chemische waterkwaliteit is aangepast op basis van bevindingen in het kader van "Sturen met water".
	Jaarlijkse monitorrapportage van de waterkwaliteit op basis van een monitoringsprogramma.

Prestatie indicator

1a. Het stikstofgehalte in de West- en Oostboezem is respectievelijk maximaal 2,4 en 2,0 mg/l in 2021
1b. De overschrijding van bestrijdingsmiddelen is in 2021 met 75 % afgenomen ten opzichte van 2013 volgens de landelijke beoordelingssystematiek
1c. Het percentage aangetroffen bestrijdingsmiddelen en de gemiddelde concentratie van de aangetroffen bestrijdingsmiddelen in het bestrijdingsmiddelenmeetnet is in 2021 respectievelijk lager dan 5 % en 0,1 µg/l

Prestatie indicator op doelniveau:

	2016	*2017*	*2018*	*2019*	*2020*	*2021*
1	*3,3 & 2,2 mg/l*	*3,1 & 2,1 mg/l*	*2,9 & 2,1 mg/l*	*2,7 &2,1 mg/l*	*2,5 & 2,0 mg/l*	*2,4 & 2,0 mg/l*
2	*25%*	*35%*	*45%*	*55%*	*65%*	*75%*
3	*8,0% & 0,15 µg/l*	*7,5% & 0,14 µg/l*	*6,5% & 0,13µg/l*	*6,0% & 0,12 µg/l*	*5,5% & 0,11µg/l*	*5,0% & 0,10 µg/l*

Financiën (bedragen * € 1.000)

	Begroting 2016	*Begroting 2017*	*Begroting 2018*	*Begroting 2019*	*Begroting 2020*	*Begroting 2021*
Exploitatie	1.454	1.457	1.427	1.431	1.438	1.441
Investeringen						

Programmalijn Lokale knelpunten en kansen

Doel	Resultaat
Zoveel mogelijk afgesproken lokale waterkwaliteitsknelpunten worden opgelost en kansen worden benut binnen taakstellend budget.	Evaluatie aan te pakken lokale knelpunten waterkwaliteit.
	Aanpakken/oplossen van 5 lokale knelpunten waterkwaliteit

Prestatie indicator

2016: aantal opgeloste knelpunten en kansen

Prestatie indicator op doelniveau:

	2016	*2017*	*2018*	*2019*	*2020*	*2021*
Jaarlijks afgesproken knelpunten worden het volgende jaar opgelost	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*

Financiën (bedragen * € 1.000)

	Begroting 2016	*Begroting 2017*	*Begroting 2018*	*Begroting 2019*	*Begroting 2020*	*Begroting 2021*
Exploitatie	97	97	96	96	96	95
Investeringen	320	400	400	400	400	400

Programmalijn Zwemwater

Doel	Resultaat
De aangewezen zwemwaterlocaties voldoen aan de EU-zwemwaterrichtlijn en er is alleen bij uitzondering een negatief advies als gevolg van blauwalg en bacteriën.	Tijdige communicatie over actuele zwemwaterkwaliteit.
	Knelpunten in beeld voor zwemplas de Wollebrand.
	Uitgevoerd maatregelenpakket voor zwemwater Wilhelminapark.
	Aangepast beheer voor onvoorziene verontreinigingen zwemwater.
	Monitoring zwemwaterlocaties zoals geëist in de EU-zwemwaterrichtlijn.

Prestatie indicator

1. Alle zwemwaterlocaties voldoen aan de bacteriële normen die de EU-zwemwaterrichtlijn stelt aan aanvaardbaar zwemwater
2. Aantal zwemwaterlocaties waar maatregelen zijn genomen met een negatief zwemadvies van maximaal 3 weken per jaar.

Prestatie indicator op doelniveau:

	2016	*2017*	*2018*	*2019*	*2020*	*2021*
1	*15*	*15*	*15*	*15*	*15*	*15*
2	*6*	*6*	*8*	*10*	*11*	*11*

Financiën (bedragen * € 1.000)

	Begroting 2016	*Begroting 2017*	*Begroting 2018*	*Begroting 2019*	*Begroting 2020*	*Begroting 2021*

Exploitatie	411	377	376	376	376	375
Investeringen	600	400	400	400	0	0

Wat mag het kosten?

Exploitatie:
Onderstaande tabellen geven de kosten per programmalijn en de totale kosten van het programma weer.

Kosten per programmalijn

Programma Gezond, schoon en zoet water per programmalijn (bedragen * € 1.000)	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Programmalijn						
Zelfvoorzienend en kringloopsluiting	306	308	310	310	310	311
Chemische waterkwaliteit	1.454	1.457	1.427	1.431	1.438	1.441
Zwemwater	411	377	376	376	376	375
Coördinatie beheer	43	44	44	45	45	45
Lokale knelpunten en kansen	97	97	96	96	96	95
Totaal	**2.312**	**2.283**	**2.254**	**2.257**	**2.265**	**2.267**

Totale kosten programma

Programma Gezond, schoon en zoet water totaal (bedragen * € 1.000)	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Lasten						
Directe kosten	1.370	1.320	1.235	1.185	1.185	1.185
Toegerekende salarissen	874	881	889	895	904	908
Rente en afschrijving	218	182	180	178	176	174
Totaal lasten	*2.462*	*2.383*	*2.304*	*2.257*	*2.265*	*2.267*
Baten						
Directe opbrengsten	-150	-100	-50	0	0	0
Totaal baten	*-150*	*-100*	*-50*	*0*	*0*	*0*
Saldo programma	**2.312**	**2.283**	**2.254**	**2.257**	**2.265**	**2.267**

Investeringen:
Tabel geraamde investeringen Gezond, schoon en zoet water (bedrag * € 1 miljoen)

Programmalijn	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Zelfvoorzienend en kringloopsluiting	0,1	0,1	1	5	1,9	0
Chemische waterkwaliteit	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Zwemwater	0,6	0,4	0,4	0,4	0	0
Coördinatie beheer	0	0	0	0	0	0
Totaal	**1,0**	**1,0**	**1,8**	**5,8**	**2,3**	**0,4**

Risicomanagement

Zelfvoorzienendheid en kringloopsluiting
Voor het sluiten van kringlopen en het streven naar meer zelfvoorzienendheid is Delfland afhankelijk van andere partijen (onder andere bedrijven) en voortschrijdende techniek.

Beheermaatregel: bij de strategie die in 2017 wordt vastgesteld worden gebiedspartners nadrukkelijk betrokken.

Chemische waterkwaliteit
De chemische waterkwaliteit is, zoals bekend afhankelijk van natuurlijke factoren en processen en antropogene bronnen. De exacte effecten van maatregelen op de chemische waterkwaliteit zijn hierdoor niet tot in detail te voorspellen. Het risico bestaat dat het effect van een maatregel kleiner is dan we op basis van de huidige kennis en inzichten inschatten, waardoor doelen voor de chemische waterkwaliteit niet bereikt worden.
Bij het terugdringen van emissies is Delfland sterk afhankelijk van de inzet van die partijen die het oppervlaktewater belasten (bijvoorbeeld een deel van de glastuinbouw door illegale lozingen).

Beheermaatregel: de kwaliteitsontwikkeling wordt gedurende het jaar gemonitord. Waar nodig worden (extra) maatregelen getroffen. Belangrijk aandachtspunt is de verantwoordelijkheid en het waterbewustzijn van burgers en bedrijven. Speciaal aandacht hierbij voor het naleefgedrag in de glastuinbouw.

In de voorliggende meerjarenraming zijn middelen beschikbaar voor het doorlichten van 80% van alle glastuinbouwgebieden terwijl het doel 100% is.

Beheermaatregel: in de kadernota 2017 zullen de middelen voor 100% doorlichten van alle glastuinbouwgebieden nader worden bezien.

Zwemwater
Door genomen maatregelen zijn de randvoorwaarden gecreëerd om overlast door blauwalgen en bacteriën zoveel mogelijk te voorkomen. Er blijft echter een risico op overlast door natuurlijke factoren en processen (bijvoorbeeld het weer) en antropogene bronnen:
- Hogere temperaturen leiden tot een verlenging van het groeiseizoen van blauwalgen.
- De toename van het aantal zware buien leiden tot een toename aan riooloverstorten. Voor een deel van de zwemwateren kan dit leiden tot een extra belasting waardoor de kans op bacteriën toeneemt.
- Menselijke activiteiten, zoals het voeren van watervogels, leiden tot een aanzienlijke belasting van het zwemwater waardoor de kans op het optreden van blauwalgen- en bacteriënoverlast toeneemt. Daarnaast kennen specifieke situaties specifieke risico's. Dit is onder andere relevant voor het gebruik van lokvoer bij het vissen.

Beheermaatregel:
Bij het optreden van bacteriële problemen of blauwalgenoverlast wordt hierover duidelijk gecommuniceerd, wordt met beheerders gezocht naar maatregelen en worden, zo mogelijk, passende maatregelen genomen. Hierdoor verbetert de kans op goed zwemwater. Belangrijk aandachtspunt is het beheer door gemeenten en recreatieschap. Bij jaarlijks terugkerende problemen, die niet of moeilijk oplosbaar zijn, wordt met de provincie in samenspraak met de beheerder besproken of de functie zwemwater voor de betreffende locatie realistisch is, waarna de provincie de afweging maakt of de functie moet worden gehandhaafd

Lokale knelpunten en kansen
De maatregelen voor de vijfde ronde die in 2016 worden gerealiseerd, worden medio 2015 vastgesteld. Aard en omvang van deze maatregelen is op voorhand niet bekend, zodat voor de begroting 2015 alleen een indicatief bedrag is opgenomen. Op het moment dat aard en omvang wel bekend zijn, wordt een voorstel ter besluitvorming aangeboden.

Een bijzondere situatie is het lokaal knelpunt 'zuivering Broekpolder' bij Vlaardingen. Op dit moment wordt gezamenlijk met de gebiedspartners naar een oplossing gezocht, waarvan de aard en de omvang nog niet bekend is.

Om in de toekomst waterkwaliteitsknelpunten te voorkomen worden aanbevelingen gedaan richting regulier beleid om lokale waterkwaliteitsknelpunten in de toekomst te voorkomen. Zo zal bij watersysteemanalyses, planvorming en advisering, en onderhoud (Delfland of derden) nadrukkelijk het voorkomen van waterkwaliteitsknelpunten worden meegenomen onderhoud Om overlast van riooloverstorten te voorkomen wordt in 2016 een monitoringsplan ontwikkeld.

Programmalijn Coördinatie beheer

Doel	**Resultaat**
Door intensivering en optimalisering van het beheer wil Delfland het watersysteem kosteneffectiever in stand houden. Door het juiste beheer wordt de waterveiligheid geborgd, wordt wateroverlast en –tekort zoveel mogelijk voorkomen en kan de waterkwaliteit worden beschermd en verbeterd.	Assetmanagement ontwikkeld.
Delfland wil met de beheerders van de openbare ruimte komen tot gezamenlijke, op assetmanagement gestoelde, beheerplannen. Ook wil Delfland afspraken maken over de koppeling van beheermiddelen en zo een bijdrage leveren aan de verbetering van de leefomgeving.	Ontwikkelen assetmanagement

Prestatie indicator

1. Deze wordt in 2016 ontwikkeld.
2. Het aantal met gemeenten opgestelde beheerplannen (cumulatief)

Prestatie-indicator op doelniveau:

	2016	*2017*	*2018*	*2019*	*2020*	*2021*
Streefwaarde	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*
	0	*2*	*4*	*6*	*8*	*10*

Financiën (bedragen * € 1.000)

	Begroting 2016	*Begroting 2017*	*Begroting 2018*	*Begroting 2019*	*Begroting 2020*	*Begroting 2021*
Exploitatie	43	44	44	45	45	45
Investeringen	0	0	0	0	0	0

2.3 Programma Watersysteem

Binnen het programma Watersysteem is een onderscheid gemaakt in de volgende drie programmalijnen:
- Integraal watersysteem;
- Grondwater en bodemdaling;
- Vaarwegbeheer.

De onderstaande tabellen geven per programmalijn de doelen, resultaten, prestatie-indicatoren en beschikbare middelen weer.

Programmalijn Integraal watersysteem	
Waterkwantiteit	
Doel	**Resultaat**
In 2021 voldoet 98 % van het oppervlak van het beheergebied aan de normering voor inundatie	Delfland heeft actueel beleid en instrumenten om de wateroverlast opgave verder terug te dringen. Water vasthouden en alternatieve waterbergingen worden hiermee stapsgewijs geïmplementeerd, zoals bijvoorbeeld dynamische inzet gietwaterbassins.
	Tijdige en kwalitatief goede adviezen. Het model instrumentarium en software zijn op orde. Technische ontwikkelingen zijn bekend en worden verkend om te implementeren.
	Bepaling streefwaarden prestatie-indicatoren.
	Toetsing plannen van derden ter behoud oppervlaktewatersysteem. Signalering van kansen om opgaven Delfland te combineren met werken van derden.
	Peilbeheersing van circa 40.000 ha.
	Onderhoud van circa1220 km watersysteem.
	Onderhoud van circa 2200 peilregulerende kunstwerken.
	15 ha planvorming.
	82 ha. (uitvoering).
	Beleidsregels waterhuishouding zijn geactualiseerd en geïmplementeerd.
Delfland maakt integrale peilbesluiten en doet dit samen met belanghebbenden.	Delfland heeft actuele peilbesluiten conform het cyclische proces.
	In het veld operationeel maken van de peilbesluiten.
	De beleidsnota Peilbeheer is vastgesteld, waarbij integratie van de verschillende thema's is geborgd.
De programmering van de wateroverlast opgave is gebaseerd op basis van cyclische, vrij toegankelijke en integraal voorbereide systeemanalyses.	Er is een werkwijze opgesteld waarin aansluiting in de watersysteemanalyses met de verschillende disciplines is geborgd.
	Er is een goed beeld op de werkelijke knelpunten en mogelijke oplossingsrichtingen, gerelateerd aan de wettelijk vastgelegde norm.
	Tijdige en kwalitatief goede adviezen. Het model instrumentarium en software zijn op orde. Technische ontwikkelingen zijn bekend en worden verkend om te implementeren.
Prestatie indicator	
1a. Berging buiten het watersysteem in mm 1b. Berging binnen het watersysteem in ha. 1c. Mate van behouden streefpeilen 2De peilbesluiten zijn geactualiseerd volgens planning 3. Elke planperiode van zes jaar zijn alle polders van Delfland getoetst aan de normen voor wateroverlast en zijn de knelpunten in beeld gebracht.	

Prestatie indicator op doelniveau:						
	2016	*2017*	*2018*	*2019*	*2020*	*2021*
1a ,1b, 1c	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*
2	*100%*	*100%*	*100%*	*100%*	*100%*	*100%*
3	*10*	*12*	*12*	*12*	*12*	*14*

Programmalijn Integraal watersysteem	
Ecologische waterkwaliteit en vismigratie	
Doel	**Resultaat**
In 2021 zijn de inrichting, het beheer en de waterkwaliteit in de KRW-waterlichamen en in overige delen van het watersysteem zodanig dat met een verwachte voortgaande natuurlijke ontwikkeling de KRW-doelen in 2027 worden gehaald.	Beleidsinstrumentarium actueel om in de periode 2021-2027 de KRW-doelen te kunnen behalen.
	Toetsing plannen van derden ter behoud natte ecologische zones. Signalering van kansen om opgaven Delfland te combineren met werken van derden.
	Bescherming natte ecologische zones conform beheerplan.
	Opstart pilot drijfbladzone ’s.
	Uitvoering monitoring voortgang KRW doelen op basis van vastgestelde prestatie indicatoren.
	Operationele afstemming issues beheer en onderhoud.
	Peilbeheersing.
	Bepaling streefwaarden prestatie-indicatoren op doelrealisatie KRW.
	verkenning en planvorming van 17 ha natte ecologische zones.
	Realisatie 1 ha natte ecologische zone.
	Beleidsregels Natte Ecologische Zones zijn opgesteld en geïmplementeerd.
	Onderhoud van circa 45 ha natte ecologische zones.
In 2021 zijn de belangrijkste leefgebieden voor vissen in die mate ontsloten, dat met de verwachte voortgaande natuurlijke ontwikkeling en de renovatie- en nieuwbouwcyclus voor kunstwerken de KRW-doelen voor vissen in 2027 gehaald worden.	Beleidsinstrumentarium actueel om in de periode 2021-2027 de KRW-doelen voor vissen te kunnen behalen.
	Operationele afstemming issues beheer en onderhoud.
	Start realisatie 2 vismigratievoorzieningen.
	Onderhoud 18 vismigratievoorzieningen.
	Bediening 18 vismigratievoorzieningen.
In de planperiode van het WBP5 wordt het ambitieniveau voor de waterkwaliteit in de lokale wateren van Delfland vastgesteld en voldoet de waterkwaliteit voor een deel van dit water aan de wensen van burgers, gemeenten en Delfland.	Met het gebied afgestemde methode voor bepaling opgave 'lokaal water'.
	Beleidsinstrumentarium op orde voor behalen opgave 'lokaal water'.
Prestatie indicator	
1a. Percentage van de KRW-wateren met een doorzicht van minimaal 0,65m of	

bodemzicht.
1b. Omvang in natte ecologische zones (NEZ) in ha.
1c. Robuustheid (kwaliteit en connectiviteit) van het Natte Ecologische Zones (NEZ)-netwerk.
2. Toegankelijkheid voor vissen van het watersysteem.
3. deze wordt in 2016 ontwikkeld.

Prestatie indicator op doelniveau:

	2016	*2017*	*2018*	*2019*	*2020*	*2021*
1	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*
2	*100%*	*100%*	*100%*	*100%*	*100%*	*100%*
3	*10*	*12*	*12*	*12*	*12*	*14*

Programmalijn Integraal watersysteem

Financiën (bedragen * € 1.000)

	Begroting 2016	*Begroting 2017*	*Begroting 2018*	*Begroting 2019*	*Begroting 2020*	*Begroting 2021*
Exploitatie	32.346	31.351	30.127	29.510	28.982	28.111
Investeringen	8.807	10.800	9.700	8.600	10.600	8.600

Programmalijn Grondwater en bodemdaling

Doel	**Resultaat**
Delfland bouwt verder aan een toekomstige rol als kwantitatief grondwaterbeheerder en benut kansen met grondwater.	Startnotitie grondwaterbeheerder in 2016.
In 2019 heeft Delfland een visie ontwikkeld op de omvang van bodemdaling in het beheergebied en de gevolgen ervan. Uit deze visie kunnen scenario's en maatregelen worden bepaald om (de gevolgen van) de bodemdaling het hoofd te bieden.	Startnotitie bodemdaling in 2016.

Prestatie-indicator

1. Deze wordt in 2016 ontwikkeld
2. Deze wordt in 2016 ontwikkeld

Prestatie-indicator op doelniveau:

	2016	*2017*	*2018*	*2019*	*2020*	*2021*
Streefwaarde	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*

Financiën (bedragen * € 1.000)

	Begroting 2016	*Begroting 2017*	*Begroting 2018*	*Begroting 2019*	*Begroting 2020*	*Begroting 2021*
Exploitatie	26	27	27	45	45	45
Investeringen	188	1.163	3.600	3.150	2.700	2.250

Programmalijn Vaarwegbeheer	
Doel	**Resultaat**
Het vaar(weg)beheer in samenwerking met gebiedspartners professionaliseren.	Opstellen plan van aanpak implementatie vaarverordening.
	Nautisch toezicht wordt uitgevoerd conform toezichtsplan.
Prestatie-indicator	
Deze wordt in 2016 ontwikkeld.	
Prestatie-indicator op doelniveau:	

	2016	*2017*	*2018*	*2019*	*2020*	*2021*
Streefwaarde	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*
Financiën (bedragen * € 1.000)						
	Begroting 2016	*Begroting 2017*	*Begroting 2018*	*Begroting 2019*	*Begroting 2020*	*Begroting 2021*
Exploitatie	148	138	139	139	140	140
Investeringen	125	1.375	1.300	700	800	700

Wat mag het kosten?

Exploitatie:
Onderstaande tabellen geven de kosten per programmalijn en de totale kosten van het programma weer.
Kosten per programmalijn

Programma Stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie per programmalijn (bedragen * € 1.000)	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Programmalijn						
Integraal watersysteem	32.346	31.351	30.127	29.510	28.982	28.111
Grondwater en bodemdaling	26	27	27	45	45	45
Vaarwegbeheer	148	138	139	139	140	140
Saldo programma	**32.520**	**31.516**	**30.293**	**29.694**	**29.166**	**28.296**

Totale kosten programma

Programma Watersysteem totaal (bedragen * € 1.000)	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Lasten						
Directe kosten	11.677	11.577	11.577	11.577	11.577	11.577
Toegerekende salarissen	5.925	5.972	5.998	6.053	6.075	6.109
Rente en afschrijving	16.608	15.668	14.427	13.899	13.348	12.444
Totaal lasten	*34.210*	*33.216*	*32.002*	*31.528*	*31.000*	*30.130*
Baten						
Directe opbrengsten	-1.690	-1.700	-1.709	-1.834	-1.834	-1.834
Totaal baten	*-1.690*	*-1.700*	*-1.709*	*-1.834*	*-1.834*	*-1.834*
Saldo programma	**32.520**	**31.516**	**30.293**	**29.694**	**29.166**	**28.296**

Investeringen:

Tabel geraamde investeringen Watersysteem
(bedrag * € 1 miljoen)

Watersysteem	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Integraal watersysteem	8,8	10,8	9,7	8,6	10,6	8,6
Grondwater en bodemdaling	0,2	1,2	3,6	3,2	2,7	2,3
Vaarwegbeheer	0,1	1,4	1,3	0,7	0,8	0,7
Totaal	**9,1**	**13,3**	**14,6**	**12,5**	**14,1**	**11,6**

Risicomanagement

Risicomanagement

*Waterkwantitei*t
In de provinciale verordening is vastgelegd dat het gebied in 2027 "op orde" moet zijn ten aanzien van inundatie. In 2014 is er door het KNMI een nieuw klimaatscenario vastgesteld. Het nieuwe scenario is nog iets extremer dan het scenario waarmee wij tot nu toe de kans op wateroverlast berekenen. Momenteel wordt in beeld gebracht wat dit nieuwe scenario precies betekent voor de kans op wateroverlast. Kortom de opgave om in 2027 "op orde" te zijn wordt groter, maar nu nog onbekend hoeveel.

Beheermaatregel
In het najaar van 2015 wordt er met de andere waterschappen in West-Nederland een gevoeligheidsanalyse uitgevoerd om beeld te krijgen op de effecten van het nieuwe klimaatscenario. De uitkomsten van deze analyse zal via de P&C cyclus worden verwerkt in de programmering.

Ecologische waterkwaliteit

- Over de directe relatie tussen de aanleg van een natte ecologische zones en de bijdrage daarvan aan de waterkwaliteit (de effectiviteit van de maatregel is) is in relatie tot de natuurlijke processen nog onvoldoende bekend.

Beheermaatregel
1) Onderzoek naar natuurlijke processen om onzekerheid te verkleinen;
2) Verwachtingenmanagement over effectiviteit maatregel

Delfland werk samen met partners, onder andere gemeenten om de doelen te behalen.
Om de doelen te kunnen behalen moet er voldoende investeringen gedaan worden door deze partners, of partijen uiteindelijk overgaan tot investering is onzeker.

Beheermaatregel
1) bereidheid voor investeringen vergroten (awareness)
2) goed verwachtingenmanagement;

Holding IOPW N.V. en Ontwikkelingsmaatschappij 'Het Nieuwe Westland' (ONW)
In juli 2015 heeft besluitvorming plaatsgevonden over de nieuwe governance van de Ontwikkelings Maatschappij het Nieuwe Westland (ONW). De VV heeft besloten om de aandelen van de Holding over te dragen aan de gemeente en daarmee de samenwerking in IOPW-verband te beëindigen. Het ingebrachte kapitaal (€ 903.000) blijft gehandhaafd.

Beheersmaatregel
Na overdracht van de aandelen in de Holding N.V., is Delfland alleen nog betrokken als stille vennoot in de CV voor circa € 0,9 miljoen. Dit betekent onder meer dat één keer per jaar de Jaarrekening door de Raad van Vennoten moet worden ondertekend.

2.4 Programma Afvalwaterketen en zuiveren

Binnen het programma gezuiverd afvalwater is een onderscheid gemaakt in de volgende vier programmalijnen:
- Transporteren en zuiveren
- Hergebruik grondstoffen
- PPS-contract
- Samenwerken in de afvalwaterketen

De onderstaande tabellen geven per programmalijn de doelen, resultaten, prestatie-indicatoren en beschikbare middelen weer.

Programmalijn Transporteren en zuiveren

Doel	**Resultaat**
het transport- en zuiveringssysteem zijn doelmatig ingericht en blijven voldoen aan de afnameverplichting en wettelijke eisen voor het transporteren en zuiveren van afvalwater en voor de slibverwerking.	De technische beschikbaarheid van het transportsysteem is 99%.
	De technische beschikbaarheid van het zuiveringsproces en de slibverwerking is 99%.
	De zuivering en slibverwerking zijn doelmatig ingericht en voldoen aan de wettelijke eisen.
	Het transportstelsel is doelmatig beheerd en er wordt voldaan aan de afnameverplichting.

Prestatie-indicator

1. Mate waarin voldaan wordt aan de afspraken voor het transporteren van stedelijk afvalwater (de afnameverplichting)
2. Mate waarin voldaan wordt aan de wettelijke eisen voor het zuiveren van afvalwater en de slibverwerking

Prestatie-indicator op doelniveau:

	2016	*2017*	*2018*	*2019*	*2020*	*2021*
1	*100%*	*100%*	*100%*	*100%*	*100%*	*100%*
2	*100%*	*100%*	*100%*	*100%*	*100%*	*100%*

Financiën (bedragen * € 1.000)

	Begroting 2016	*Begroting 2017*	*Begroting 2018*	*Begroting 2019*	*Begroting 2020*	*Begroting 2021*
Exploitatie	18.955	18.229	16.769	16.698	16.769	16.711
Investeringen	100	25	500	500	0	200

Programmalijn Hergebruik grondstoffen

Doel	**Resultaat**
In 2021 zijn alle voorbereidende maatregelen getroffen om op een toekomstbestendige wijze de waterketen te sluiten en de zuiveringen te kunnen doorontwikkelen tot energie-, grondstoffen- en zoetwaterfabrieken.	Actueel beleid dat past bij de doorontwikkeling tot energie-, grondstoffen- en zoetwaterfabrieken.
	Er zijn afspraken gemaakt met de glastuinbouw sector over (de)centrale verwijdering van bestrijdingsmiddelen uit het afvalwater.
	Pilot Zoetwaterfabriek (DGL) is gestart.
	Percentage eigen energie opwekking is 48% conform systeem klimaatakkoord.

Prestatie-indicator

1. Percentage eigen energieopwekking
2. Percentage hergebruik effluent
3. Percentage terugwinning fosfaat uit slib
4. Het aantal zuiveringen waarvoor voorbereidende maatregelen zijn getroffen voor de doorontwikkeling naar hergebruik grondstoffen

Prestatie-indicator op doelniveau:

	2016	*2017*	*2018*	*2019*	*2020*	*2021*
1	*48%*	*50%*	*52%*	*54%*	*56%*	*58%*
2	*0%*	*0%*	*0%*	*0%*	*0%*	*20%*
3	*0%*	*95%*	*95%*	*95%*	*95%*	*95%*
4	*0*	*0*	*1*	*1*	*1*	*4*

Financiën (bedragen * € 1.000)

	Begroting 2016	*Begroting 2017*	*Begroting 2018*	*Begroting 2019*	*Begroting 2020*	*Begroting 2021*
Exploitatie	266	268	270	271	273	275
Investeringen	400	400	1.200	500	3.000	400

Programmalijn PPS-contract

Doel	**Resultaat**
Middels het DBFO-contract en samenwerking met de partners in de PPS blijft het transport- en zuiveringssysteem doelmatig ingericht en blijft deze voldoen aan de afnameverplichting en wettelijke eisen voor het transporteren en zuiveren van afvalwater en voor de slibverwerking. Met PPS-partner Delfluent is een toekomstagenda gemaakt waarin afspraken worden gemaakt met betrekking tot het verbeteren van de doelmatigheid en het aanpassen van de zuiveringsinstallaties aan nieuwe ontwikkelingen.	De zuivering en slibverwerking zijn doelmatig ingericht en voldoen aan de wettelijke eisen middels de PPS-constructie.
	Het transportstelsel is doelmatig beheerd en er wordt voldaan aan de afnameverplichting middels de PPS-constructie.
	Acties conform toekomstagenda zijn uitgevoerd.

Prestatie-indicator

1. Mate waarin voldaan wordt aan de afspraken voor het transporteren van stedelijk afvalwater (de afnameverplichting).
2. Mate waarin voldaan wordt aan de wettelijke eisen voor het zuiveren van afvalwater en de slibverwerking.

Prestatie-indicator op doelniveau:

	2016	*2017*	*2018*	*2019*	*2020*	*2021*
1	*100%*	*100%*	*100%*	*100%*	*100%*	*100%*
2	*100%*	*100%*	*100%*	*100%*	*100%*	*100%*

Financiën (bedragen * € 1.000)

	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Exploitatie	82.401	81.515	80.916	81.010	82.002	82.310
Investeringen	0	0	0	0	0	0

Programmalijn Samenwerken in de afvalwaterketen

Doel	Resultaat
Vergroten van de doelmatigheid en duurzaamheid van de afvalwaterketen conform de afspraken met ketenpartners.	Afvalwaterketenbeleid is geactualiseerd op basis van beleidsagenda 2015.
	Op basis van resultaten uit RoSA en NAD is de samenwerking met gemeenten geëvalueerd en is een vervolgstrategie opgesteld.
	Monitoringssystematiek gereed.
	Voor 100 % van de aangeleverde rioleringsplannen is door Delfland, binnen de vastgestelde wettelijke termijnen, integraal advies geleverd.
	Gegevensbeheer in het Delflands deel van de afvalwaterketen is op orde.
	Businesscase gezamenlijk onderhoud transportsysteem gereed.

Prestatie-indicator

1. Percentage minder stijging van kosten en heffingen in de afvalwaterketen ten opzichte van 2010
2. Mate waarin projecten zijn uitgevoerd ten behoeve van de bestuurlijke afspraken voor vermindering van kwetsbaarheid en verbetering van kwaliteit in Netwerk Afvalwaterketen Delfland (NAD) en Rotterdamse samenwerking afvalwaterketen (RoSa) zijn uitgevoerd (% uitvoering projecten conform afspraken)

Prestatie-indicator op doelniveau:

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1	*7,5%*	*8,75%*	*10%*	*11,25%*	*12,5%*	*13,75*
2	*60%*	*70%*	*80%*	*90%*	*100%*	*100%*

Financiën (bedragen * € 1.000)

	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Exploitatie	1.180	625	628	632	636	639
Investeringen	200	200	200	200	200	0

Wat mag het kosten?
Exploitatie:
Onderstaande tabellen geven de kosten per programmalijn en de totale kosten van het programma weer.

Kosten per programmalijn

Programma Afvalwater en zuiveren per programmalijn (bedragen * € 1.000)	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Programmalijn						
Transporteren en zuiveren	18.955	18.229	16.769	16.698	16.769	16.711
Zoetwaterfabriek	266	268	270	271	273	275
PPS-contract	82.401	81.515	80.916	81.010	82.002	82.310
Samenwerken in de afvalwaterketen	1.180	625	628	632	636	639
Saldo programma	**102.803**	**100.636**	**98.584**	**98.611**	**99.679**	**99.935**

Totale kosten programma

Programma Afvalwaterketen en zuiveren totaal (bedragen * € 1.000)	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Lasten						
Directe kosten	81.070	75.726	76.176	76.624	77.108	77.532
Toegerekende salarissen	4.004	4.039	4.063	4.096	4.125	4.153
Rente en afschrijving	35.521	34.031	31.552	31.178	30.977	30.877
Totaal lasten	*120.594*	*113.797*	*111.791*	*111.898*	*112.210*	*112.562*
Baten						
Directe opbrengsten	-17.792	-13.161	-13.208	-13.287	-12.531	-12.627
Totaal baten	*-17.792*	*-13.161*	*-13.208*	*-13.287*	*-12.531*	*-12.627*
Saldo programma	**102.803**	**100.636**	**98.584**	**98.611**	**99.679**	**99.935**

Investeringen:

Tabel geraamde investeringen Afvalwaterketen en zuiveren
(bedrag * € 1 miljoen)

Programmalijn	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Transporteren en zuiveren	0,1	0	0,5	0,5	0	0,2
Zoetwaterfabriek	0,4	0,4	1,2	0,5	3	0,4
PPS-contract	0	0	0	0	0	0
Samenwerken in de afvalwaterketenPPS	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0
Totaal	**0,7**	**0,6**	**1,9**	**1,2**	**3,2**	**0,6**

Project OAS De Groote Lucht (Optimalisatie van het Afvalwater Systeem)
OAS De Groote Lucht is een samenwerkingsverband van het Hoogheemraadschap van Delfland, de gemeenten Schiedam, Vlaardingen, Maassluis, Westland, Midden-Delfland en Rijkswaterstaat.
Het maken van bestuurlijke afspraken over de voortzetting gedurende 2016 tot 2020 of afronding van de OAS is uitgesteld. Als onderdeel van de OAS wordt gewerkt aan een afrekening met gemeente Schiedam van inzet van het zandfilter op De Groote Lucht.

Project Zoetwaterfabriek
In de jaren 2016 tot en met 2021 worden alle voorbereidende maatregelen getroffen om op een toekomstbestendige wijze de waterketen te sluiten en de zuiveringen te kunnen door ontwikkelen tot energie-, grondstoffen- en zoetwaterfabrieken.
De pilot Zoetwaterfabriek is opgestart.

Risicomanagement

Verleggen persleidingen (Programmalijn Transporteren)
Delfland heeft tientallen kilometers persleiding in beheer. In de meeste gevallen is Delfland niet de eigenaar van de grond waarin deze persleidingen liggen. Er bestaat dan het risico dat de grondeigenaar Delfland zal verzoeken de persleiding te verleggen. Om dit risico in de toekomst te beperken moeten voor persleidingen waarvoor dat nog niet is gebeurd, overeenkomsten worden gesloten met de grondeigenaar. Dit kan door bijvoorbeeld het vestigen van een recht van opstal. Begonnen is met het bepalen van de kosten voor het vestigen van een opstalrecht over de gehele lengte bij de transportleiding vanuit Schiedam naar De Grootte Lucht. Dit gehele leidingtracé is circa 7.500 meter waarvan circa 5.500 meter. niet in eigendom is bij Delfland maar bij twaalf andere perceel eigenaren.
De totaalkosten voor deze leiding bedragen bij een leidingstrook van 10 meter breed ca. € 255.000 en bij een leidingstrook van 6 meter breed ca. € 180.000. Deze bedragen kunnen hoger worden indien grondeigenaren geen genoegen nemen met de vergoeding volgens de Gasunie-LTO regeling.
Bij extrapolatie van de gegevens van de leiding uit Schiedam naar geheel Delfland kunnen de totale (eenmalige) kosten voor het vestigen van opstalrechten uiteenlopen van 2,5 tot 3,8 miljoen euro afhankelijk van de breedte van de leidingstrook. Voor een nauwkeurigere inschatting van de totale kosten worden de komende maanden meer leidingdelen geïnventariseerd. In een bestuurlijk besluitvormingstraject zullen de resultaten van deze inventarisatie worden afgezet tegen het risico van het moeten verleggen van persleidingen.

OZB Harnaschpolder (Programmalijn PPS)
Delfland is door Midden-Delfland aangeslagen voor de OZB voor de AWZI Harnaschpolder. Dit is inmiddels een langlopende kwestie geworden, waarbij Delfland cassatie heeft aangetekend bij de Hoge Raad tegen de uitspraak van het Gerechtshof. Deze uitspraak houdt in dat Midden-Delfland aanslagen onroerendezaakbelasting voor de AWZI Harnaschpolder.. Op 5 november 2013 heeft de rechtbank uitspraak gedaan. Delfland is in volle omvang in het gelijk gesteld. De gemeente heeft na deze uitspraak hoger beroep ingesteld bij het
Gerechtshof. Op 3 september 2014 heeft het hoger beroep gediend. Op 13 mei is er uitspraak gedaan door het Gerechtshof. De gemeente is in het ongelijk is gesteld waar het de "beheer"-kwestie betreft. Oftewel dit betekent dat het feit dat Delfland voor de uitvoering van zijn wettelijke taak tot afvalwaterzuivering een private partij heeft ingeschakeld niet wegneemt dat de uitvoering van deze wettelijke taak ook voor wat betreft de toepassing van de OZB-waarderingsregels onder publiekrechtelijke verantwoordelijkheid van Delfland is blijven plaatsvinden.
Het Gerechtshof heeft echter de visie van de gemeente gedeeld dat de AWZI niet in zijn geheel onder de vrijstelling valt, maar dat dit voor elk onderdeel afzonderlijk moet worden beoordeeld. Dus oftewel acht het Hof de "onderdelenbenadering" van toepassing waarbij echter de door het Hof gehanteerde grondslagwaarde aanzienlijk lager uitvalt dan hetgeen de gemeente had gewild. Dit schept een aanzienlijk precedent voor alle waterschappen, reden waarom er ook met de Unie van Waterschappen gesproken is.Het college van dijkgraaf en hoogheemraden heeft besloten in cassatie te gaan tegen deze hofuitspraak.

Nooduitlaat effluentstelsel (Programmalijn PPS)
Het effluent van de AWZI Harnaschpolder wordt via twee effluentleidingen en via twee tracés afgevoerd naar het effluentgemaal op AWZI Houtrust. Er is op dit systeem geen nooduitlaat aanwezig. Op het terrein van AWZI Houtrust lopen de leidingen over enkele honderden meters direct naast elkaar. In het geval van een calamiteit kunnen beide leidingen beschadigen en moeten wellicht buiten gebruik gesteld worden. De kans hierop is klein, maar de gevolgen voor imago, ecologie en gemeentelijke rioolstelsels zijn aanzienlijk. Om dit risico te verkleinen kan de aanleg van een nooduitlaat nabij de AWZI Harnaschpolder uitkomst bieden. Deze nooduitlaat kan mogelijk ook gebruikt worden voor inlaat van effluent voor peilhandhaving en waterkwaliteitsverbetering. Hiermee vergroot de redundantie van de zoetwatervoorziening. In de WBP5-periode wordt de bestuurlijke besluitvorming met betrekking tot de nooduitlaat voorzien. Tot een nooduitlaat is gerealiseerd blijft het risico bestaan en wordt het risico beheerst door adequaat onderhoud en een voldoende toegeruste calamiteitenorganisatie.

Vergoeding aan Delfluent (Programmalijn PPS)
Meevallende indices hebben in de afgelopen jaren geleid tot minder uitgaven voor de vergoeding aan Delfluent dan bij de begroting werd aangenomen. De vergoeding wordt mede

bepaald door de werkelijke prestaties van Delfluent en het verloop van een aantal indices. Het risico is dat de definitieve indices hoger of lager uitvallen dan voorzien. Dit kan leiden tot een overschrijding van de begroting. Delfland beoordeelt en maakt periodiek melding van dit risico aan de hand van de voortgang van de prestaties, de werkelijke ontwikkeling van de indexcijfers en de bijgestelde prognoses van Delfluent. Dit is een risico dat zowel positief (toch een nog lagere vergoeding) als negatief (een hogere vergoeding) kan uitvallen.
De begrote dienstverleningsvergoeding is gebaseerd op een stijging van de indices van 2,4 %.

Pompcapaciteit gemaal Morsestraat (Programmalijn PPS)
Bij het gerenoveerde gemaal Morsestraat is een probleem geconstateerd met de capaciteit van de pompen. Er wordt uitgebreid onderzoek uitgevoerd naar de oorzaken en mogelijke oplossingen. Kosten voor het uitvoeren van dit uitgebreide onderzoek komen ten laste van de exploitatie. Zie voor nader toelichting ook bij programmalijn PPS.
Na vaststelling van de oorzaken zullen de te maken herstelkosten verhaald worden op de verantwoordelijke partij. Het risico bestaat dat (een deel van) de herstelkosten niet verhaald kunnen worden op een andere partij. Deze kosten komen dan ten laste van Delfland.

2.5 Programma Financiën, duurzaamheid en innovatie

Binnen het programma Financiën, duurzaamheid en innovatie is een onderscheid gemaakt in de volgende twee programmalijnen:

- Coördinatie duurzaamheid en innovatie;
- Coördinatie financiële producten.

De onderstaande tabellen geven per programmalijn de doelen, resultaten, prestatie-indicatoren en beschikbare middelen weer.

- ***Programmalijn Coördinatie duurzaamheid en innovatie***

Doel	**Resultaat**
Delfland voldoet minimaal aan de duurzaamheidafspraken voor 2020 zoals vastgelegd in het klimaatakkoord Unie-Rijk (2010).	100 % duurzame inkoop op de aanbestedingen die daarvoor in aanmerking komen.
	Verduurzaming zakelijk transport.
	Plan van Aanpak duurzaamheid WBP5.
	Pilot duurzame grond- weg- en waterbouw (duurzaam ontwerpen).
	Opzet van een registratiesysteem voor aanbestedingen (inclusief duurzaamheidskenmerken).
	Uitvoeren energiebesparingsafspraken (MJA3).
De doelen van Delfland worden met innovatie beter en slimmer gerealiseerd.	Innovatie wordt vormgegeven in samenwerking met de omgevingspartners.
	Het innovatiefonds wordt conform beleid ingezet om kansrijke innovaties te financieren.
	Een jaarlijks innovatieprogramma wordt opgesteld - gebruikmakend van de ervaring van het voorgaande jaar.
	Module innovatiemanagement in Delfland Academie.

Prestatie indicator

1a. Vermindering van het energieverbruik met minimaal 2 % per jaar
1b. De eigen opwekking van de energie bedraagt minimaal 40 %
1c. Het verminderen van de CO2-uitstoot met minimaal 30 % (ten opzichte van 1990)
1d. Producten en diensten worden duurzaam ingekocht voor 100 % van de daarvoor in aanmerking komende aanbestedingen
2. Aantal innovatieprojecten waarmee doelen van Delfland beter en slimmer worden gerealiseerd.

Prestatie indicator op doelniveau:

	2016	*2017*	*2018*	*2019*	*2020*	*2021*
1a	*0,5*	*0,5*	*0,5*	*0,5*	-	-
1b	*45*	*47*	*49*	*51*	53	*55*
1c.	*30*	*30*	*30*	*30*	*30*	*30*
1d.	-	-	*100*	*100*	*100*	*100*
2	*1*	*1*	*2*	*2*	*3*	*3*

Financiën (bedragen * € 1.000)						
	Begroting 2016	*Begroting 2017*	*Begroting 2018*	*Begroting 2019*	*Begroting 2020*	*Begroting 2021*
Exploitatie	4.091	4.065	4.071	4.105	4.115	4.116
Investeringen	0	0	0	0	0	0

Programmalijn Coördinatie financiële producten	
Doel	**Resultaat**
De financiële- en de bedrijfsprocessen zijn kwalitatief verbeterd en ondersteunen de organisatie optimaal.	Financiële planning is tijdig en volledig conform P&C-cyclus.
	Eigendommen die niet (meer) bijdragen aan de primaire taakuitvoering worden verkocht.
	Over alle boekjaren wordt tijdig een goedkeurende accountantsverklaring verkregen.
	De verkenning van een nieuw financieel systeem is afgerond en bij een positief besluit is een plan van aanpak opgesteld.

Prestatie-indicator

1. het tijdig opleveren van kwalitatief goede P&C producten (het jaarlijks aantal producten).

Prestatie-indicator op doelniveau:

	2016	*2017*	*2018*	*2019*	*2020*	*2021*
1	5	5	5	5	5	5

Financiën (bedragen * € 1.000)						
	Begroting 2016	*Begroting 2017*	*Begroting 2018*	*Begroting 2019*	*Begroting 2020*	*Begroting 2021*
Exploitatie	4.464	4.416	4.426	4.274	4.214	4.228
Investeringen	526	3.165	1.200	0	0	0

Wat mag het kosten?

Exploitatie:
Onderstaande tabellen geven de kosten per programmalijn en de totale kosten van het programma weer.

Kosten per programmalijn

Programma Financiën, duurzaamheid en innovatie per programmalijn (bedragen * € 1.000)	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Programmalijn						
Coördinatie duurzaamheid en innovatie	4.091	4.065	4.071	4.105	4.115	4.116

Coördinatie financiële producten	4.464	4.416	4.426	4.274	4.214	4.228
Saldo programma	**8.555**	**8.481**	**8.497**	**8.379**	**8.329**	**8.344**

Programma Financiën, duurzaamheid en innovatie totaal (bedragen * € 1.000)	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Lasten						
Directe kosten	5.774	5.275	5.068	5.094	5.009	5.009
Toegerekende salarissen	3.809	3.702	3.754	3.809	3.825	3.840
Rente en afschrijving	260	252	244	4	4	4
Totaal lasten	*9.844*	*9.230*	*9.066*	*8.908*	*8.838*	*8.853*
Baten						
Directe opbrengsten	-1.289	-749	-569	-529	-509	-509
Mutatie reserves en voorzieningen	0	0	0	0	0	0
Totaal baten	*-1.289*	*-749*	*-569*	*-529*	*-509*	*-509*
Saldo programma	**8.555**	**8.481**	**8.497**	**8.379**	**8.329**	**8.344**

Investeringen:

Tabel geraamde investeringen Financiën, duurzaamheid en innovatie
(bedrag * € 1 miljoen)

Programmalijn	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Coördinatie duurzaamheid en innovatie	0	0	0	0	0	0
Coördinatie financiële producten	0,5	3,2	1,2	0	0	0
Totaal	**0,5**	**3,2**	**1,2**	**0**	**0**	**0**

Risicomanagement

Aanbestedingen
De Aanbestedingswet 2012 en het bijbehorende flankerend beleid stellen regels voor het aanbesteden van opdrachten voor leveringen, diensten en werken. Het niet naleven van deze regels levert risico's op. Deze variëren van klachten van marktpartijen (met als uiterste gevolg vernietiging van een overeenkomst en/of een verplichting tot schadevergoeding) en imagoschade tot een afkeurende accountantsverklaring bij de jaarrekeningcontrole. Met het oog op rechtmatigheid én doelmatigheid heeft Delfland een aantal raamovereenkomsten aanbesteed. De raamovereenkomsten die door meerdere teams worden gebruikt zijn te vinden op intranet, inclusief uitgebreide instructie en modellen. Ook algemene inkoopmodellen en andere informatie over inkopen, het beleid van Delfland en de wet- en regelgeving zijn te vinden op intranet. In 2016 zullen verder korte cursussen worden aangeboden aan de medewerkers die veel met inkoop te maken hebben. Delfland besteedt steeds vaker aan met andere overheden. Ook als Delfland niet als penvoerder van de aanbesteding optreedt, moet Delfland wel borgen dat de Aanbestedingswet 2012 wordt nageleefd. De betrokken medewerkers worden actief voorgelicht over de voorwaarden die de wet aan Delfland stelt in deze situaties. Uiterlijk in april 2016 wordt een nieuwe Europese aanbestedingsrichtlijn geïmplementeerd in Nederlandse wetgeving. Wijzigingen in de wetgeving zullen tijdig en duidelijk gecommuniceerd worden naar de medewerkers van Delfland. Alle genoemde maatregelen dragen bij aan beheersing van de genoemde risico's.

2.6 Programma Bestuur, organisatie en instrumenten

Binnen het programma Bestuur, organisatie en instrumenten is een onderscheid gemaakt in de volgende vier programmalijnen:

- Organisatieontwikkeling, sturing en informatievoorziening;
- Coördinatie, regulering en toezicht;
- Waterbewust en communicatie;
- Crisisorganisatie.

De onderstaande tabellen geven per programmalijn de doelen, resultaten, prestatie-indicatoren en beschikbare middelen weer.

Programmalijn Organisatieontwikkeling, sturing en informatievoorziening	
Doel	**Resultaat**
Delfland is een open en transparante ontwikkel- en beheerorganisatie met een samenwerkingsgerichte grondhouding naar zijn partners. Delfland is flexibel waar dit nodig is en innovatief om de veranderingen op een effectieve manier vorm te geven. Dit gaat niet ten koste van zijn financiële positie. De organisatie is daarom gericht op een efficiënte uitvoering van de taken en het bereiken van de doelen met een gematigde tariefontwikkeling.	Mobiliteit is zichtbaar op alle niveaus in de organisatie (zowel in het primaire proces als op stafniveau).
	Delfland streeft naar verbetering van werkplezier, prestaties en minder verzuim.
	Portefeuillegewijs inventariseren en analyseren relevante maatschappelijke, bestuurlijke en technische ontwikkelingen.
	Personeelsplanning is tijdig en volledig conform P&C-cyclus.
	Beschikbaarheid binnen kantoortijd van ICT infrastructuur is groter dan 99%.
	Proces en verantwoordelijkheden voor inkoopproces en contractbeheer zijn beschreven en management informatie is beschikbaar en worden conform uitgevoerd.
	De ondersteuning van bestuurders is op orde, de bestuursprocessen zijn goed georganiseerd.
	Het contractbeheer en externe dienstverlening zijn op orde.
	Sourcingbeleid (uitbesteding) vastgesteld t.a.v. I&A-diensten.
	Inkoopbeleid geactualiseerd en vastgesteld.
	Verkenning nieuw personeelssysteem is afgerond en bij een positief besluit is het plan van aanpak opgesteld.
	Roadmap vereenvoudiging ICT-landschap vastgesteld.
	ICT in tijdelijke huisvesting is tijdig en betrouwbaar.
	De kennisagenda wordt door elk team opgesteld. Dit wordt samengevoegd tot een Delfland brede kennisagenda.
	Migratie van MS-applicaties naar de cloud om te komen tot een moderne, robuuste, onderhoudsarme en veiliger Delflandse kantoorautomatisering.
	De organisatie heeft minimaal de helft van de besturende, primaire en ondersteunende processen samen met de werkvloer verbeterd in relatie tot de beoogde doelen.
Delfland waardeert informatie als een kostbaar middel dat van iedereen is en	Open data - ontwerp toegang(-smogelijkheden) tot vrij beschikbare

heeft informatie volledig geïntegreerd als een cruciale productiefactor.	informatie via www.hhdelfland.nl.
	3DI in productie.
	Proces handhaving gegevenskwaliteit geïmplementeerd.

Prestatie-indicator

1. De algemene medewerkers tevredenheid.
2. Beschikbaarheid van informatie binnen en buiten Delfland.

Prestatie-indicator op doelniveau:

	2016	*2017*	*2018*	*2019*	*2020*	*2021*
1	6,8	6,9	6,9	7,0	7,0	7,0
2	Proces hand-having gege-vens-kwali-teit geïm-plemen -teerd	Alle gege-vens worden centraal vastge-legd en zijn binnen Delf-land voor ie-dereen beschik -baar	Inte-gratie eigen gege-vens met externe gege-vens-bron-nen			

Financiën (bedragen * € 1.000)

	Begroting 2016	*Begroting 2017*	*Begroting 2018*	*Begroting 2019*	*Begroting 2020*	*Begroting 2021*
Exploitatie	18.120	19.010	17.896	19.230	17.391	17.392
Investeringen	13.575	4.026	0	0	0	0

Programmalijn Coördinatie regulering en toezicht

Doel	**Resultaat**
De reguleringsketen vormt een transparante en efficiënte schakel tussen buiten (gebied) en binnen (Delfland).	Aanvragen om vergunning worden afgehandeld binnen de geldende termijn (PI: 90 %[2]).
	Meldingen worden afgehandeld binnen de geldende richtlijn/termijn (PI: 90 %).
	Het beleidsinstrumentarium ten behoeve van het reguleringsproces is actueel (PI: 25 % van alle aanvragen is melding i.p.v. vergunning).

[2] "Gezien het relatief grote aantal complexe projecten (zowel bestuurlijk, inhoudelijk als maatschappelijk) in onze omgeving is een PI van 90% hier het meest passend."

Het instrumentarium van toezicht en handhaving is effectief ingezet om het naleefgedrag te bevorderen en waar mogelijk structureel te verbeteren.	Het beleidsinstrumentarium ten behoeve van het toezicht- en handhavingsproces is actueel.
	Het toezicht wordt jaarlijks geprioriteerd op basis van de uitkomsten van de risico-analyse, de bestuurlijke wensen en de maatschappelijke ontwikkelingen en wensen vanuit de omgeving.
	Schouw wordt uitgevoerd en geprofessionaliseerd conform in 2015 vastgestelde toekomstvisie schouw.
Delfland ontwikkelt één integrale en actuele legger voor alle waterstaatswerken.	De leggers zijn actueel.
	De procedure voor de leggers van keringen en watergangen is geïntegreerd en online te raadplegen.
Delfland implementeert de Omgevingswet en grijpt de veranderingen aan om in samenwerking met de gemeenten de wettelijke instrumenten aan te passen.	Implementatieplan voor de Omgevingswet is vastgesteld.
	Met alle gemeenten in het beheergebied van Delfland zijn afspraken gemaakt over samenwerking op de implementatie van de Omgevingswet.
	De teams die zijn betrokken bij de implementatie van de Omgevingswet beschikken over de noodzakelijke kennis van Omgevingswet en uitvoeringsregelgeving.
	Een beschrijving van de instrumenten in de Omgevingswet is opgeleverd, inclusief de onderlinge samenhang.
Delfland stelt de Waterschapsverordening integraal op waarbij alleen de strikt noodzakelijke regels en procedures zijn opgenomen.	Plan van aanpak voor tot stand brengen Waterschapsverordening is vastgesteld, inclusief uitgangspunten en projectorganisatie.

Prestatie-indicator

1. deze wordt in 2016 ontwikkeld.
2. deze wordt in 2016 ontwikkeld.
3. –
4. de dienstverlening naar medeoverheden, burgers en bedrijven voldoet aan het door Delfland vastgestelde dienstverleningsniveau.

Prestatie-indicator op doelniveau:

	2016	*2017*	*2018*	*2019*	*2020*	*2021*
1	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*
2	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*	*n.t.b.*
3	*…*	*…*	*…*	*…*	*…*	*…*
4	*100%*	*100%*	*100%*	*100%*	*…*	*…*

Financiën (bedragen * € 1.000)						
	Begroting 2016	*Begroting 2017*	*Begroting 2018*	*Begroting 2019*	*Begroting 2020*	*Begroting 2021*
Exploitatie	6.017	6.044	6.000	6.024	5.989	6.028
Investeringen	0	0	0	0	0	0

Programmalijn Waterbewust en communicatie	
Doel	**Resultaat**
In 2021 zijn inwoners van Delfland zich bewust van het water om hen heen, van de gevolgen van klimaatverandering en van hun eigen handelingsperspectieven.	Opstellen en start uitvoering van een meerjaren communicatiestrategie Waterbewustzijn. Onderdeel hiervan is met college bepalen van jaarthema's, zodat hier extra focus op komt.
	Meerjarencommunicatiestrategie Waterbewustzijn.
	Benutten van de fysieke zichtbaarheid van Delfland bij projecten en beheer.
	Samenhang aanbrengen in onderwerpen, zodat koppeling met waterbewustzijn wordt gemaakt.
	Delen van onze passie met water via storytelling.
	Communicatiever maken van medewerkers, zodat zij ambassadeursfunctie goed kunnen vervullen.
	Acties organiseren of stimuleringsmaatregelen nemen die gedrag beïnvloeden.
Delfland draagt met communicatie bij aan de reputatie van Delfland bij burgers, belanghebbenden en maakt daarbij optimaal gebruik van digitale middelen.	Bepalen van de gewenste positie van Delfland in de netwerksamenleving.
	Zichtbaar en herkenbaar bestuur: bestuurlijke communicatie en profilering.
	In gesprek komen met belangrijke doelgroepen, niet meer alleen zenden.

Prestatie indicator
1. 60 % van de inwoners weet in 2021 welke eigen te nemen maatregelen bijdragen aan het verminderen van de gevolgen van de klimaatveranderingen. 40 % is welwillend maatregelen te nemen.
2. 90 % van onze stakeholders weet in 2021 dat maatregelen nodig zijn in het watersysteem om dit gebied te beschermen tegen wateroverlast. 50 % van de stakeholders draagt actief bij (initiatief, kennis, geld, etc.) aan oplossingen .
3. 70 % van de inwoners weet in 2021 dat schoon oppervlaktewater bijdraagt aan een gezonde leefomgeving van mens en dier. 30 % draagt hieraan bij met (eigen) initiatieven.
4. 90 % van de inwoners weet in 2021 welke stoffen niet in het riool thuishoren en 50 % zorgt ervoor dat dit er ook niet in komt.

Prestatie indicator op doelniveau:						
	2016	*2017*	*2018*	*2019*	*2020*	*2021*
Streefwaarde 1 tot en met 4	ntb	ntb	ntb	ntb	ntb	ntb

Financiën (bedragen * € 1.000)						
	Begroting 2016	*Begroting 2017*	*Begroting 2018*	*Begroting 2019*	*Begroting 2020*	*Begroting 2021*
Exploitatie	1.436	1.446	1.454	1.461	1.470	1.464
Investeringen	0	0	0	0	0	0

Programmalijn Crisisorganisatie

Doel	**Resultaat**
Tijdens een crisis is de calamiteitenorganisatie in staat de calamiteit adequaat en op effectieve en efficiënte wijze te bestrijden.	Er is een actueel Handboek Crisisbeheersing met een calamiteitenplan en bestrijdingsplannen.
	De medewerkers binnen de calamiteitenorganisatie zijn goed opgeleid, getraind en geoefend.
	De calamiteitenorganisatie heeft een relevant extern netwerk.

Prestatie indicator

Prestatie indicator op doelniveau:

	2016	*2017*	*2018*	*2019*	*2020*	*2021*
Streefwaarde	…	…	…	…	…	…

Financiën (bedragen * € 1.000)						
	Begroting 2016	*Begroting 2017*	*Begroting 2018*	*Begroting 2019*	*Begroting 2020*	*Begroting 2021*
Exploitatie	820	825	829	833	846	839
Investeringen	0	0	0	0	0	0

Wat mag het kosten?

Exploitatie:
Onderstaande tabellen geven de kosten per programmalijn en de totale kosten van het programma weer.

Kosten per programmalijn

Programma Bestuur, organisatie en instrumenten per programmalijn (bedragen * € 1.000)	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Programmalijn						
Organisatieontwikkeling	18.120	19.010	17.896	19.230	17.391	17.392
Coördinatie regulering en	6.017	6.044	6.000	6.024	5.989	6.028

toezicht						
Waterbewust en communicatie	1.436	1.446	1.454	1.461	1.470	1.464
Crisisorganisatie	820	825	829	833	846	839
Saldo programma	**26.394**	**27.323**	**26.179**	**27.548**	**25.696**	**25.724**

Programma Bestuur, organisatie en instrumenten totaal (bedragen * € 1.000)	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Lasten						
Directe kosten	53.365	52.731	51.368	52.457	50.308	49.931
Toegerekende salarissen	14.894	14.972	14.915	14.902	15.026	15.079
Rente en afschrijving	739	669	602	574	503	474
Saldo financieringsfunctie	1.367	2.236	2.652	3.140	3.695	4.235
Doorbelasting	-37.933	-37.656	-37.846	-38.004	-38.266	-38.432
Totaal lasten	*32.433*	*32.952*	*31.690*	*33.069*	*31.266*	*31.287*
Baten						
Directe opbrengsten	-6.039	-5.629	-5.511	-5.521	-5.570	-5.563
Mutatie reserves en voorzieningen	0	0	0	0	0	0
Totaal baten	*-6.039*	*-5.629*	*-5.511*	*-5.521*	*-5.570*	*-5.563*
Saldo programma	**26.394**	**27.323**	**26.179**	**27.548**	**25.696**	**25.724**

Investeringen:

Tabel geraamde investeringen Bestuur, organisatie en instrumenten
(bedrag * € 1 miljoen)

Programmalijn	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Organisatieontwikkeling	13,6	4,0	0	0	0	0
Coördinatie regulering en toezicht	0	0	0	0	0	0
Waterbewust en communicatie	0	0	0	0	0	0
Crisisorganisatie	0	0	0	0	0	0
Totaal	**13,6**	**4,0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Nieuwe huisvesting
In 2016 zal de uitvoering starten van de verbouwing van de locatie Gemeenlandshuis/Phoenixstraat in Delft. Besluitvorming hierover heeft plaats gevonden in de verenigde vergadering van 4 juni 2015.
Voor de duur van de verbouwing wordt tijdelijke huisvesting betrokken, die sober en doelmatig is. De kosten hiervan blijven binnen de eerder afgegeven raming van € 1,6 miljoen en worden gedekt uit de reserve Tijdelijke huisvesting (voor € 1,3 miljoen) en de exploitatiebegroting van I&A (voor € 300 duizend).

Risicomanagement

Informatiebeveiliging
Informatiebeveiliging reduceert, door implementatie, toepassing en handhaving, het risico van verminderde beschikbaarheid en onvoldoende vertrouwelijkheid en integriteit van informatie in alle verschijningsvormen daarvan in de organisatie.

Burgers en bedrijven moeten er altijd op kunnen vertrouwen dat Delfland zorgvuldig met informatie omgaat en deze goed beveiligt. Met behulp van wachtwoorden, firewalls, etc. voldoet

Delfland aan de gangbare norm voor informatiebeveiliging.
De bestaande beschermingsmaatregelen alléén zijn niet voldoende. Het informatiebewustzijn van alle medewerkers van Delfland wordt in 2016 langs vier lijnen vergroot:
1. Binnen de muren. Alles over bewust en veilig werken binnen de kantoormuren;
2. Buiten. Alles over verantwoord thuis en onderweg werken;
3. Achter je scherm. Alles over digitale bedreigingen herkennen en vermijden (hacks, virussen, phishing mails, etc.);
4. In de cloud. Verantwoord omgaan met cloudomgevingen, sociale media en andere (open source) online tools.

Project huisvesting
Het project Huisvesting, waartoe bij behandeling door de VV op 4 juni 2015 een krediet beschikbaar is gesteld, verloopt volgens planning en binnen budget. Naast het project Huisvesting, verlopen nog twee direct aanpalende projecten; WKO en inrichting buitenterrein. Voor het WKO-project is gelijktijdig met het project Huisvesting door de VV een krediet toegekend. Voor de inrichting van het buitenterrein, waarbij de VV actief wordt betrokken bij de planvorming, moet nog een apart kredietvoorstel worden goedgekeurd en toegekend door VV. In het laatste kwartaal van 2015 zal de aanbesteding aanvangen van het project, zodat aan het begin van 2016 de daadwerkelijke verbouwingswerkzaamheden kunnen gaan plaatsvinden.

2.7 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Programmalijn Algemene dekkingsmiddelen

Doel	**Resultaat**
Het tijdig, juist en volledig opleggen van belastingaanslagen door de Regionale Belastinggroep.	De verordening watersysteemheffing wordt jaarlijks door de VV vastgesteld.
	De verordeningen zuiveringsheffing en verontreinigingsheffing wordt jaarlijks door de VV vastgesteld.
	De leges- en precarioverordening worden door de VV vastgesteld.
	Delfland betaalt de RBG een dienstverleningsvergoeding.

Prestatie indicator

Prestatie indicator op doelniveau:

	2016	*2017*	*2018*	*2019*	*2020*	*2021*
Streefwaarde	…	…	…	…	…	…

Financiën (bedragen * € 1.000)

	Begroting 2016	*Begroting 2017*	*Begroting 2018*	*Begroting 2019*	*Begroting 2020*	*Begroting 2021*
Exploitatie	-209.206	-212.635	-215.948	-219.556	-223.202	-226.868
Investeringen	0	0	0	0	0	0

Programmalijn Onvoorzien, frictiekosten, indexering en reserves

Doel	**Resultaat**
Het voldoen aan de verplichting tot het opnemen in de begroting van ramingen voor onvoorzien en zo nodig opnemen van stelposten voor frictiekosten en indexering en het vormen en muteren van reserves op basis van VV-besluiten.	Jaarlijks neemt Delfland in zijn begroting bedragen op voor onvoorziene uitgaven (wettelijk verplicht) en zo nodig voor frictiekosten personeel en organisatie, (contractuele) schadevergoedingen en stelposten voor indexering (loonkosten/goederen en diensten).
	Het vormen van, storten in of onttrekken uit de reserves is voorbehouden aan de VV. Besluitvorming hierover vindt in ieder geval plaats bij de bestemming van het resultaat van de jaarrekening.

Prestatie-indicator						
Prestatie-indicator op doelniveau:						
	2016	*2017*	*2018*	*2019*	*2020*	*2021*
Streefwaarde	…	…	…	…	…	…
Financiën (bedragen * € 1.000)						
	Begroting 2016	*Begroting 2017*	*Begroting 2018*	*Begroting 2019*	*Begroting 2020*	*Begroting 2021*
Exploitatie	4.680	9.873	13.729	16.027	18.296	20.512
Investeringen	0	0	0	0	0	0

Wat mag het kosten?

Exploitatie

Kosten per programmalijn

Programma Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien per programmalijn (bedragen * € 1.000)	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Programmalijn						
Algemene dekkingsmiddelen	-209.206	-212.635	-215.948	-219.556	-223.202	-226.868
Onvoorzien etc.	4.680	9.873	13.729	16.027	18.296	20.512
Saldo programma	**-204.526**	**-202.762**	**-202.219**	**-203.529**	**-204.906**	**-206.356**

Totale kosten programma

Programma Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien (bedragen * € 1.000)	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Lasten						
Directe kosten	10.544	11.835	13.126	12.183	12.267	12.351
Toegerekende salarissen	0	0	0	0	0	0
Rente en afschrijving	2.944	6.770	9.143	11.464	13.732	15.949
Mutaties reserves/voorzieningen	388	1.257	1.673	2.161	2.716	3.256
Onvoorzien	0	0	0	0	0	0
Totaal lasten	*13.877*	*19.862*	*23.942*	*25.808*	*28.715*	*31.555*
Baten						
Directe opbrengsten	-216.600	-220.120	-223.524	-226.189	-229.919	-233.669
Mutaties reserves/voorzieningen	-435	-268	15	-8	-8	-8
Saldo financieringsfunctie	-1.367	-2.236	-2.652	-3.140	-3.695	-4.235
Totaal baten	*-218.403*	*-222.624*	*-226.161*	*-229.337*	*-233.621*	*-237.911*
Saldo programma	**-204.526**	**-202.762**	**-202.219**	**-203.529**	**-204.906**	**-206.356**

3 Paragrafen

3.1 Ontwikkelingen

Nieuwe algemene en specifieke ontwikkelingen in de meerjarenraming 2016-2021 ten opzichte van de meerjarenraming 2015-2019 staan vermeld bij de verschillende programma's en paragrafen.

3.2 Uitgangspunten en normen

Voor het opstellen van de Programmabegroting 2016 en de hierop aansluitende meerjarenraming tot en met 2021 zijn verschillende uitgangspunten en normen gehanteerd. De belangrijkste uitgangspunten zijn hieronder in het kort vermeld.

Inflatie
Voor alle jaren is uitgegaan van een indexering van 1,5%, overeenkomstig het besluit bij de Kadernota 2015.

Loonkosten
Medio 2015 is een cao-akkoord getekend met afspraken voor de jaren 2015 en 2016. Voor de jaren vanaf 2017 is uitgegaan van een jaarlijkse loonkostenontwikkeling van 1,5%. De vaste formatie per 31 december 2016 zal naar verwachting bestaan uit 436 fte.

Doorberekening personeelskosten aan externen
Voor de opgave van personeelskosten in verband met externe subsidieaanvragen en voor het leveren van diensten aan derden wordt een uurtarief berekend gebaseerd op de salarisschaal van de medewerker en een opslag voor overheadkosten. De voor 2016 toe te passen uurtarieven op basis van salarisschalen zijn opgenomen in onderstaande tabel.

Tabel uurtarieven 2016

Component / schaal (in €)	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Loonkosten	32,96	36,67	40,37	45,19	51,85	57,04	63,70	73,33	80,74
Overhead	38,33	38,33	38,33	38,33	38,33	38,33	38,33	38,33	38,33
Uurtarief	71,29	74,99	78,70	83,51	90,18	95,37	102,03	111,66	119,07

Onvoorzien en frictiekosten
In de meerjarenraming is een centrale post van € 0,25 miljoen voor onvoorziene kosten (wettelijk onvoorzien) opgenomen en een post van € 1 miljoen voor onvoorziene personeelskosten als gevolg van frictie. Beide posten zijn gebaseerd op ervaringscijfers.

Bruto investeringen
In het kader van het voorzichtigheidsprincipe zijn de bruto investeringsuitgaven geraamd in plaats van de netto investeringsuitgaven. Dat wil zeggen dat er geen rekening is gehouden met mogelijke ontvangen subsidies en/of bijdragen.

Krediet "project onvoorzien"
In de bijeenkomst van de verenigde vergadering van 20 december 2012 is ingestemd met het instellen van een krediet "project onvoorzien". Daarbij is de hoogte van het krediet bepaald op 5% van de waarde van het bij de begroting door de VV vastgestelde overzicht van voorgenomen investeringen voor het betreffende begrotingsjaar.

Exploitatie of investering
Alle uitgaven groter dan € 50.000 en een levensduur van meer dan één jaar worden als investering aangemerkt en geactiveerd. Alle andere uitgaven komen rechtstreeks ten laste van de exploitatie.

Activeren van bouwrente
Aan bouwrente wordt een vast percentage van 3,5% toegerekend aan de projecten op basis van de uitgangspunten in de nota Investering en activabeleid (nota IAB) en het rentebeleid van Delfland.

Activeren van manuren
Alle directe uren van het Project managementbureau (PMB) ten behoeve van investeringsprojecten worden door middel van tijdschrijven toegerekend aan deze projecten.

Indirecte kosten
In 2015 is de nota Kostenverdeling vastgesteld. In deze nota is de systematiek van kostenverdeling herzien en uitgewerkt en toegelicht. De vastgestelde methode van kostenverdeling wordt met ingang van 1 januari 2016 toegepast.

Afschrijvingen
Overeenkomstig de nota IAB vindt afschrijving plaats vanaf het eerste boekjaar na het afsluiten van de nazorgfase. De investeringen worden lineair afgeschreven.

Belastingen
De uitgangspunten voor de belastingen zijn opgenomen in paragraaf 3.6 waterschaps-belastingen.

Kostentoerekening
In 2015 is een nieuwe nota kostenverdeling vastgesteld. Het uitgangspunt hierbij is dat de kosten en opbrengsten zoveel mogelijk direct ten laste of ten gunste worden toegerekend aan een product. Een belangrijke uitzondering vormen de personeelskosten: deze kosten worden door middel van tijdschrijven doorbelast aan de producten.
De ondersteunende producten (bijvoorbeeld: management, huisvesting, automatisering) worden op basis van de vastgestelde nota kostenverdeling doorbelast naar de primaire producten en vervolgens verdeeld over de wettelijke taken watersysteembeheer en zuiveringsbeheer op basis van de volgende vastgestelde verdeelsleutel per product.

Tabel kostentoerekening

Programma	Producten	Watersysteem beheer	Zuiverings-beheer
A-Stedelijk waterbeheer, klimaatadaptatie en veiligheid	Aanleg en onderhoud waterkeringen	100%	
	Waterakkoorden	100%	
	Thema- en gebiedsgerichte plannen	100%	
B-Gezond, schoon en zoet water	Baggeren	100%	
	Monitoring waterkwaliteit	100%	
	Aanleg en verwerving waterlopen	100%	
C-Watersysteem	Monitoring waterkwantiteit	100%	
	Nautisch –en vaarwegbeheer	100%	
D-Afvalwaterketen en zuiveren	Afvalwaterbehandeling door derden		100%
	Getransporteerd afvalwater		100%
	Gezuiverd afvalwater		100%
	Verwerkt slib		100%
	Innovatie afvalwaterketen		100%
E-Financiën, duurzaamheid en innovatie	Centraal management	60%	40%
	Coördinatie financiële producten	60%	40%
F-Bestuur, organisatie en instrumenten	Sturing	60%	40%
	Toezicht en handhaving	100%	
	Calamiteitenzorg	60%	40%
	Bedrijfsvoering	60%	40%
G-Algemene dekkings-middelen en onvoorzien	Opbrengsten watersysteemheffing	100%	
	Opbrengsten zuiveringsheffing		100%
	Mutaties reserves/voorzieningen watersysteemheffing	100%	
	Mutaties reserves/voorzieningen zuiveringsheffing		100%

3.3 Financiering

Inleiding
De kaders voor het treasurybeleid van het Hoogheemraadschap van Delfland zijn vastgelegd in de wet Financiering Decentrale Overheden (Wet Fido), de Verordening Beleids- en Verantwoordingsfunctie (ex artikel 108 Waterschapswet), het Waterschapsbesluit en het Treasurystatuut van Delfland. Het Treasurystatuut is in 2015 geactualiseerd en vastgesteld.
In deze paragraaf wordt ingegaan op de financieringsactiviteiten van Delfland in relatie tot bovengenoemde kaders.

Beleid Delfland ten aanzien van financiering
Het treasurybeleid van het Hoogheemraadschap van Delfland heeft als voornaamste doelstelling het beheersen van de financiële risico's en het minimaliseren van de rentekosten (paragraaf 3.3 van het Treasurystatuut).

De benodigde liquiditeitsbehoefte zal zoveel mogelijk worden ingevuld met eigen geldmiddelen. Indien onvoldoende eigen geldmiddelen beschikbaar zijn dan wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van het aantrekken van kort geld. Het korte geld wordt verkregen door gebruik te maken van het beschikbare rekening-courantkrediet bij de huisbankier, de Nederlandse Waterschapsbank (NWB), of door het afsluiten van kas- of daggeldleningen met een maximale looptijd van 1 jaar.
Het aantrekken van kort geld is de eerste keuze omdat het rentepercentage voor kort geld over het algemeen lager is dan het rentepercentage voor lang geld.
Ook is een afweging voor het aantrekken van kort geld dat gedurende het jaar sprake is van fluctuaties in de benodigde financiering. Hierbij is dan sprake van situaties met een minder tekort of zelfs een situatie met een overschot aan liquide middelen.

Wel wordt het maximumbedrag voor het aantrekken van kort geld begrensd door de wettelijke vastgestelde kasgeldlimiet. De kasgeldlimiet bedraagt conform de wet Fido 23% van het begrotingstotaal. Voor Delfland is de kasgeldlimiet even hoog als de toegestane kredietlimiet bij de NWB.
De kasgeldlimiet mag maximaal drie kwartalen worden overschreden als aannemelijk kan worden gemaakt dat deze overschrijding van tijdelijke aard is. Na de overschrijding van de kasgeldlimiet gedurende drie achtereenvolgende kwartalen kan bij de provincie ontheffing worden gevraagd zodat nog niet tot het aantrekken van een langlopende geldlening hoeft te worden overgegaan. Wel moet dan sprake zijn van een dekkingsplan waarin wordt aangegeven hoe na een overschrijding van de kasgeldlimiet met drie kwartalen deze overschrijding op korte termijn wordt opgelost.
Als uit dit dekkingsplan blijkt dat een langlopende geldlening moet worden aangetrokken zal hiervoor een onderbouwing worden gemaakt. In de afweging over de looptijd en de vorm van een mogelijk aan te trekken langlopende geldlening wordt rekening gehouden met de meerjarige liquiditeitsplanning om te voorkomen dat Delfland overliquide raakt.
Daarnaast moet bij de keuze van de rentevast periode en de looptijd van een aan te trekken langlopende geldlening rekening worden gehouden met de zogenaamde renterisiconorm conform de wet Fido.

Risicobeheer

Kasgeldlimiet
In de wet Fido is vastgelegd dat de hoogte van de kortlopende financiering wordt beperkt door middel van de vastgestelde kasgeldlimiet. Voor waterschappen is deze limiet wettelijk vastgesteld op 23% van het begrotingstotaal op 1 januari van het betreffende jaar. Voor 2016 betekent dit een kasgeldlimiet van 23% van € 244 miljoen is € 56,1 miljoen.
Door de huidige zeer lage marktrente voor kort geld zal maximaal gebruik worden gemaakt van financiering met kortlopende geldmiddelen.

Renterisiconorm
De renterisico's op de vaste schuld worden ingekaderd door toepassing van de renterisiconorm. Het doel van de renterisiconorm is het beperken van renterisico's door spreiding in de looptijden van langlopende geldleningen.
De renterisiconorm houdt in dat het bedrag aan aflossingen en het leningbedrag dat in aanmerking komt voor renteherziening in enig jaar de vastgestelde renterisiconorm niet mag

overschrijden. De renterisiconorm is wettelijk vastgesteld op 30% van het begrotingstotaal per 1 januari van het begrotingsjaar.
De renterisiconorm voor Delfland over 2016 bedraagt 30% van het begrotingstotaal van € 244 miljoen is in totaal een bedrag van € 73,2 miljoen.
Op basis van de huidige leningenportefeuille bedraagt in 2016 de aflossing en het leningbedrag voor renteherziening in totaal € 50 miljoen zodat Delfland ruimschoots binnen de vastgestelde renterisiconorm van € 73,2 miljoen blijft. Ook voor de jaren na 2016 wordt op basis van de huidige leningenportefeuille geen overschrijding van de renterisiconorm voorzien.

Derivaten
Op basis van het geldende Treasurystatuut is het niet toegestaan derivaten af te sluiten.

Kredietrisico op uitgezette gelden
Doordat in 2016 naar verwachting geen sprake zal zijn overtollige liquide middelen wordt geen kredietrisico gelopen. Daarnaast is in van 2013 het zogenaamde schatkistbankieren verplicht gesteld. Dit betekent voor Delfland dat overtollige liquide middelen boven het vastgestelde drempelbedrag alleen bij het rijk mogen worden uitgezet waarbij geen sprake is van enig kredietrisico.

Koersrisico
De aandelen die Delfland in bezit heeft (onder andere van de Nederlandse Waterschapsbank) kunnen niet op een beurs worden verhandeld en zijn om deze reden niet onderhevig aan koersrisico's.

Valutarisico
Delfland handelt en betaalt niet in vreemde valuta waardoor ook geen valutarisico kan worden gelopen.

Kasbeheer

Rekening-courant
De huisbankier van Delfland is de Nederlandse Waterschapsbank (NWB). Door Delfland wordt jaarlijks bij de NWB een kredietlimiet voor de rekening-courant rekening aangevraagd.
Voor 2016 zal de maximale aan te vragen kredietlimiet gelijk zijn aan de maximaal toegestane kasgeldlimiet van € 56,1 miljoen. Door de verwachte lage rekening-courantrente zal naar verwachting maximaal gebruik worden gemaakt van de toegestane kredietruimte bij de NWB.

Ontwikkelingen

Lange rente
Op de geld- en kapitaalmarkt was in 2015 net als voorgaande jaren sprake van een situatie waarbij de rentepercentages voor kortlopende geldleningen aanzienlijk lager waren dan de rentepercentages voor langlopende financiering.
In juni 2015 bedroeg het rentepercentage voor een fixe-lening met een looptijd van 30 jaar 1,9% (begin 2011: 4,14 %) en voor een lineaire lening 1,73% (begin 2011: 3,8 %).

Korte rente
Gedurende het jaar 2015 schommelde de rente voor 1-maands kasgeldleningen rond een percentage van 0,00% op jaarbasis.
Ten opzichte van de percentages voor de langlopende financiering is het nog steeds financieel zeer aantrekkelijk om de liquiditeitsbehoefte in te vullen met kortlopende geldleningen.

Waterschapsfinanciering

Leningenportefeuille
Op 1 september 2015 bestond de leningenportefeuille uit 15 langlopende leningen met een totaalbedrag van € 471 miljoen en één lening van € 50 miljoen met een looptijd van 1 jaar. Deze laatste lening moet in januari 2016 worden geherfinancierd.
Het gemiddelde rentepercentage van deze geldleningen bedraagt 4,35%.

Liquiditeitsprognose
Op grond van de berekende cashflow waarin rekening is gehouden met het verwachte investeringsvolume, de vrijval van de afschrijvingen en het verwachte exploitatieresultaat,

wordt verwacht dat in 2016 maximaal voor een bedrag van € 54 miljoen aan extra kortlopende geldmiddelen zal moeten worden aangetrokken.
Het verwachte financieringstekort per 1 januari 2016 bedraagt € 57 miljoen.

Financiering
In de onderstaande tabel wordt het financieringstekort over 2016-2021 cijfermatig weergegeven. Hierbij betreft het financieringstekort het verschil tussen de boekwaarde van de activa en het hiervoor beschikbare langlopend eigen en vreemd vermogen.

Tabel financieringsbehoefte 2015-2020

Financieringspositie (bedragen * € 1 miljoen)	Eind 2015	Eind 2016	Eind 2017	Eind 2018	Eind 2019	Eind 2020
Te financieren						
Vaste activa (geactiveerd en onderhanden werk) (a)	924	929	929	930	929	924
Financieringsmiddelen						
Opgenomen langlopende leningen	471	471	471	471	471	471
Langlopende leaseverplichtingen	252	245	237	230	223	216
Rekening courant krediet	55	55	55	55	55	55
Eigen financieringsmiddelen reserves/voorzieningen	89	104	120	138	156	176
Totaal financieringsmiddelen (b)	*866*	*874*	*883*	*893*	*904*	*917*
Financieringstekort (b-a)	-57	-54	-47	-37	-25	-7
Jaarlijkse afname financieringstekort		-3	-8	-10	-12	-18

De schuldpositie van Delfland bestaat uit kortlopende geldleningen (rekening courant en kasgeld) en langlopende geldleningen. De totale schuldpositie per 1 januari 2016 bedraagt afgerond € 595 miljoen. In onderstaande tabel wordt het verloop van de schuldpositie weergegeven. De verwachte jaarlijkse afname van het financieringstekort zoals opgenomen in bovenstaande tabel 1 leidt tot de volgende afname van de schuldpositie .

Tabel verloop schuldpositie 2016-2023

*bedragen * € 1 miljoen*	*2016*	*2017*	*2018*	*2019*	*2020*	*2021*	*2022*	*2023*
kortlopende schuld	127	125	117	107	95	77	51	25
langlopende schuld	471	471	471	471	471	471	471	471
totaal schuld begin jaar	*598*	*595*	*587*	*578*	*565*	*547*	*521*	*495*
Aflossingscapaciteit (zie tabel 1)	-3	-8	-10	-12	-18	-26	-26	-26
totaal schuld eind jaar	***595***	***587***	***578***	***565***	***547***	***521***	***495***	***469***

De schuldenlast neemt tot en met 2023 af met in totaal € 126 miljoen. Hiermee bestaat de verwachte schuldenlast per eind 2023 uitsluitend uit de langlopende geldleningen. Op basis van de huidige leningenportefeuille moet Delfland deze langlopende geldleningen met ingang van 2023 aflossen.
Op basis van voorliggende begroting kunnen de verplichte aflossingen vanaf 2024 volledig uit de beschikbare aflossingscapaciteit plaatsvinden zonder hiervoor opnieuw leningen aan te trekken.

Samenvattend wordt onderstaand grafisch het verloop van de schuldpositie en de aflossingscapaciteit over de periode 2016-2021 weergegeven.

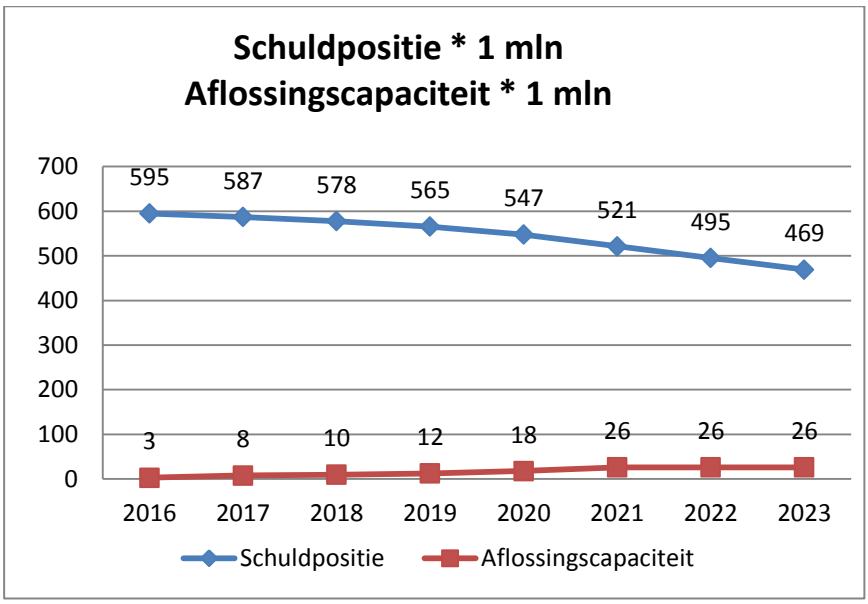

Voor de toerekening van de betaalde rente aan de geactiveerde investeringen en het onderhanden werk wordt gerekend met een rekenrente. Over 2016 bedraagt deze rekenrente voor de toerekening aan de exploitatie 3,5%. Het verschil tussen de werkelijk betaalde rentekosten en het bedrag van de toegerekende rente, het zogenaamde renteresultaat vormt een onderdeel van het exploitatieresultaat.

Tabel renteresultaat

Omschrijving (bedragen * 1 miljoen)	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Rentekosten langlopende geldleningen	20,4	20,4	20,4	20,4	20,4	20,4
Rentekosten kortlopende geldleningen	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Rentekosten financieringstekort	1,0	0,9	0,8	0,5	0,2	-0,2
Totaal rentelasten	*21,9*	*21,9*	*21,7*	*21,5*	*21,1*	*20,7*
Exploitatie (kapitaallasten staat vaste activa)	21,8	22,6	22,9	23,1	23,3	23,5
Onderhanden werk (geactiveerde rente)	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
Totaal toegerekend	*23,3*	*24,1*	*24,4*	*24,6*	*24,8*	*25,0*
Renteresultaat (positief =voordeel)	**1,4**	**2,2**	**2,7**	**3,1**	**3,7**	**4,2**

3.4 Bestemmingsreserves en voorzieningen

Deze paragraaf bevat een overzicht van de vermogensbestanddelen die niet behoren tot het weerstandsvermogen. Deze vermogensbestanddelen betreffen de (tariefs)egalisatiereserves, de bestemmingsreserves en de voorzieningen.
De tariefsegalisatiereserves worden per categorie belastingplichtigen toegelicht in paragraaf 3.7 Waterschapsbelastingen.

Tabel bestemmingsreserves

Bestemmingsreserves (bedragen * € 1.000)	Stand 1-1-2016	Toevoegingen 2016	Onttrekkingen 2016	Stand 31-12-2016
Reserve frictiekosten	4.930			4.930
Reserve onderhoud bruggen	300		300	0
Reserve tijdelijke huisvesting	1.300		1.300	0
Egalisatiereserve renteomslag	14.489		2.289	12.200
Totaal bestemmingsreserves	***21.019***	***0***	***3.889***	***17.130***

Reserve frictiekosten
De reserve frictiekosten is bestemd voor de dekking van de personele en materiële uitgaven die voortkomen uit de organisatiemaatregelen op grond van de Kadernota 2011 (verlaging van het investeringsvolume en de bezuinigingen op de exploitatie en de formatie).

Reserve onderhoud bruggen
Op basis van de nota l Reserves en voorzieningen is deze reserve met ingang van 1 januari 2016 opgeheven en wordt het saldo toegevoegd aan de Algemene reserve watersysteembeheer.

Reserve tijdelijke huisvesting
In 2014 is op basis van de resultaatbestemming 2014 een bedrag van € 1,3 miljoen in deze nieuwe reserve gestort. De reserve is bedoeld voor de dekking van de kosten van tijdelijke huisvesting in 2016 als gevolg van de verbouw van het Gemeenlandshuis.

Egalisatiereserve renteomslag
De rentekosten van Delfland worden toegerekend met een vast renteomslagpercentage. Voor 2016 bedraagt dit percentage 3,5%.
Overeenkomstig de nota Reserves en voorzieningen wordt het verschil tussen het werkelijke en het begrote renteresultaat gestort dan wel onttrokken aan deze reserve. Het maximumbedrag van de reserve is overeenkomstig de nota Reserves en voorzieningen gesteld op 2% van de boekwaarde van de geactiveerde investeringen met renteberekening.
Op basis van de limiet kan met deze reserve een rentestijging van 1% gedurende een periode van 2 jaar worden opgevangen zonder dat dit leidt tot extra lasten.

Tabel voorzieningen

Voorzieningen (bedragen * € 1.000)	Stand 1-1-2016	Toevoegingen 2016	Onttrekkingen 2016	Stand 31-12-2016
Voorziening wachtgeld	726	0	0	726
Voorziening bijdrage slibverbrandingsinstallaties	3.588	0	850	2.738
Voorziening onderhoudsbaggeren	1.504	3.600	3.600	1.504
Voorziening kwaliteitsbaggeren	0	0	0	0
Voorziening onderhoud watergangen	1.076	3.000	3.000	1.076
Voorziening onderzoekskosten	210	0	0	210
Voorziening pensioenen	212	0	37	175
Voorziening jubileumuitkering	561	0	0	561
Voorziening zuiveringtechnische werken	1.371	1.000	1.780	591
Totaal voorzieningen	**9.248**	**7.600**	**9.267**	**7.581**

Voorziening wachtgeld
De voorziening wachtgeld dekt de toekomstige wachtgeldaanspraken van ex-medewerkers en collegeleden.

Voorziening bijdrage slibverbrandingsinstallatie
De onttrekking uit deze voorziening betreft de dekking van de kapitaallasten van de bij deze voorziening behorende investeringen.

Voorziening onderhoudsbaggeren
Op basis van het beheerplan onderhoudsbaggeren is een voorziening baggeren ingesteld. In 2016 wordt € 3,6 miljoen zowel toegevoegd als onttrokken aan de voorziening.

Voorziening onderhoud watergangen
Op basis van het beheerplan onderhoud watergangen is met ingang van 2014 een voorziening onderhoud watergangen ingesteld. In 2016 wordt € 3,0 miljoen zowel toegevoegd als onttrokken aan de voorziening.

Voorziening onderzoekskrediet

Over het algemeen leiden de gemaakte kosten van onderzoek tot een investeringsproject. Voor de dekking van de onderzoekskosten die niet leiden tot een investeringsproject is een voorziening gevormd.

Voorziening pensioenen
Op grond van de BBVW moeten de pensioenen van de oud-bestuurders worden afgedekt door een hiertoe gevormde voorziening.

Voorziening jubileumuitkeringen
Deze wettelijk verplichte voorziening is gevormd voor de dekking van de kosten van jubileumuitkeringen wegens langjarige dienstverbanden.

Voorziening Groot onderhoud zuiveringtechnische werken
Op basis van het beheerplan voor het groot onderhoud van zuiveringtechnische werken is in 2013 een voorziening ingesteld. Op basis van de verwachte onderhoudsvervangingen over de periode 2014-2019 wordt jaarlijks ten laste van de exploitatie een bedrag van € 1 miljoen in de voorziening gestort.
Het onderstaande overzicht geeft het verwachte verloop van de onderhoudsvervangingen over de periode 2014 tot en met 2020 weer.

Beheerplan Gezuiverd Afvalwater						
voor begroting 2016						
		Onderhoudsvervangingen				
Object nr.	**Omschrijving asset**	**Opstart jaar**	**Boekhoudkundig afgeschreven in**	**Vervangen in jaar**	**Kosten**	**Jaartotalen**
65302	NWA Gashouder	1985	2000	*2014*	*€ 330.000*	
65202	DGL Luchtbehandeling	1982	1997	*2014*	*€ 190.000*	
65302	NWA Beluchtingselementen	1998	2005	*2014*	*€ 185.000*	
				Totaal 2014	***€ 705.000***	***€ 705.000***
65202	DGL Gascompressoren	1982	1997	*2015*	*€ 265.000*	
65302	NWA Gasmotor	1998	2013	*2015*	*€ 380.000*	
				Totaal 2015	***€ 645.000***	***€ 645.000***
65202	DGL Gasmotor 1, 2 en 3	1999	2014	*2016*	*€ 1.680.000*	
137	Onderzoek transportleiding 's-Gravenzande - NWA			*2016*	*€ 100.000*	
				Totaal 2016	***€ 1.780.000***	***€ 1.780.000***
65214	Rg Merellaan electrotechnisch frequentie omvormer	2001	2016	*2017*	*€ 120.000*	
65215	Rg Maassluis electrotechnisch frequentie omvormer	2001	2016	*2017*	*€ 120.000*	
65202	Zandwasinstallatie DGL	1999	2014	*2017*	*€ 300.000*	
				Totaal 2017	***€ 540.000***	***€ 540.000***
	Appendages transportleidingen			*2018*	*€ 60.000*	
				Totaal 2018	***€ 60.000***	***€ 60.000***
65201	DGL Slibontwatering	1999	2014	*2019*	*€ 1.745.000*	
				Totaal 2019	***€ 1.745.000***	***€ 1.745.000***
65202	DGL Terrein en wegen asfalteren	2010	2020	*2020*	*€ 355.000*	
65302	NWA Harkroosterpersinstallatie 2	2000	2015	*2020*	*€ 200.000*	
65302	NWA Procesautomatisering vervanging 5 controllers	1998	2008	*2020*	*€ 880.000*	
				Totaal 2020	***€ 1.435.000***	***€ 1.435.000***
	Totaal kosten beheerplan 2015-2020					***€ 6.910.000***

3.5 Weerstandsvermogen

Algemeen
Delfland vindt het wenselijk de risico's die van invloed zijn op de bedrijfsvoering beheersbaar te maken. De hiertoe in 2010 opgestelde nota Risico's en weerstandsvermogen is geactualiseerd en in de verenigde vergadering van 5 juni 2014 vastgesteld als 'nota Risicomanagement'. Het uitgangspunt van de nota is het invulling geven aan risicomanagement. Hierbij zijn de volgende besluiten genomen:

- De nota Risicomanagement wordt eenmaal per vier jaar geëvalueerd en vastgesteld;

- De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit de algemene reserves en de post onvoorzien;
- Gestreefd wordt naar een ratio van het weerstandsvermogen tussen 1,0 en 1,4;
- De paragraaf weerstandsvermogen van de diverse planning en control producten geeft inzicht in de relatie tussen de resultaten van de risicoanalyse, het actuele weerstandsvermogen en het benodigde weerstandsvermogen;
- In elk voorstel aan de verenigde vergadering wordt een expliciete risicoafweging gemaakt;
- Jaarlijks wordt een zogenaamde 'stresstest' uitgevoerd.

Door het vaststellen van een risicoratio wordt een deel van het eigen vermogen afgezonderd als weerstandsvermogen.

In deze paragraaf wordt aandacht besteed aan de risico's die Delfland loopt en het vermogen om deze risico's op te kunnen vangen. Het gaat hier vooral om de risico's die financiële gevolgen kunnen hebben.

Benodigde weerstandscapaciteit
De benodigde weerstandscapaciteit bestaat uit de afdekking van het bedrag van risico's en de verwachte begrotingstekorten. Voor 2016 is de benodigde weerstandscapaciteit bepaald op € 9,7 miljoen, zoals hieronder is toegelicht.

Omvang risico's
Waterschappen zijn wettelijk verplicht om de risico's die ze lopen in kaart te brengen en beleid te ontwikkelen om deze risico's af te dekken. Een deel van de risico's wordt afgedekt door afgesloten verzekeringen of gevormde voorzieningen.
Op basis van een inventarisatie zijn per programma de mogelijke risico's benoemd. Daar waar mogelijk zijn deze risico's financieel onderbouwd en is de kans op optreden aangegeven. Op basis van alle geïnventariseerde risico's is een concernbreed risicoprofiel gemaakt. Het maximale bedrag van de geïnventariseerde risico's bedraagt € 29,8 miljoen. Doordat de risico's niet allemaal tegelijk en maximaal zullen optreden is een risicosimulatie uitgevoerd. Op basis van deze simulatie blijkt dat de risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van € 9,7 miljoen.

Beschikbare weerstandscapaciteit
De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit het geheel aan middelen dat beschikbaar is om de risico's financieel af te dekken. Naast de (wettelijk verplichte) post voor onvoorzien gaat het hier om de algemene reserve weerstandsvermogen voor zowel het watersysteem als waterzuivering. De omvang van deze middelen per 1 januari 2016 bedraagt € 55,0 miljoen zoals weergegeven in onderstaande tabel.

Tabel beschikbare weerstandscapaciteit 2016

Beschikbare weerstandscapaciteit per 1-1-2016 (bedragen * € 1 miljoen)	Bedrag
Onvoorzien	0,5
Algemene reserve weerstandsvermogen Watersysteem	40,6
Algemene reserve weerstandsvermogen Zuivering	1,4
Voordelig resultaat 2015 (uit Burap)	12,5
Totaal beschikbare weerstandscapaciteit	**55,0**

Beoordeling weerstandsvermogen
Het weerstandsvermogen wordt beoordeeld op grond van een bestuurlijk vastgestelde ratio tussen enerzijds de beschikbare weerstandscapaciteit en anderzijds de benodigde weerstandscapaciteit zijnde de risico's waarvoor geen voorzieningen zijn getroffen of verzekeringen zijn afgesloten plus (eventueel) de negatieve exploitatiesaldi.

De berekening van de ratio van het weerstandsvermogen van Delfland per 1 januari 2016 luidt als volgt:

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandcapaciteit}} = \frac{55{,}0}{9{,}7} = 5{,}7$$

De benodigde weerstandscapaciteit betreft het totaal van de financiële gevolgen van alle geïnventariseerde risico's. Het totaalbedrag is daarbij gebaseerd op het risicobedrag per risico vermenigvuldigd met de kans van optreden van dit risico
Voor 2016 bedraagt voor Delfland de benodigde weerstandcapaciteit voor alle geïnventariseerde risico's totaal € 9,7 miljoen.

Een gezonde ratio voor het weerstandsvermogen is bepaald op 2,0. Indien we dit toepassen in de gehanteerde formule betekent dit dat de beschikbare weerstandscapaciteit (is vermogen) minimaal twee maal € 9,7= € 19,4 miljoen moet bedragen.

De beschikbare weerstandscapaciteit in de begroting 2016 bedraagt € 55 miljoen.
Het verschil van € 35 miljoen tussen de noodzakelijke weerstandscapaciteit van afgerond € 20 miljoen en de beschikbare weerstandcapaciteit van € 55 miljoen vormt het zogenaamde vrij inzetbare deel van de algemene reserves.
In de nota's Reserves en voorzieningen en Risico's en weerstandsvermogen is beleid vastgelegd voor het omgaan met dit vrij inzetbare gedeelte van de algemene reserves

Om het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen streeft Delfland een ratio van het weerstandsvermogen na van tussen de 1,0 en 1,4 volgens onderstaande waarderingstabel.

Tabel ratio weerstandsvermogen

Waarderingscijfer	Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
A	2,0 < x	Uitstekend
B	1,4 < x < 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 < x < 1,4	Voldoende
D	0,8 < x < 1,0	Matig
E	0,6 < x < 0,8	Onvoldoende
F	x < 0,6	Ruim onvoldoende

3.6 Waterschapsbelastingen

Heffingsgrondslagen
Voor de berekening van de belastingtarieven zijn de volgende aannames wat betreft de heffingsgrondslagen gehanteerd:

- *Huishoudens*
  Op basis van de belaste eenheden over 2014 is het aantal huishoudens voor 2016 bepaald op 492.000. Voor de verdere jaren is gerekend met een groei van 0,3% per jaar. Hiermee is gerekend bij de berekening van de ingezetenenheffing;
- *Economische waarde*
  Voor 2015 wordt een kentering in de ontwikkeling van de economische waarde verwacht. Dit is gebaseerd op de cijfers waar de rijksoverheid rekening mee houdt.
  In de meicirculaire 2015 van het gemeentefonds wordt rekening gehouden met een gemiddelde *stijging* van de waarde van woningen van 0,6% en voor niet-woningen met een *daling* van 1,8%. Voor 2017 en verder wordt niet gerekend met een mutatie op de economische waarde vanwege de stagnatie in de woningbouwmarkt en de economische recessie. De economische waarde is de basis voor de berekening van het tarief voor de categorie gebouwd;
- *Ongebouwd, wegen en natuur*
  De ramingen voor ongebouwd en natuurterreinen zijn aangepast naar aanleiding van de inventarisatie van natuurterreinen. Deze inventarisatie is gebaseerd op het subsidiestelstel natuur- en landschapsbeheer (SNL);
- *Zuiveringsheffing woonruimten en bedrijven*
  Op basis van de belaste eenheden over 2014 is het aantal vervuilingseenheden voor woonruimten verhoogd naar 1.114.000 v.e. in 2016. Voor de verdere jaren is gerekend met een groei van 0,3% per jaar. Het aantal vervuilingseenheden voor bedrijven blijft met 317.000 ongewijzigd. Met deze vervuilingseenheden is gerekend bij de berekening van de zuiveringsheffing;

- *Leges en precario*
  De geraamde opbrengsten 2016 voor precario en leges zijn ongewijzigd ten opzichte van 2015.

Belastingeenheden

Tabel belastingeenheden 2016-2021

Belastingsoort	Eenheid	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Watersysteemheffing:							
ingezetenen	Huishoudens	492.000	493.500	495.000	496.500	498.000	499.500
gebouwd	WOZ (mln)	128.082	128.082	128.082	128.082	128.082	128.082
ongebouwd (overig)	Hectare	14.400	14.400	14.400	14.400	14.400	14.400
ongebouwd (wegen)	Hectare	4.800	4.800	4.800	4.800	4.800	4.800
natuur	Hectare	2.200	2.200	2.200	2.200	2.200	2.200
Verontrein.heffing	Verv.eenheid	400	400	400	400	400	400
Zuiveringsheffing	Verv.eenheid	1.431.600	1.435.000	1.438.300	1.441.700	1.445.000	1.448.400

Het vermelde aantal huishoudens en vervuilingseenheden is vóór aftrek van de aantallen voor kwijtschelding en oninbaar. Op grond van de kwijtscheldingsnorm van 100% van de bijstandsuitkering komen rond 54.000 huishoudens (11% van het totaal) in aanmerking voor (gedeeltelijke) kwijtschelding.
Voor wat betreft de zuiveringsheffing zal de mogelijkheid van kwijtschelding gefaseerd worden afgeschaft (in 2016 nog 50%; in 2017 zal kwijtschelding niet meer mogelijk zijn). Als gevolg van het gedeeltelijk afschaffen van de kwijtschelding zuiveringsheffing wordt op voorhand alvast rekening gehouden met een toename wegens oninbaarheid van circa 20.000 huishoudens. De oninbaarheid voor de zuiveringsheffing komt hiermee op totaal 5,5% van het aantal huishoudens.
Bij de watersysteemheffing (ingezetenen) wordt voor oninbaarheid rekening gehouden met circa 7.500 huishoudens (1,5% van het totaal aantal huishoudens).

Opbrengsten, jaarresultaat en algemene reserve
Hoe de belastingopbrengsten, de jaarresultaten en de algemene reserves zich de komende jaren ontwikkelen is in onderstaande tabel weergegeven. Zowel voor de watersysteemheffing (categorie ingezetenen) als voor de zuiveringsheffing is voor 2016 en volgende jaren gerekend met een tariefstijging van 1,5%. Voor wat betreft het tarief zuiveringsheffing is daarnaast rekening gehouden met de voorgenomen wijziging van het kwijtscheldingsbeleid. De verdeling over de verschillende categorieën binnen het watersysteembeheer is gebaseerd op de kostentoedelingsverordening zoals die is vastgesteld in de verenigde vergadering van 24 september 2015.

Tabel belastingopbrengsten en jaarresultaten 2016-2021

Belastingopbrengst, jaarresultaat en reserves (x 1.000 euro)	2016	2017	2018	2019	2020	2021
a. Watersysteembeheer						
ingezetenen (netto)	50.756	51.674	52.609	53.560	54.527	55.511
gebouwd	35.094	35.687	36.348	37.022	37.709	37.408
ongebouwd (overig)	1.291	1.316	1.342	1.369	1.396	1.423
ongebouwd (wegen)	2.151	2.193	2.237	2.281	2.326	2.372
natuur	8	8	8	9	9	9
Verontreinigingsheffing	38	38	38	39	39	40
Netto opbrengst watersysteem	89.338	90.917	92.583	94.280	96.006	97.762
Jaarresultaat (voordelig)	7.000	4.700	4.400	3.500	5.000	5.200

b. Zuiveringsbeheer	126.854	129.343	132.087	134.379	136.710	139.080
Netto opbrengst zuivering	126.854	129.343	132.087	134.379	136.710	139.080
Jaarresultaat (voordelig)	9.800	11.800	15.000	15.800	16.400	17.400

Op grond van wet- en regelgeving dient het laatste jaar van de meerjarenraming structureel sluitend te zijn met positieve reserves. De financiële positie van Delfland voldoet hieraan.

Leges en precario
In de meerjarenraming is gerekend met jaarlijkse belastingopbrengsten voor leges en precario van € 250.000 respectievelijk € 225.000.

Tariefsegalisatie reserves gebouwd, ingezetenen en ongebouwd
De afwijking van de belastingopbrengsten tussen de oorspronkelijke begroting en de gerealiseerde cijfers wordt jaarlijks bij de jaarrekening per categorie verrekend met elk van de egalisatiereserves. De reserves worden meerjarig ingezet bij de tariefberekening.
In overeenstemming met het coalitieakkoord wordt jaarlijks € 200.000 ten laste van de egalisatiereserve gebouwd ingezet. In onderstaande tabel wordt het verloop van de egalisatiereserves in 2016 weergegeven.

Tabel tariefsegalisatie reserves 2016

Tariefsegalisatie reserve (bedragen * € 1.000)	Stand 1-1-2016	Toevoegingen	Onttrekkingen	Stand 31-12-2016
Egalisatiereserve ingezetenen	-190			-190
Egalisatiereserve gebouwd	1.108		200	908
Egalisatiereserve ongebouwd	-222			-222
Totaal	696		200	496

Tarieven
Hieronder volgt een gespecificeerde berekening van de tarieven 2016 en de uitwerking van de tarieven voor verschillende categorieën van belastingbetalers.
Basis voor de watersysteemheffing is een tariefstijging van 1,5% voor de categorie ingezetenen en de door de verenigde vergadering op 24 september 2015 vastgestelde kostentoedelingsverordening. Volgens deze verordening bedraagt het kostenaandeel van de categorieën als volgt: ingezetenen 54%, gebouwd 41,21%, ongebouwd 4,78% en natuur 0,01%.

Tabel tariefsopbouw categorieën watersysteem 2016

Watersysteemheffing (in euro's, tarief gebouwd in %)	Ingezetenen	Gebouwd	Ongebouwd	Natuur
Taakkosten conform kostentoedelingsverordening	43.801.233	33.662.059	3.641.991	8.111
Specifieke kosten (verkiezingen, kwijtschelding, WOZ)	6.955.750	1.374.830		
Egalisatiereserves categorie (jaarrekening 2009-2013)			-200.000	
Totale kosten	50.756.983	35.036.889	3.441.991	8.111
Aantal netto belastingeenheden	430.500	128.082 mln	14.400 ha	2.200 ha
	(huishoudens)	*(WOZ-waarde)*	*(agrar./ov.)*	
			4.800 ha	
			(wegen)	
Tarieven (totale kosten gedeeld door eenheden)				
a. Taakkosten	101,75	0,0263%	94,84	3,69
b. Specifieke kosten categorie	16,15	0,0011%		
c. Egalisatiereserves categorie			-5,20	
Tarief	117,90	0,0274%	89,64	3,69

In onderstaande tabel zijn de verschillende effecten weergegeven die hebben geleid tot de mutaties tussen het tarief 2015 en het tarief 2016 voor de verschillende categorieën.

Tabel tariefmutaties categorieën watersysteem 2016

(in euro's m.u.v. gebouwd)	Ingezetenen	Gebouwd	Ongebouwd	Natuur
Tarief 2015	116,16	0,0270%	92,40	4,28
Tarief 2016	117,90	0,0274%	89,64	3,69
Mutatie (in euro's)	1,74	0,0004%	- 2,76	- 0,59
Mutatie (in procenten)	1,5%	1,5%	- 3,0%	- 13,8%
Opbouw mutatie (in euro's):				
a. Tariefstijging	1,74	0,0005%	1,53	0,08
c. Overige mutaties in verband met: - nieuwe opgave eenheden door RBG (huishoudens, ha, WOZ, kwijtschelding) - nieuwe kostentoedelingsverordening - directe toerekening kosten	0,00	-0,0001%	- 4,29	- 0,67
	1,74	0,0004%	- 2,76	- 0,59

Uitgangspunt is een tariefstijging van 1,5% voor de categorie ingezetenen. Op basis hiervan, de ontwikkelingen van de eenheden (WOZ, hectares, huishoudens e.d.) en de door de verenigde vergadering vastgestelde kostentoedelingsverordening worden de overige tarieven berekend.

Voor de zuiveringsheffing (en verontreinigingsheffing) is eveneens uitgegaan van een tariefstijging van 1,5%. De afbouw van de mogelijkheid van kwijtschelding (50% in 2016) leidt aan de andere kant tot een verlaging van het tarief met 1,4%. Per saldo derhalve een verhoging van het tarief met 0,1%.

Tabel tariefsopbouw zuiveringsheffing en verontreinigingsheffing 2016

Zuiveringsheffing	Woningen en bedrijven
a. Taakkosten in euro's	127.353.000
b. Aantal netto vervuilingseenheden	1.348.350
Tarief in euro's	94,45
Verontreinigingsheffing	Woningen en bedrijven
a. Taakkosten in euro's	38.000
b. Aantal netto vervuilingseenheden	400
Tarief in euro's	94,45

In onderstaande tabel is voor beide taken de tariefontwikkeling weergegeven. Het tarief van de verontreinigingsheffing (directe lozingen) is wettelijk gekoppeld aan zuiveringstarief.

Tabel ontwikkeling tarieven 2015-2019

(in euro's m.u.v. gebouwd)	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Watersysteembeheer						
Tarief ingezetenen per huishouden	117,90	119,67	121,46	123,29	125,13	127,01
Tarief gebouwd in proc. economische waarde	0,0274%	0,0279%	0,0284%	0,0289%	0,0294%	0,0300%
Tarief ongebouwd per ha.	89,64	91,40	93,20	95,05	96,92	98,84
Tarief ongebouwd per ha. (wegen)	448,20	456,98	466,01	475,23	484,62	494,18
Tarief natuur per ha.	3,69	3,76	3,83	3,90	3,97	4,04
Tarief verontreinigingsheffing per v.e.	94,45	95,19	95,20	96,63	98,08	99,55

Zuiveringsbeheer						
Tarief woningen en bedrijven per v.e.	94,45	95,19	95,20	96,63	98,08	99,55

In bovenstaande tariefsberekening is rekening gehouden met:
- een jaarlijkse tariefstijging van 1,5% voor beide taken overeenkomstig het coalitieakkoord;
- de ontwikkeling van de belastingeenheden voor beide taken overeenkomstig de opgave van de Regionale Belasting Groep;
- de kostentoedelingsverordening zoals deze is vastgesteld in de verenigde vergadering van 24 september 2015 (watersysteemtaak);
- de wijziging van het kwijtscheldingsbeleid voor de zuiveringsheffing overeenkomstig het coalitieakkoord.

In de volgende tabel zijn aan de hand van een achttal profielen met de daarbij behorende aannames de feitelijk op te leggen aanslagen weergegeven.

Tabel voorbeelden te betalen bedragen 2015-2016

(tarieven in euro's)	2015	2016	stijging 2016 t.o.v. 2015
a) Alleenwonend, geen eigenaar	€ 210,54	€ 212,35	0,9%
b) Meer personen, geen eigenaar	€ 399,30	€ 401,25	0,5%
c) Alleenwonend, woning WOZ-waarde 250.000 euro	€ 278,04	€ 280,85	1,0%
d) Meer personen, woning WOZ-waarde 250.000 euro	€ 466,80	€ 469,75	0,6%
e) Bedrijfspand, WOZ-waarde 5 mln euro, 100 v.e.	€ 10.788,00	€ 10.815,00	0,3%
f) Veeteeltbedrijf, 40 ha	€ 3.696,00	€ 3.586,00	- 3,0%
g) Openbare landweg, 25 ha	€ 11.550,00	€ 11.205,00	- 3,0%
h) Natuurterrein, 25 ha	€ 107,00	€ 92,25	- 13,8%

3.7 Verbonden partijen

Het aangaan van banden met (verbonden) derde partijen komt altijd voort uit het publiek belang. Verbindingen met derde partijen zijn een manier om een bepaalde publieke taak uit te voeren. Per partij (een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie) is sprake van een financieel en een bestuurlijk belang.

Financieel belang: 'een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag dat niet verhaalbaar is indien de verbonden partij failliet gaat onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt'.

Bestuurlijk belang: 'zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht'.

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de met Delfland verbonden partijen en de eventuele ontwikkelingen voor 2016. Voor een meer volledig overzicht van relevante gegevens met betrekking tot de verbonden partijen wordt verwezen naar de 'Nota verbonden partijen.'

Overzicht direct verbonden partijen
- Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB)
- Gemeenschappelijke Regeling Slibverwerking
- Holding IOPW NV
- Gemeenschappelijke Regeling Regionale Belastinggroep (RBG)
- Gemeenschappelijke Regeling Beheer Grondwateronttrekking Delft Noord
- Gemeenschappelijke Regeling Aquon
- Gemeenschappelijke Regeling Het Waterschapshuis
- Unie van Waterschappen
- Vereniging van Zuid-Hollandse Waterschappen

- Kosten voor gemene rekening Muskusrattenbestrijding

Overzicht indirect verbonden partijen
- Ontwikkelingsmaatschappij 'Het nieuwe Westland' BV
- HVC
- Stowa
- Ontwikkelingsmaatschappij 'Het nieuwe Westland' CV
- Stichting het Waterschapshuis

Ontwikkelingen

Gemeenschappelijke Regeling Slibverwerking /.HVC

Wijziging bestuurssamenstelling
Als gevolg van de laatste waterschap verkiezingen hebben zich enkele mutaties voorgedaan in de vertegenwoordiging vanuit de diverse waterschappen in de GR Slibverwerking. Daarnaast is er een nieuw dagelijks bestuur gekozen. Als voorzitter van zowel het dagelijks als algemeen bestuur van de GR Slibverwerking zal de vertegenwoordiger van Delfland optreden.

Fosfaatterugwinning
Het hoogheemraadschap van Delfland en andere waterschappen die verenigd zijn in afvalverwerkingsbedrijven HVC en SNB, hebben op 26 februari 2015 een overeenkomst ondertekend met de Belgische firma EcoPhos voor het terugwinnen van fosfaat uit de vliegas van slibverbrandingsinstallaties. Daarmee hebben de waterschappen een belangrijke stap gezet in het terugwinnen van grondstoffen uit afvalwater. Daarmee wordt uitvoering gegeven aan de Green Deal Grondstoffen tussen Unie en Rijk. In 2016 zal hier verder uitvoering aan gegeven worden.

Ontwikkelingsmaatschappij 'Het Nieuwe Westland' (ONW)
In haar bijeenkomst van 2 juli 2015 is de verenigde vergadering geïnformeerd over de uitkomst van het onderhandelingsresultaat met de gemeente Westland om uit het IOPW te treden. Op basis van deze informatie heeft de VV besloten om de aandelen van de Holding over te dragen aan de gemeente en daarmee de samenwerking in IOPW-verband te beëindigen. De VV heeft kennis genomen van het verminderen van het deelnemerspercentage van Delfland in de commanditaire vennootschap van de Ontwikkelingsmaatschappij 'Het Nieuwe Westland' C.V.

Gemeenschappelijke Regeling Regionale Belastinggroep (RBG)
De Regionale Belastinggroep verzorgt vanaf 2010 de heffing en invordering van de belastingaanslagen voor de waterschappen Delfland en Schieland en de Krimpenerwaard. Nadien zijn opeenvolgend ook de gemeenten Delft, Vlaardingen en Schiedam deelnemer geworden van de RBG. De RBG verwacht in de toekomst gecontroleerd verder te groeien door aansluiting van meer inliggende gemeenten.
De zeggenschapsverhouding is gebaseerd op de bijdragen van de gemeenten enerzijds en de waterschappen anderzijds. De stemverhouding in het AB is daarop aangepast.
De stemverhouding *binnen* de deelnemende waterschappen is overeenkomstig de bestuurlijke afspraken bij de oprichting van de RBG.

Gemeenschappelijke Regeling Beheer Grondwateronttrekking Delft Noord
De gemeenschappelijke Regeling Beheer Grondwateronttrekking Delft Noord ziet sinds 2009 toe op het beheren van de omvangrijke grondwateronttrekking welke eerder van DSM was. Deelnemers aan de regeling zijn gemeente Delft en Delfland. Delfland heeft het besluit genomen om met ingang van 1 januari 2016 uit te treden en is het gesprek met de gemeente aangegaan voor een andere kostenverdeling en het vaststellen van een uittredingsvergoeding.

Aquon
In 2013 heeft de VV uitgesproken per 1 januari 2017 uit de GR Aquon te willen treden, tenzij is gebleken dat Aquon concurrerend is in de markt waarop zij actief is. In november 2015 besluit de VV of er daadwerkelijk wordt uitgetreden. Als er wordt besloten tot uittreden, zal er in 2016 een proces starten waarbij de laboratoriumwerkzaamheden op de markt gezet worden. Het eventuele uittreden uit de GR AQUON vindt vervolgens per 1 januari 2017 plaats.

Waterschapshuis

In 2013 en 2014 zijn belangrijke besluiten genomen in het kader van HWH 2.0. Te noemen zijn de Koersnotitie HWH 2.0, Startnotitie Dienstverleningsconstruct HWH 2.0, reorganisatieplan, Sociaal plan en het Functieboek en de gewijzigde Gemeenschappelijke Regeling. In het 1e kwartaal 2015 zijn ook de uitwerking van de Opdrachtgeverstafel, het dienstverleningshandvest en het model dienstverleningsovereenkomst opgeleverd. De nieuwe koers HWH 2.0 kan met een aantal kernbegrippen worden samengevat:

- Splitsing tussen collectieve en facultatieve programma's;
- Een financiële scheidsmuur zodat risico's binnen programma's blijven;
- HWH heeft een kleine omvang en is dienstvaardig, kostenbewust en resultaatgericht;
- De transitie naar HWH 2.0 wordt verbonden met een kwaliteitsimpuls en een cultuuromslag.

De nieuwe structuur van Het Waterschapshuis (HWH 2.0) is doorvertaald naar de begrotingen van 2015 en 2016. De nieuwe structuur van de begrotingen is belangrijke stap in de richting van een goed onderscheid tussen collectieve en facultatieve taken. Project- en product-specifieke kosten worden nu grotendeels toebedeeld aan de juiste projecten en producten. De begrotingen worden hiermee nog overzichtelijker en transparanter. Hierdoor blijft inhoudelijke sturing mogelijk en is de aansluiting tussen de HWH ontwerpbegroting en de programma's en sectoren van Delfland goed te maken.
De begrotingen van de voorgaande jaren zijn eenvoudig in de nieuwe structuur in te passen, waardoor de cijfers van 2015 en 2016 goed te vergelijken zijn met die van voorgaande jaren. De nieuwe begrotingen zijn op 2 juli 2015 goedgekeurd door het AB van de Gr HWH.
Het gemeenschappelijke informatiesysteem IRIS is in 2014 grotendeels en succesvol uitgefaseerd en vervangen door standaard ArcGIS software. De bijdrage van Delfland aan HWH voor IRIS is dus komen te vervallen. De vrijgekomen gelden op de Delflandse begroting worden gebruikt om de nog niet uitgefaseerde modules (o.a. OWA en RioKen) te vervangen door nieuwe applicaties.

Overeenkomst kosten voor gemene rekening Muskusrattenbestrijding
Het muskusrattenbeheer is vanaf 1 juli 2011 van rechtswege overgegaan van de provincies naar de waterschappen. Per 1 januari 2012 is het beheer van de muskus- en beverratten voor het beheersgebied van Delfland en vijf andere waterschappen ondergebracht bij de bestaande muskusrattenbeheerorganisatie van het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden. In september 2015 heeft de VV besloten de samenwerking te verlengen tot 1 januari 2020.

Garantstellingen
Aan diverse verbonden partijen zijn financiële garanties verleend. Van de verleende garanties wordt het volgende overzicht gegeven:

Overzicht verleende garanties

Verbonden partij	Geldgever	% deel-neming	Hoofdsom	Rente%	Restant schuld 31 december 2015	Gegarandeerde restantschuld
DRSH Zuiveringsslib N.V. (HVC)	NWB	24,0%	70.914.800	div	57.508.880	13.802.131
Regionale belastinggroep	NWB	52%	4.006.000	div	3.850.000	2.085.924
Gr Delft Noord	NWB (rek-courant)	50%	2.280.000	div	2.175.111	1.087.556
Aquon	NWB	5,97%	18.755.000	div	15.622.333	932.653
Totaal			**95.955.800**		**79.156.324**	**17.908.264**

Direct verbonden partijen
De direct verbonden partijen betreft partijen waarin Delfland, conform de definitie van verbonden partijen, zowel een bestuurlijk als financieel belang heeft.

Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB)	
Vestigingsplaats	Den Haag

Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB)		
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap	
Ingangsdatum	1954	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	Als huisbankier van de waterschappen levert de NWB diensten op het gebied van betalingsverkeer, electronic banking en consultancy. Doelstelling van de bank is het zo gunstig mogelijk en exact op maat aanbieden van de gewenste financieringen, Maatschappelijke relevantie, hoge kwaliteit, een sterke financiële positie en integriteit zijn de hoekstenen van het beleid van de bank.	
Financieel belang Delfland	Delfland is eigenaar van 755 aandelen A en 60 aandelen B van de NWB. De nominale waarde van deze aandelen bedraagt in totaal € 114.425.	
Bestuurlijk belang Delfland	Het bestuurlijk belang wordt gestalte gegeven door deel te nemen aan de algemene vergadering van aandeelhouders. Ieder aandeel A geeft recht op 1 stem en ieder aandeel B geeft recht op 4 stemmen.	
Financiële kerncijfers (x € 1 mln.): -Eigen vermogen -Vreemd vermogen -Jaarresultaat	*31-12-2014* 1.303 86.946 49	*31-12-2013* 1.256 71.750 34
Relatie met programma	Bestuur organisatie en instrumenten	
Risico's		
Overige informatie	Begin 2011 heeft de NWB Bank besloten tot een maximale reservering van de jaarlijkse winsten, zolang niet wordt voldaan aan de Bazelse 3%-norm voor leverage ratio. Deze ratio van de NWB is nu minder dan 2%. Om in de aanloop naar 2018 toe te groeien naar de vooralsnog vereiste norm van 3%, is de winst over 2011 ingehouden. Ook voor toekomstige winsten is het voornemen om deze in te houden en dus geen dividend uit te keren.	

GR Slibverwerking		
Vestigingsplaats	Rotterdam	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling	
Ingangsdatum	1 januari 2010	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	De GR behartigt de belangen van de deelnemende waterschappen op het terrein van: - het (doen) transporteren van zuiveringsslib naar eindbestemmingen; - het gecontroleerd (doen) storten of verwerken van zuiveringsslib; - het (doen) afvoeren of storten van asresten of andere restproducten van de verwerking van zuiveringsslib; - het (doen) afzetten van zuiveringsslib en/of restproducten; - het produceren van duurzame energie en de interne afzet daarvan.	
Financieel belang Delfland	Samen met vier andere waterschappen participeert Delfland in de GR Slibverwerking. De GR houdt, namens de deelnemende waterschappen, 12% van de aandelen in het kapitaal van NV Huisvuilcentrale Noord-Holland (HVC). De GR ontvangt jaarlijks een garantstellingsprovisie van HVC en betaalt deze door aan de deelnemende waterschappen.	
Bestuurlijk belang Delfland	Namens Delfland heeft één hoogheemraad zitting in het algemeen- en het dagelijks bestuur van de GR. De GR heeft één vertegenwoordiger benoemd in de Raad van Commissarissen van HVC.	
Financiële kerncijfers (€): -Eigen vermogen -Vreemd vermogen -Jaarresultaat	*31-12-2014* 0 18.044 0	*31-12-2013* 0 18.044 0
Relatie met programma	Afvalwaterketen en zuiveren	

GR Slibverwerking	
Verantwoordelijke sector / team	ZTO / PCA
Risico's	
Overige informatie	Wanneer binnen een periode van drie jaar mocht blijken dat de verwachtingen van de waterschappen in de meerwaarde van de samenwerking met HVC niet bewaarheid kunnen worden en partijen geen vertrouwen meer hebben dat die meerwaarde alsnog bereikt wordt, dan zijn partijen gehouden aan het beëindigen van de samenwerking hun volle medewerking te verlenen op een wijze die recht doet aan de wederzijdse belangen en het vertrouwen waarmee de samenwerking gestart is. De Algemene Vergadering van Aandeelhouders van HVC heeft op 4 juli 2013 ingestemd met de continuering van het aandeelhouderschap B van de GR Slibverwerking in HVC. Daarmee is bereikt dat de waterschappen alleen garant staan voor activiteiten die een directe relatie hebben met de slibverwerking.

Holding IOPW NV		
Vestigingsplaats	Naaldwijk	
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap	
Ingangsdatum	16 mei 2002	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	Het doel is het verbreden van de Westlandse economie en het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit. Dit betreft een PPS-constructie uit 2002 met drie overheidspartijen (gemeente Westland, provincie Zuid-Holland, Delfland) en een private partij (BNG g.o.). Delfland neemt hieraan vooral deel om vanuit dit samenwerkingsverband in de planvorming een aantal ABC Delfland maatregelen in het Westland zeker te stellen (en werk met werk te maken).	
Financieel belang Delfland	Delfland is houder van 480 aandelen in de Holding IOPW. De nominale en historische aanschafwaarde van de aandelen bedraagt € 4.800 (circa 9%).	
Bestuurlijk belang Delfland	Vanuit Delfland als ontwikkelende partij invloed uitoefenen welke projecten in het kader van de 'Greenport Westland 2020' ter hand worden genomen. De bestuurlijke vertegenwoordiging van Delfland in de AvA wordt gevormd door 1 lid van het dagelijks bestuur en twee leden van het algemeen bestuur. In de RvB heeft 1 lid van het dagelijks bestuur van Delfland zitting.	
Financiële kerncijfers: -Eigen vermogen -Vreemd vermogen -Jaarresultaat	*31-12-20143* 89.637-4.675	*31-12-2013* 94.312 0 2.016
Relatie met programma	Watersystemen	
Risico's	Door de huidige recessie krimpt de woningmarkt in het duurdere segment. Dit leidt tot minder rendement op het eigen vermogen dan de beoogde 15% (contractueel 11%).	
Overige informatie		

Ontwikkelingsmaatschappij 'Het nieuwe Westland' CV	
Vestigingsplaats	Naaldwijk
Rechtsvorm	Commanditaire Vennootschap
Ingangsdatum	16 mei 2002
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	Het doel is het verbreden van de Westlandse economie en het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit. Dit betreft een PPS-constructie uit 2002 met drie overheidspartijen (gemeente Westland, provincie Zuid-Holland, Delfland) en een private partij (BNG g.o.). Delfland neemt hieraan vooral deel om vanuit dit samenwerkingsverband in de planvorming een aantal ABC Delfland maatregelen in het Westland zeker te stellen (en werk met werk te maken).
Financieel belang Delfland	Delfland heeft sinds 2001 een belang in

Ontwikkelingsmaatschappij 'Het nieuwe Westland' CV		
	Ontwikkelingsmaatschappij 'Het nieuwe Westland' CV. Dit belang is gemaximeerd op € 903.023 (ca. 4% van het eigen vermogen). . In 2013 heeft een aanvullende kapitaalstortingen plaatsgevonden van €143.000 plaatsgevonden. De totale kapitaalstorting bedraagt nu € 797.000.	
Bestuurlijk belang Delfland	Delfland is in deze CV stille vennoot. De bestuurlijke vertegenwoordiging van Delfland wordt gevormd door één lid van het dagelijks bestuur (i.c. de dijkgraaf) in de raad van vennoten van de CV.	
Financiële kerncijfers:(in € 1.000) -Eigen vermogen -Vreemd vermogen -Jaarresultaat	*31-12-2013* 138 20.335 690	*31-12-2012* 951 19.838 -2.628
Relatie met programma	Watersystemen	
Risico's	Zie onder Holding IOPW NV.	
Overige informatie	Uitgangspunt verhouding eigen vermogen / vreemd vermogen is 1:3.	

Regionale Belastinggroep (RBG)		
Vestigingsplaats	Schiedam	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Ingangsdatum	1 januari 2010	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	De doelstelling van de gemeenschappelijke regeling is om de kwaliteit van de werkprocessen en de kennis op het gebied van belastingen te waarborgen en te komen tot een kostenreductie. De RBG heft en int de waterschapsbelastingen voor de Hoogheemraadschappen van Schieland en de Krimpenerwaard en Delfland en de gemeentelijke belastingen voor de gemeenten Delft (vanaf 2013), Vlaardingen (vanaf 2014) en Schiedam (vanaf 2015).	
Financieel belang Delfland	Delfland betaalt voor de door de RBG verrichte diensten en is volledig financieel aansprakelijk. De bijdrage van Delfland voor 2016 bedraagt op basis van de begroting 2016 van de RBG € 7.154.000. (Indien Delfland, in overeenstemming met het coalitie-akkoord, besluit tot afschaffing van de kwijtschelding voor de zuiveringsheffing dan zal de vermelde bijdrage voor een nog nader te bepalen bedrag hoger worden).	
Bestuurlijk belang Delfland	Namens Delfland hebben drie hoogheemraden zitting in het algemeen bestuur van de RBG. De dijkgraaf is plaatsvervangend lid.	
Financiële kerncijfers (€): -Eigen vermogen -Vreemd vermogen -Jaarresultaat *Kosten* Bijdrage aan RBG	*31-12-2014* 2.247.000 362.000 2.186.000 7.363.000	*31-12-2013* 690.000 413.000 595.000 6.368.000
Relatie met programma	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	
Risico's		
Overige informatie	. De RBG verwacht in de toekomst gecontroleerd verder te groeien door aansluiting van meer inliggende gemeenten.	

Gemeenschappelijke regeling Beheer grondwater onttrekking Delft Noord	
Vestigingsplaats	Delft
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Ingangsdatum	1 mei 2009
Openbaar belang	Gemeenschappelijke regeling voor het overnemen van de

Gemeenschappelijke regeling Beheer grondwater onttrekking Delft Noord		
(doelstellingen en activiteiten)	verantwoordelijkheid voor de grondwateronttrekking van DSM Gist.	
Financieel belang Delfland	Met ingang van 1 mei 2014 nemen Delfland en de gemeente Delft ieder voor de helft deel in de gemeenschappelijke regeling.	
Bestuurlijk belang Delfland	Namens Delfland zijn er twee hoogheemraden vertegenwoordigd in de gemeenschappelijke regeling, waarvan 1 als voorzitter. Delfland is penvoerder.	
Financiële kerncijfers: -Eigen vermogen -Vreemd vermogen -Jaarresultaat	*31-12-2014* 750.000 2.087.415 0	*31-12-2013* 750.000 2.087.415 0
Relatie met programma	Watersystemen	
Risico's	• Voor de GR Delft Noord heeft Delfland zich voor 50% garant gesteld voor het door de NWB verleende rekening-courantkrediet van maximaal € 1 miljoen. • Kosten van uittreding	
Overige informatie	Op 23 juni 2009 is de samenstelling van het bestuur van de gemeenschappelijke regeling vastgesteld en zijn de overeenkomsten ten behoeve van de uitvoering van de grondwateronttrekking getekend. Daarmee zijn per 1 mei 2009 de verantwoordelijkheid voor uitvoering van de grondwateronttrekking en het eigendom van de installatie voor de grondwateronttrekking door DSM Anti-infectives overgedragen aan de gemeenschappelijke regeling.	

Aquon		
Vestigingsplaats	's-Hertogenbosch	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Ingangsdatum	1 juli 2011	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	De regeling heeft tot doel het verrichten van laboratoriumwerkzaamheden (bemonstering en analyse) voor de deelnemers en hierbij te komen tot vergroting van efficiency, vermindering van de kwetsbaarheid, benutting van de mogelijkheden tot continue kwaliteitsborging, kwaliteitsverbetering en versterking van de innovatiekracht.	
Financieel belang Delfland	Delfland is mede-eigenaar, met een aandeel van 5,5 % in de omzet. De bijdrage van Delfland voor 2014 bedroeg in totaal € 1.246.000.	
Bestuurlijk belang Delfland	Een hoogheemraad heeft zitting in het algemeen bestuur.	
Financiële kerncijfers (x € 1 mln.): -Eigen vermogen -Vreemd vermogen -Jaarresultaat	*31-12-2014* 9.410.000 0	*31-12-2013* 10.019.367 0
Relatie met programma	Gezond schoon en zoetwater	
Risico's	AQUON kende in 2012 een begrotingsoverschrijding. De bedrijfsvoering was niet op orde. Hierop is geacteerd door het opstellen van een plan van aanpak en het aanstellen van een verandermanager om de bedrijfsvoering op orde te brengen. Dit om het risico op begrotingsoverschrijding in 2013 te minimaliseren.	
Overige informatie	AQUON bundelt de laboratoriumwerkzaamheden van negen waterschappen. Aan de gemeenschappelijke regeling nemen, naast Delfland, ook de waterschappen Hollandse Delta, Brabantse Delta, De Dommel, AA en Maas en Rivierenland deel en de hoogheemraadschappen van Rijnland, Schieland en de Krimpenerwaard en Stichtse Rijnlanden.	

Het Waterschapshuis

Het Waterschapshuis		
Vestigingsplaats	Amersfoort	
Rechtsvorm	Op dit moment zowel stichting als gemeenschappelijke regeling	
Ingangsdatum	2005	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	Het Waterschapshuis (HWH) is de regie- en uitvoeringsorganisatie voor de 25 waterschappen op het gebied van informatie- en communicatietechnologie. Het Waterschapshuis heeft als doel het bevorderen van samenwerking op het gebied van ICT tussen de waterschappen en de andere overheden die actief zijn in de natte sector. Onder begeleiding van Het Waterschapshuis spannen de waterschappen zich gezamenlijk in om de kwaliteit van de digitale dienstverlening naar burgers en bedrijven te verbeteren. Daarnaast is het streven gericht op een aanzienlijke kostenbesparing op alle ICT-uitgaven.	
Financieel belang Delfland	De bijdrage van Delfland voor 2014 bedroeg in totaal € 665.000.	
Bestuurlijk belang Delfland	De stichting Het Waterschapshuis legt verantwoording af aan de Unie van Waterschappen en de VDW (Vereniging van Directeuren van Waterschappen). De GR legt nu nog verantwoording af aan de stichting. Delfland is vertegenwoordigd in de algemeen besturen van de stichting en de GR	
Financiële kerncijfers (x € 1 mln.): -Eigen vermogen -Vreemd vermogen -Jaarresultaat	*31-12-2014* 1.471.895 0 0	*31-12-2013* 1.334.358 0 0
Relatie met programma	Bestuur organisatie en instrumenten	
Risico's	Delfland heeft een garantstelling verleend van € 1,2 miljoen.	
Overige informatie	In 2010 is besloten HWH om te vormen van een stichting naar een GR met als doel meer sturingsmogelijkheden te geven op de activiteiten van HWH. De feitelijke transitie van de activiteiten en de activa en passiva van de stichting naar de GR heeft echter nog niet plaatsgevonden, met name vanwege de onduidelijkheden over de afwikkeling van het Tax-I project. Inmiddels is er meer duidelijkheid over de afwikkeling van Tax-I, maar er is nog geen zicht op een datum voor de transitie. Voor de transitie is unanieme besluitvorming vereist. Daarnaast is het toerekenen van algemene kosten aan concrete producten in de begroting van HWH voor 2013 en volgende jaren voor Delfland een randvoorwaarde om in te kunnen stemmen met de transitie. Ondanks dat we dit de afgelopen jaren als meerdere keren hebben aangegeven in onze zienswijzen op de programmabegrotingen van HWH en ondanks beloften dat hieraan tegemoet zou worden gekomen, is hier vooralsnog geen gehoor aan gegeven.	

Unie van Waterschappen	
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Vereniging
Ingangsdatum	1927
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	De Unie treedt namens de waterschappen op als vertegenwoordiger naar het parlement, de Rijksoverheid en organisaties als het Interprovinciaal Overleg en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. De Unie neemt ook het initiatief zelf onderwerpen op de politieke agenda te zetten. *Visie* De Unie van Waterschappen wil leidend zijn in de strategische discussie over regionaal waterbeheer in zowel de nationale als de internationale context, met als doel 'Duurzaam waterbeheer'.
Financieel belang Delfland	Jaarlijks wordt contributie betaald aan de Unie. Voor 2014

Unie van Waterschappen		
	bedroeg de contributie afgerond € 593.000.	
Bestuurlijk belang Delfland	In de ledenvergadering hebben de voorzitters van alle waterschappen zitting.	
Financiële kerncijfers (x € 1 mln.): -Eigen vermogen -Vreemd vermogen -Jaarresultaat	*31-12-2014* 813.000 6.946.000 -27.000	*31-12-2013* 840.000 7.366.000 -1.934.000
Relatie met programma	Bestuur organisatie en instrumenten	
Risico's		
Overige informatie		

Vereniging van Zuid-Hollandse Waterschappen		
Vestigingsplaats	Delft	
Rechtsvorm	Vereniging	
Ingangsdatum	22 december 1910 (als Zuid-Hollandse Waterschapsbond, vanaf 27 juli 2007 verder als vereniging)	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	De vereniging heeft tot doel de behartiging van de belangen van de waterschappen in het algemeen en in het bijzonder van die, welke geheel of gedeeltelijk in de provincie Zuid-Holland zijn gelegen.	
Financieel belang Delfland	Jaarlijkse contributie € 1.500. Daarnaast droeg de vereniging zorg voor de inning van de door de provincie Zuid-Holland in rekening gebrachte kosten voor muskusrattenbestrijding.	
Bestuurlijk belang Delfland	Namens Delfland zit de dijkgraaf in het bestuur van de vereniging.	
Financiële kerncijfers (€): -Eigen vermogen -Vreemd vermogen -Jaarresultaat	*31-12-2013* 18.480 4.450	*31-12-2012* 14.028 243
Relatie met programma	Watersystemen	
Risico's		
Overige informatie	M.i.v. 2012 is de muskusrattenbestrijding de verantwoordelijkheid geworden van de waterschappen en verloopt de vergoeding niet mee via de vereniging, maar is een overeenkomst van kosten voor gemene rekening aangegaan opgesteld tussen verschillende waterschappen.	

Muskusrattenbestrijding		
Vestigingsplaats	Houten (Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden)	
Rechtsvorm	Overeenkomst van kosten voor gemene rekening (KvGR)	
Ingangsdatum	1-1-2012	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	Muskusrattenbestrijding is de verantwoordelijkheid geworden van de waterschappen.	
Financieel belang Delfland	Bijdrage van 5,3% van de totale kosten. Voor 2014 bedragen de geschatte kosten ca. € 533.000 (excl. Eventuele frictiekosten)	
Bestuurlijk belang Delfland	Bestuurlijk overleg met per waterschap 1 collegelid	
Financiële kerncijfers (): -Eigen vermogen -Vreemd vermogen -Jaarresultaat	Niet van toepassing	Niet van toepassing
Relatie met programma	Watersystemen	
Risico's	De werkelijke kosten worden achteraf doorberekend o.b.v. de vooraf afgesproken verdeelsleutels.	
Overige informatie	KvGR is een vorm van samenwerking waarbij geen	

Muskusrattenbestrijding	
	rechtspersoon of orgaan wordt opgericht; het is een bijzondere vorm van doorbelasting van kosten. Met het aangaan van een overeenkomst voor gemene rekening wordt voorkomen dat de kosten die door een waterschap voor een prestatie worden gemaakt, welke prestatie ook wordt uitgevoerd voor een ander waterschap, bij doorberekening aan het andere waterschap met BTW moeten worden belast.

Indirect verbonden partijen
Naast de partijen die volgens bovengenoemde definitie zijn aan te merken als verbonden partij, zijn er ook partijen waarmee Delfland indirect verbonden is. Bij deze partijen is er wel sprake van een financieel belang, maar ontbreekt het directe bestuurlijke belang in de indirect verbonden partij, bijvoorbeeld omdat de indirect verbonden partij een stichting is. Een andere mogelijkheid is dat een verbonden partij bijvoorbeeld aandeelhouder of bestuurder is van de, achterliggende, en daarmee indirect verbonden partij. Hoewel er in voorkomende gevallen volgens de letter van de definitie dus geen sprake is van een verbonden partij, is het bestaan van een financieel belang reden genoeg om ook aan deze indirect verbonden partijen aandacht te besteden.

Ontwikkelingsmaatschappij 'Het nieuwe Westland' BV		
Vestigingsplaats	Naaldwijk	
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap	
Ingangsdatum	16 mei 2002	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	Het doel is het verbreden van de Westlandse economie en het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit. Dit betreft een PPS-constructie uit 2002 met drie overheidspartijen (gemeente Westland, provincie Zuid-Holland, Delfland) en een private partij (BNG g.o.). Delfland neemt hieraan vooral deel om vanuit dit samenwerkingsverband in de planvorming een aantal ABC Delfland maatregelen in het Westland zeker te stellen (en werk met werk te maken).	
Financieel belang Delfland	Financiële inbreng betreft het aandelenkapitaal van de Holding IOPW NV.	
Bestuurlijk belang Delfland	Delfland heeft zitting in de Raad van Commissarissen en toezichthoudend in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. De bestuurlijke vertegenwoordiging van Delfland wordt gevormd door twee leden van het dagelijks bestuur. Zij vertegenwoordigen daarbij niet Delfland, maar het bedrijfsbelang van de BV.	
Financiële kerncijfers: -Eigen vermogen -Vreemd vermogen -Jaarresultaat	*31-12-2013* 74.000 -1	*31-12-2012* 74.000 -31
Relatie met programma	Watersystemen	
Risico's	Zie onder Holding IOPW NV.	
Overige informatie	Verhouding vermogen publiek / privaat is 50% / 50%.	

HVC	
Vestigingsplaats	Alkmaar
Rechtsvorm	NV
Ingangsdatum	1-1-2010 (HVC opgericht op 10 april 1991)
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	NV HVC is een overheidsvennootschap van 52 gemeenten en 6 waterschappen die samenwerken op het gebied van afvalbeheer en duurzame energie.
Financieel belang Delfland	In verband met leningen aan HVC ten behoeve van slibverbrandingsactiviteiten heeft Delfland, samen met de andere waterschappen in de GR, een hoofdelijke garantstelling afgegeven aan de NWB.
Bestuurlijk belang Delfland	Geen; de GR Slibverwerking 2009 houdt, namens de deelnemende waterschappen, 12% van de aandelen in HVC. Daarnaast zit er namens de GR één vertegenwoordiger in de

HVC		
	RvC van HVC.	
Financiële kerncijfers (x € 1.000): -Eigen vermogen -Vreemd vermogen -Jaarresultaat	*31-12-2014* 68.309 730.080 5.135	*31-12-2013* 63.178 780.847 -4.937
Relatie met programma	Afvalwaterketen en zuiveren	
Risico's	Per 31 december 2014 bedraagt de restant hoofdsom van alle aan HVC gegarandeerde geldleningen € 60,8 miljoen.	
Overige informatie	Wanneer binnen een periode van drie jaar mocht blijken dat de verwachtingen van de waterschappen in de meerwaarde van de samenwerking niet bewaarheid kunnen worden en partijen geen vertrouwen meer hebben dat die meerwaarde alsnog bereikt wordt, dan zijn partijen gehouden aan het beëindigen van de samenwerking hun volle medewerking te verlenen op een wijze die recht doet aan de wederzijdse belangen en het vertrouwen waarmee de samenwerking gestart is.	

Stowa		
Vestigingsplaats	Den Haag (statutair)	
Rechtsvorm	Stichting	
Ingangsdatum	13 september 1971 (als STORA, m.i.v. 1992 STOWA)	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	STOWA ontwikkelt, vergaart en verspreidt kennis die nodig is om de opgaven waar waterbeheerders voor staan, goed uit te voeren.	
Financieel belang Delfland	De reguliere jaarlijkse bijdrage voor 2014 is € 449.000.	
Bestuurlijk belang Delfland	Geen; er zitten minimaal 4 en maximaal 6 waterschapsvertegenwoordigers in het bestuur van Stowa.	
Financiële kerncijfers (x € 1.000): -Eigen vermogen -Vreemd vermogen -Jaarresultaat	*31-12-2011* 4.437 2.067 136	*31-12-2010* 4.437 2.067 136
Relatie met programma	Bestuur organisatie en instrumenten	
Risico's		
Overige informatie		

3.8 EMU-saldo

Het EMU-saldo op basis van de Begroting 2016-2021 wordt in onderstaande wettelijk voorgeschreven tabel weergegeven. In deze tabel is ook de individuele referentiewaarde van het Emu saldo voor Delfland over de periode 2016-2021 opgenomen.
Uit de tabel blijkt dat voor Delfland het geraamde Emu saldo over alle jaren (ruimschoots) binnen de toegestane individuele referentiewaarde blijft en Delfland daarmee voldoet aan de eisen van de wet Houdbare Overheidsfinanciën (wet HOF).

*Meerjarig Emu-saldo (bedragen * € 1.000)*	*Begroting 2016*	*Begroting 2017*	*Begroting 2018*	*Begroting 2019*	*Begroting 2020*	*Begroting 2021*
Exploitatiesaldo (voor bestemming resultaat)	15.715	15.740	19.259	19.310	21.407	22.551
Investeringsuitgaven (bruto)	-47.900	-43.800	-44.100	-43.000	-41.300	-36.200
Afschrijvingen	33.931	35.165	34.368	35.958	37.836	39.697
Toevoegingen aan voorzieningen ten laste van de exploitatie	7.600	7.600	7.600	7.600	7.600	7.600
Onttrekkingen aan voorzieningen ten gunste van de exploitatie	-850	-850	-850	-850	-188	0
Betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	-7.600	-7.600	-7.600	-7.600	-7.600	-7.600
Totaal EMU-saldo	**896**	**6.255**	**8.677**	**11.418**	**17.755**	**26.048**
Referentiewaarde Emu-saldo voor Delfland	-32.800	32.800	32.800	32.800	32.800	32.800

4 Financiële overzichten

4.1 Tabel kosten en opbrengsten[3]

(Bedrag in € 1.000)	Rekening	Begroting						
Kosten	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Externe rentelasten	21.265	22.348	21.909	21.866	21.709	21.478	21.132	20.748
Afschrijvingen van activa	38.564	40.098	40.931	42.165	41.368	42.958	44.836	46.697
Salarissen huidig personeel en bestuurders	29.262	29.764	30.184	30.735	31.324	31.383	31.612	31.736
Sociale premies	5.633	7.268	7.080	7.093	7.131	7.260	7.211	7.254
Overige personeelslasten	1.763	1.858	1.807	1.812	1.774	1.775	1.777	1.779
Personeel van derden	4.006	2.171	1.817	1.417	1.417	1.417	1.417	1.417
Duurzame gebruiksgoederen	2.067	1.475	908	2.168	1.333	1.153	1.093	1.093
Overige gebruiksgoederen en verbruiksgoederen	910	1.114	1.022	1.022	1.022	1.022	1.022	1.022
Energie	2.711	2.658	2.308	2.308	2.308	2.308	2.308	2.308
Huren en rechten	870	788	833	635	415	415	415	415
Leasebetalingen operational lease	65.604	66.608	62.770	57.333	57.617	57.896	58.188	58.436
Pachten en erfpachten	56	4	4	4	4	4	4	4
Verzekeringen	293	282	298	298	298	298	298	298
Belastingen	1.954	2.235	2.011	2.011	2.011	2.011	2.011	2.011
Onderhoud door derden	9.139	9.441	10.802	9.728	9.497	9.386	9.386	9.386
Overige diensten door derden	36.468	33.905	33.027	34.227	35.157	35.908	34.334	34.594
Bijdragen aan bedrijven	30	65	65	65	65	65	65	65
Bijdragen aan overheden	-113	357	290	306	306	306	306	306
Bijdragen aan overigen	0	0	0	0	0	0	0	0
Toevoegingen aan voorzieningen en reserves	8.833	9.179	7.988	8.857	9.273	9.761	10.316	10.856
Onvoorzien		1.550	1.300	1.300	1.300	1.300	1.300	1.300
Doorbelasting kostensoorten	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal kosten	*229.315*	*233.170*	*227.354*	*225.352*	*225.331*	*228.105*	*229.030*	*231.726*
Opbrengsten								
Externe rentebaten	-221	-203	0	0	0	0	0	0
Baten i.v.m. salarissen en sociale lasten	0	0	0	0	0	0	0	0
Uitlening van personeel	-61	0	0	0	0	0	0	0
Verkoop van grond	-348	0	-20	0	0	0	0	0
Verkoop van overige goederen	-1.354	0	0	0	0	0	0	0
Opbrengst uit grond en water	-20	0	-450	0	0	0	0	0
Huuropbrengst uit overige eigendommen	-121	-100	-100	-100	-100	-100	-100	-100
Diensten voor derden	-528	-516	-496	-496	-496	-496	-496	-496
Bijdragen van overheden	-7.115	-7.139	-5.105	-389	-389	-389	-389	-389
Bijdragen van overigen	-17.436	-14.052	-12.749	-12.817	-12.548	-12.572	-12.666	-12.762
Waterschapsbelastingen totaal	-224.907	-227.123	-231.278	-234.356	-233.403	-236.439	-240.169	-243.919
Kwijtscheldingen	15.237	16.006	11.151	6.496	6.880	7.112	7.112	7.112
Oninbaarverklaringen	2.136	3.087	3.935	7.600	3.474	3.613	3.613	3.613
Onttrekkingen aan voorzieningen	-7.645	-2.476	-2.484	-2.494	-2.502	-2.627	-1.777	-1.777
Geactiveerde lasten	-6.742	-6.163	-5.854	-5.464	-5.506	-5.516	-5.565	-5.558
Totaal opbrengsten	*-249.123*	*-238.678*	*-243.069*	*-241.092*	*-244.590*	*-247.414*	*-250.437*	*-254.276*
Exploitatieresultaat voor bestemming(- = nadeel)	**19.808**	**5.508**	**15.715**	**15.740**	**19.259**	**19.310**	**21.407**	**22.551**
mutatie reserves								
Toevoegingen aan reserves	292							
Onttrekkingen aan reserves	-2.999	1.734	1.075	768	95	28	8	8
Exploitatieresultaat na bestemming(- = nadeel)	**22.515**	**7.242**	**16.790**	**16.508**	**19.354**	**19.337**	**21.415**	**22.559**

[3] De jaarschijf 2015 geeft de initiële begroting van 2015 weer. Hierin zijn dus niet de mutaties van BURAP verwerkt.

4.2 Voorgenomen investeringen

De voor 2016 opgenomen investeringsramingen zijn getoetst op realisme en haalbaarheid in de planvorming en de uitvoering. Dat laat onverlet dat zich toch nog onvoorziene gebeurtenissen kunnen voordoen die zich vertalen in een afwijking in de realisatie.

De totale raming voor 2016 bedraagt € 47,9 miljoen.

In de tabel investeringen 2016-2021 wordt een overzicht gegeven van de geraamde investeringen over 2016 voor de verschillende programma's. Daarnaast wordt voor elk in 2016 te starten project een investeringsplan en krediet aan de VV gevraagd.

In onderstaande tabellen is de investeringsplanning 2016-2021 in totaal op programmaniveau en per programma op projectniveau voor de jaarschijf 2016 opgenomen.

Tabel investeringen 2016 – 2021 per programma

Programma (bedragen * € 1 miljoen)	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Stedelijk waterbeheer, klimaatadaptatie en veiligheid	23,0	21,7	24,6	23,6	21,7	23,6
Gezond, schoon en zoet water	1,0	0,9	1,8	5,8	2,3	0,4
Watersysteem	9,1	13,3	14,6	12,5	14,1	11,6
Afvalwaterketen en zuiveren	0,7	0,6	1,9	1,2	3,2	0,6
Financiën, duurzaamheid en innovatie	0,5	3,2	1,2	0,0	0,0	0,0
Bestuur, organisatie en instrumenten	13,6	4,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal	**47,9**	**43,8**	**44,1**	**43,0**	**41,3**	**36,2**

Tabel Investeringen op projectniveau 2016

Naam project	Nummer	Program-malijn	Investerings-plan	Investerings-krediet	Raming 2016
Stedelijk waterbeheer, klimaatadaptatie en veiligheid					
Kade. vakken A en B Zuidbuurt	701726	a2.1	2.220.000	2.209.000	250.000
Kadeverb. Delfl. Dijk 7 en 12	701734	a2.1	740.000	240.000	250.000
BGO Cluster 10 (Den Haag)	701802	a2.1	0	190.000	100.000
BGO Cluster 1+2 (Berkel)	701804	a2.1	0	2.880.000	500.000
BGO complex 2015	701.808	a2.1			400.000
BGO Minder complex 2015	701809	a2.1	0	887.250	600.000
Keersluis Maassluis	701815	a2.1	1.810.000	1.720.000	990.000
Vlaardinger Driesluizen	701816	a2.1	1.275.000	1.256.000	810.000
Delfl. Buitensluis Vlaardingen	701817	a2.1	895.000	876.000	600.000
BGO kades met wegen	701818	a2.1	6.250.000	1.349.050	1.228.967
DSM-kaden	701871	a2.1	0	86.500	750.000
Gooland	701881	a2.1	0	37.000	200.000
Complex BGO 2020, PMB Alg.	701886	a2.1	€ 0	0	100.000
Complex BGO 2020		a2.1			1.750.000
BGO groene kaden		a2.1			687.500
BGO Binnenstedelijk complex		a2.1			1.250.000
dsm-kaden uitvoering derden		a2.1			250.000
HWBP 2011 tm 2021	701.606	a2.1	600.980	600.980	12.238.414
Totaal Stedelijk waterbeheer, klimaatadaptatie en veiligheid			*13.790.980*	*12.331.780*	*22.954.881*
Gezond, schoon en zoet water					
Waterharmonica	701835	B1.1	0	195.000	125.000
LKP 3e Doorstr Delft, Nldw,DH	701666	B2.2.1	805.000	795.000	75.188
LKP 3e Mtr Kalfjesln Delft	701757	B2.2.1	290.000	270.000	30.000
LKP overstort Schipluiden	701857	B2.2.1	190.000	54.000	95.000
LKP 5e ronde		B2.2.1			120.000
Nog in te plannen LKP		B2.2.1			
Plas Prinsenbos	701874	B3.1.5	0	18.000	400.000
Plas Wilheminapark		B3.1.5			200.000
Nog in te plannen zwemwater		B3.1.5			
Totaal Gezond, schoon en zoet water			*1.285.000*	*1.332.000*	*1.045.188*

Naam project	Nummer	Program malijn	Investerings-plan	Investerings-krediet	Raming 2016
Watersystemen					
Groene Schakel KRW Ecolog,inr	701885	C1.2.	0	0	137.500
Vispassage Schieveen 1 & 2		C1.3.2			50.000
Nog in te plannen Ecologie KRW		C1.2.			50.000
Nog in te plannen Vismigratie		C1.3.2			75.000
Alt.afv.trace Pijnackerse vrt	700873	C1.1.8	8.820.000	8.255.000	100.000
Waterberging Laakweg	701574	C1.1.6	370.000	370.000	120.000
Dorppolder gemaal	701577	C1.1.6	2.235.000	250.009	100.000
Waterberging Voorafschepolder	701664	C1.1.6	805.000	774.000	50.000
Gemaal Akkerdijksepolder	701667	C1.1.6	2.395.000	2.315.000	800.000
Vergroting boezemberging	701694	C1.1.8	3.900.000	3.769.000	195.000
Gemaal Lage Broekpolder	701702	C1.1.10	775.000	752.000	
Waterspoorpark- Park 't Loo	701706	C1.1.6	2.459.892	2.459.862	803.017
Wtrberging Oude pld Pijnacke	701743	C1.1.6	1.615.000	1.576.000	750.000
Waterberging bergboezem	701749	C1.1.6	3.355.000	400.000	500.000
Watergang Noord-Zuidverbinding	701750	C1.1.6	1.430.000	96.000	75.000
Vullen/ledigen bergboezem	701751	C1.1.6	1.760.000	166.000	25.000
Stuw Akkerdijksepolder	701781	C1.1.6	125.000	116.000	75.000
Waterberging Akkerdijksepolder	701790	C1.1.6	525.000	486.000	300.000
Verbeteren afvoer Vrijenban	701796	C1.1.8	340.000	314.000	45.783
Onderhoud gemaal Winsemius	701797	C1.1.10	1.325.000	1.225.000	740.000
Onderzoek onh gemalen 2014	701798	C1.1.10	0	103.000	1.500.000
Groene Schakel Westl.boezemv	701836	C1.1.6	845.000	784.000	700.000
Wtrgang/duikers Lage Abtsw.pld	701841	C1.1.6	140.000	132.000	60.000
Verb. waterhuish. Korftlaan	701842	C1.1.6	2.285.000	133.000	100.000
Nw gemaal Kl. Engelbr.pld	701843	C1.1.6	2.490.000	2.393.000	150.000
Stuw bedrijventerrein Ruyven	701851	C1.1.6	370.000	362.000	100.000
Vervanging BOS Delfland	701866	C1.1.8	505.000	468.000	150.000
Gemaal Westwijk Vlaardingen	701873	C1.1.6	0	27.640	250.000
Knelpunten Dorppolder	701875	C1.1.6	0	47.000	50.000
Stuwput Oost Abtspolder	701889	C1.1.8	0	8.100	45.000
pijplijn		C1.1.6			500.000
pijplijn Groot onderhoud gemalen		C1.1.10			50.000
pijplijn duikers		C1.1.8			455.000
pijplijn peilbesluiten		C1.1.8			18.338
Totaal watersystemen			*38.869.892*	*27.781.611*	*9.119.638*

Naam project	Nummer	Program-malijn	Investerings-plan	Investerings-krediet	Raming 2016
Afvalwaterketen & Zuiveren					
Aanpassen transportleiding bij Blankenburgtunnel		D1.1			25.000
Aanpassen biogasleidingen DGL		D1.1			75.000
Zoetwaterfabriek DGL	701868	D2.1	0	515.000	300.000
Aanpassingen installaties en constructies		D2.1			100.000
OAS De Groote Lucht	700929	D4.1	5.581.273	3.341.273	200.000
totaal Afvalwaterketen & Zuiveren			*5.581.273*	*3.856.273*	*700.000*
Financiën, duurzaamheid en innovatie					
E-dienstverlening	701671	E2	730.000	730.000	0
Aansluiten op basisregistr	701546	E2	300.000	300.000	0
Digitaal samenwerken	701683	E2	350.000	350.000	0
Nieuw financieel systeem	701850	E2	0	51.000	51.000
Aanleg Lan en actieve netwerkcomponenten in Nieuwe Huisvesting		E2	0		50.000
Migratie MS-applicaties naar cloud		E2	0	0	425.000
Totaal Financiën, duurzaamheid en innovatie			*1.380.000*	*1.431.000*	*526.000*
Bestuur, organisatie en instrumenten					
Nwe huisv/ Delfl man v werken	701752	F	18.800.000	18.800.000	13.000.000
Warmte Koude Opslag (incl. Smart Polders)	Nieuw	F	650.980	650.980	575.000
Totaal Bestuur, organisatie en instrumenten			*19.450.980*	*19.450.980*	*13.575.000*
Totaal investeringen			***80.358.125***	***66.183.644***	***47.920.707***

4.3 Overzicht programma's naar taken.

De onderstaande tabel geeft de verdeling van de saldi van de programma's naar de hoofdtaken Watersysteemheffing (Ws) en Zuiveringsheffing (Zh)weer voor doorbelasting bedrijfsvoering. De bedragen zijn in € 1 miljoen.

Programma	Begroting 2016			Begroting 2017			Begroting 2018			Begroting 2019		
	Ws	Ws	Ws	Ws	Zh	Totaal	Ws	Zh	Totaal	Ws	Zh	Totaal
Stedelijk waterbeheer, klimaatadaptatie en veiligheid	14,9	0,0	14,9	15,8	0,0	15,8	16,8	0,0	16,8	17,5	0,0	17,5
Gezond, schoon en zoet water	1,9	0,0	1,9	1,9	0,0	1,9	1,8	0,0	1,8	1,8	0,0	1,8
Watersysteem	33,0	0,0	33,0	31,9	0,0	31,9	30,7	0,0	30,7	30,1	0,0	30,1
Afvalwaterketen en zuiveren	0,0	102,8	102,8	0,0	100,6	100,6	0,0	98,6	98,6	0,0	98,6	98,6
Financiën, duurzaamheid en innovatie	6,8	3,6	10,4	6,8	3,5	10,3	6,8	3,4	10,2	6,7	3,4	10,1
Bestuur, organisatie en instrumenten	18,8	6,1	24,8	19,4	6,3	25,8	18,8	5,9	24,7	19,7	6,4	26,1
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	-82,4	-122,2	-204,5	-80,5	-122,3	-202,8	-79,3	-123,0	-202,2	-79,4	-124,1	-203,5
Totaal	**-7,0**	**-9,7**	**-16,8**	**-4,7**	**-11,8**	**-16,5**	**-4,3**	**-15,0**	**-19,4**	**-3,6**	**-15,8**	**-19,3**

Programma	Begroting 2020			Begroting 2021		
	Ws	Zh	Totaal	Ws	Zh	Totaal
Stedelijk waterbeheer, klimaatadaptatie en veiligheid	18,1	0,0	18,1	19,0	0,0	19,0
Gezond, schoon en zoet water	1,8	0,0	1,8	1,9	0,0	1,9
Watersysteem	29,6	0,0	29,6	28,7	0,0	28,7
Afvalwaterketen en zuiveren	0,0	99,7	99,7	0,0	99,9	99,9
Financiën, duurzaamheid en innovatie	6,7	3,4	10,1	6,7	3,4	10,1
Bestuur, organisatie en instrumenten	18,4	5,8	24,2	18,5	5,8	24,3
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	-79,6	-125,3	-204,9	-79,9	-126,5	-206,4
Totaal	**-5,0**	**-16,4**	**-21,4**	**-5,2**	**-17,4**	**-22,6**

4.4 Meerjarige balans

(Bedrag in € 1000)	Rekening	Begroting						
Activa	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
(Im)materiële vaste activa	870.411	843.834	804.788	767.433	732.983	699.054	665.357	631.908
Onderhanden werk	40.653	79.012	122.865	161.066	196.527	228.711	257.803	279.788
Financiële vaste activa	1.005	900	900	900	900	900	900	900
Kortlopende vorderingen	32.784	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000
Totaal activa	*944.853*	*953.746*	958.553	*959.399*	*960.410*	*958.665*	*954.060*	*942.596*
Passiva								

Algemene reserves	23.309	41.960	57.028	73.819	90.327	109.681	129.019	150.433
Bestemmingsreserves	20.719	25.112	21.223	21.223	21.223	21.223	21.223	21.223
Exploitatie saldo	22.515	12.480	16.790	16.508	19.354	19.337	21.415	22.559
Voorzieningen	9.452	9.247	8.663	8.198	6.753	5.268	4.446	3.821
Kortlopende financiering	125.316	127.300	124.500	116.600	107.000	94.700	76.800	50.700
Opgenomen geldleningen	470.588	470.588	470.588	470.588	470.588	470.588	470.588	470.588
PPS lening	258.244	252.059	244.761	237.463	230.165	222.867	215.569	208.271
Netto vlottende schulden	14.710	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000
Totaal passiva	*944.853*	*953.747*	958.553	*959.399*	*960.410*	*958.665*	*954.060*	*942.596*

5 Lijst van begrippen en afkortingen

Activa
Overzicht van bezittingen en vorderingen op de balans.

Afschrijving
Jaarlijkse afboeking van een deel van de boekwaarde van een geactiveerd goed. De jaarlijkse afschrijving brengt de waardevermindering van het actief tot uitdrukking. De afschrijving wordt ten laste gebracht van de rekening, samen met de toegerekende rente (samen ook wel kapitaallasten genoemd).

Balans
Overzicht van bezittingen en vorderingen enerzijds (activa) en het vermogen en schulden anderzijds (passiva).

BBVW
Het Besluit Begroting en verantwoording Waterschappen bevat de comptabiliteitsvoorschriften voor waterschappen. Hierin staat aan welke voorwaarden begrotingen en verantwoordingen moeten voldoen. Doel is eenduidige financiële stukken, zodat de verenigde vergadering en toezichthouders (provincie en CBS) weten wat ze lezen. Het BBVW is vanaf 2009 van kracht en probeert de financiële verslaglegging van waterschappen zoveel mogelijk te richten naar de financiële spelregels in de private sector.

Begrotingswijziging
Een aanpassing van ramingen in de begroting gedurende het jaar waarin de begroting in uitvoering is. Begrotingswijzigingen worden door de verenigde vergadering vastgesteld.

Bestemmingsreserve
Reserve waaraan door de verenigde vergadering een specifieke bestemming is gegeven.

Dotatie
Toevoeging aan reserve of voorziening.

Eigen vermogen
Dat deel van het vermogen dat in eigen bezit is, Op de balans zijn dat aan de passief zijde de algemene reserve, de bestemmingsreserves en een eventueel voordeling exploitatieresultaat.

Egalisatiereserve
Een aangehouden reserve voor het opvangen van schommelingen in de bedrijfsvoering of tarieven.

Financiering
De wijze waarop het hoogheemraadschap in de behoefte aan geld en kapitaal voorziet: het geldbeheer. Uitgaven en inkomsten gaan niet altijd gelijk op en voor investeringen wordt in principe geld geleend. Daardoor kunnen overschotten of tekorten ontstaan. Op de geld- en kapitaalmarkt wordt zonodig geld uitgezet of aangetrokken.

Gemeenschappelijke regeling
Een publiekrechtelijke samenwerkingsvorm, op basis van de Wet gemeenschappelijke regelingen, tussen gemeenten en/of waterschappen en/of provincies en/of het Rijk. Het is een (vergaande) vorm van een verbonden partij.

HVC
Huisvuilcentrale Noord Holland.

IBA
Individuele Behandeling Afvalwater. In gebruik op locaties die niet op gemeentelijke riolering zijn aangesloten.

Investeringsplan
Het overzicht met alle investeringen die in de begroting zijn opgenomen en die door middel van een krediet worden gefinancierd.

Kapitaallasten
Lasten voor afschrijving en rente op activa.

Kostensoort
Indeling van baten en lasten naar aard, Voorbeelden van kostensoorten zijn personele uitgaven, kapitaallasten, rentebaten, heffingen en retributies.

Kredieten
Het beschikbaar stellen van financiële middelen door de verenigde vergadering voor het doen van een investering. Aan de lening wordt rente toegekend. Samen met de afschrijving lasten vormen deze de kapitaallasten.

KRW
Europese Kaderrichtlijn Water.

NVO
Natuurvriendelijke oevers.

OAS
Optimalisatiestudie afvalwatersysteem.

Onttrekking
Verlaging van een reserve of voorziening.

Passief
Overzicht op de balans met eigen en vreemd vermogen.

Planning en control
Het proces waarbij aansturing van de organisatie plaatsvindt door het formuleren van doelen, het aangeven van termijnen, het beschikbaar stellen van middelen, het aanwijzen van verantwoordelijken, het volgen van de uitvoering, het normeren van de gewenste effecten, het meten van resultaten en het informeren van alle betrokkenen. De jaarlijks terugkerende werkzaamheden die samenhangen met het opstellen, bespreken, bewaken en verifiëren van budgetten in het kader van de begrotingscyclus.

PPS
Publiek private samenwerking. Daar waar de overheid met marktpartijen samenwerkt om iets te realiseren en waar bepaalde samenwerkingsvormen voor bedacht worden. Een voorbeeld binnen Delfland is de zuiveringsinstallatie in de Harnaschpolder.

Programmabegroting
Het overzicht van geraamde (verwachte) kosten en opbrengsten in een bepaald jaar, opgezet volgens de begrotingsvoorschriften (BBVW). De begroting wordt jaarlijks door de verenigde vergadering vastgesteld. De door de verenigde vergadering (jaarlijks in november) vastgestelde begroting wordt ook wel primitieve begroting genoemd. In de loop van het jaar waarin de begroting wordt uitgevoerd worden er wijzigingen op aangebracht (die door de verenigde vergadering worden vastgesteld). Daarom zal de uiteindelijke begroting per 31 december afwijken van de primitieve begroting. De begroting wordt ingedeeld in een aantal programma’s, waarbinnen de doelstellingen zijn geformuleerd, die veelal voortvloeien uit het coalitie akkoord.

RBG
De Regionale Belastinggroep. Deze instantie is belast met de heffing en invordering van de waterschapsbelastingen.

Reserve
Een bedrag dat is gereserveerd voor het doen van toekomstige uitgaven. De reserves staan op de balans en maken onderdeel uit van het eigen vermogen.
Er zijn twee soorten van reserves:
- Algemene reserves voor uitgaven waarvan aard en omvang nog niet bekend zijn. Binnen Delfland zijn dat de reserve weerstandsvermogen en de algemene reserve;
- Bestemmingsreserves: reserve waaraan een specifieke bestemming is gegeven.

SSK
Standaard Systematiek Kostenramingen.

Subsidies
Een bijdrage van een derde om een bepaalde activiteit te ondersteunen. De verstrekker stelt meestal voorwaarden aan besteding en verantwoording van de subsidiegelden.

Treasury
Het beheer van geldstromen, zoals het aantrekken of het (tijdelijk) wegzetten van gelden.

Voorzieningen
Een gereserveerd aandeel voor toekomstige uitgaven waarvan de aard en de omvang in meer of mindere mate bekend zijn of om fluctuaties in (exploitatie)kosten op te vangen.
Voorzieningen staan op de balans en vormen geen onderdeel van het eigen vermogen.

VPP
Vispaaiplaatsen.

Vreemd vermogen
Dat deel van de passief zijde van de balans dat geen eigen vermogen is. Dat zijn voorzieningen, leningen en openstaande crediteuren.

Weerstandscapaciteit
De mate waarin het de verenigde vergadering vrij staat om tegenvallers (niet begrote kosten) te dekken door financiële middelen vrij te maken zonder direct te hoeven bezuinigen.

Weerstandsvermogen
Het vermogen van Delfland om ook in ongunstige tijden haar activiteiten te kunnen voortzetten.